

BARIŞ VE TOPLUMSAL CİNSİYET: **Kolombiya Barış Süreci**

Güneş Daşlı
Nisan Alıcı
Julia Poch Figueras

BARIŞ VE TOPLUMSAL CİNSİYET:
Kolombiya Barış S¼reci

Demokrasi Barış ve Alternatif Politikalar Araştırma Merkezi

Remzi Oğuz Arık Mahallesi Büklüm Sokağı
No: 44 06680 Çankaya/Ankara +90 312 437 76 41
info@demos.org.tr www.demos.org.tr

Araştırmacı ve Yazarlar

Güneş Daşlı, Nisan Alıcı, Julia Poch Figueras

Akademik Danışman

Yrd. Doç. Onur Bakıner

Çeviri

Öznur Karakaş, İlknur Urkun, Juan Camilo Buitrago

Düzeltili

John William Day, Saira Zuberi, Ümit Özger

Tasarım

Feyza

Kapak Fotoğrafı

Juan Cristobal Zulueta
Bogotá, "Barış bizimdir"

Baskı

Sözkesen Matbaacılık
İvedik O.S.B 1518. Sokak Mat-Sit İş Merkezi
No: 2/40 Yenimahalle/Ankara
Tel: 0312 395 21 10
Sertifika No: 13268

Demos Yayınları

ISBN: 978-605-67023-1-0

Temmuz, 2018

**AÇIK
TOPLUM
VAKFI**

Bu çalışma Açık Toplum Vakfı ve Chrest Vakfı tarafından desteklenmektedir. "Barış ve Toplumsal Cinsiyet: Kolombiya Barış Süreci" raporunun içeriği Açık Toplum Vakfı'nın veya Chrest Vakfı'nın resmi görüşlerini yansıtmaz. Burada verilen bilgi ve sunulan görüşlerin tüm sorumluluğu Demos Araştırma Merkezi'ne aittir.

teşekkür

Raporun yayımlanması ve saha araştırmasının yürütülmesi sürecinde bize katkı sunan, destek veren pek çok kuruma ve kişiye teşekkür borçluyuz. Öncelikle, bize ve benzer durumdaki başka ülkelere ilham olan, Kolombiya barış anlaşmasına katkılarını, barış süreciyle ilgili görüşlerini ve önerilerini bizimle içtenlikle paylaşan kadın ve LGBTQI+ örgütlerine teşekkür ederiz. Mücadelelerinin en yoğun döneminde bize zaman ayırarak deneyimlerini paylaşan bu kişiler olmasaydı araştırmamız hedefine ulaşamazdı. Başardıkları şeylerin Türkiye'deki barış mücadelesi veren kişilere ilham vermesi dileğinde bulunmaları ise bizim için ayrıca kıymetliydi. Araştırmalarını Innsbruck Üniversitesi'nde Barış Çalışmaları Bölümü'nde sürdüren Dr. Josefina Echavarría Alvarez'e, araştırmamızın hazırlık aşamasında hem kişisel önerilerini paylaştığı hem de bizi Kolombiya'daki çok değerli kadınlarla tanıştırdığı için teşekkür ederiz. Universidad EAN'dan Doçent Jerónimo Ríos Sierra hem hoş sohbeti hem kendi deneyimiyle Kolombiya'daki çatışma dinamiklerini anlamamıza yardımcı oldu. Medellín'de görüştüğümüz gazeteci David Graaf'ın gelinen son sürecin boyutlarını gazetecilik deneyiminden süzdüklerini katarak aktarması bizim için çok değerliydi. Universidad Nacional de Colombia'da araştırma görevlisi olan Serhat Tutkal'a, saha çalışması öncesinden başlayarak Kolombiya'daki araştırma süresi boyunca her ihtiyaç duyduğumuzda yanımızda olduğu için çok teşekkür ederiz. Mülakat deşifrelerinde desteğini esirgemeyen Johnathan Soto Amaya'nın desteği bizim için kıymetliydi. Son olarak, raporun taslak halini okuyarak geri dönüşler yapan, projenin seyri içinde fikir ve yorumlarıyla hem zihnimizi açan hem de bizi motive eden dostlarımıza destekleri için sonsuz teşekkürler...

BARIŞ VE TOPLUMSAL CİNSİYET: **Kolombiya Barış Süreci**

içindekiler

Yönetici Özeti	8
I Giriş	10
II Metodoloji	12
III Arkaplan	15
3.1 Kolombiya'daki Çatışmalar	16
3.1.1 Kolombiya'daki Çatışmalarda Toplumsal Cinsiyet Dinamikleri	18
3.2 Kolombiya Hükümeti ile FARC-EP Arasındaki Barış Süreci	19
3.2.1 Toplumsal Cinsiyetin Barış Sürecine ve Anlaşmaya Dâhil Edilmesi	21
IV Bulguların Analizi: Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Kolombiya Barış Süreci	23
4.1 Barış Sürecine Kadınların ve LGBTQİ+'lerin Katılımı	24
4.2 Siyasi Katılım	26
4.3 Bütünleşmiş Toprak Reformu'nun Toplumsal Cinsiyet Perspektifi	28
4.4 Anlaşmada Toplumsal Cinsiyetin Irk, Sınıf ve Etnisite ile Birlikte Ele Alınması	31
4.5 Barış Anlaşmasında Çatışmaya Bağlı Cinsel Şiddetin Ele Alınması	34
4.6 Barış Eğitimi Aracılığıyla Ele Alınan Ayrımcılık ve Damgalama	37
4.7 Barışın Önündeki Engellerden Biri Olarak Toplumsal Cinsiyet İdeolojisi	39
4.8 Yapısal Değişim İhtiyacı	40
V Gelecekte Karşılaşılabilecek Sorunlar	42
5.1 Anlaşmanın Uygulanması	43
5.2 Siyasi Sistem ve İstikrarsızlık	44
VI Bazı Kuramsal Kaygılar	47
VII Türkiye için Öneriler	50
Kaynakça	55

kısaltmalar

AFRODES	Asociación Nacional de Afrocolombianos Desplazados, <i>Yerinden Edilen Afro-Kolombiyalılar Derneği</i>
ANMUCIC	Asociación Nacional de Mujeres Campesinas, Negras e Indígenas de Colombia, <i>Kolombiya Çiftçi, Siyah ve Yerli Kadınları Ulusal Derneği</i>
AUC	Autodefensas Unidas de Colombia, <i>Kolombiya Birleşik Öz Savunma Güçleri</i>
BACRIM	Bandas Criminales, <i>Suç Grupları</i>
BM	Birleşmiş Milletler
CER	Comando Ernesto Rojas, <i>Ernesto Rojas Silahlı Grubu</i>
CIASE	Corporación de Investigación y Acción Social y Económica, <i>Sosyal ve Ekonomik Eylem Araştırma Grubu</i>
CNMH	Centro Nacional de Memoria Histórica, <i>Ulusal Tarihsel Hafıza Merkezi</i>
CNOA	Conferencia Nacional de Organizaciones Afrocolombianas, <i>Afro-Kolombiyalı Örgütler Ulusal Konferansı</i>
CONAMIC	Consejo Nacional de Mujeres Indígenas de Colombia, <i>Kolombiya Yerli Kadınları Ulusal Konseyi</i>
CRS	Corriente de Renovación Socialista, <i>Sosyalist Yenilenme Grubu</i>
CSIVI	Comisión de Seguimiento, Impulso y Verificación a la Implementación del Acuerdo Final, <i>Anlaşmanın Uygulanmasını İzleme, Destekleme ve Teyit Komisyonu</i>
ELN	Ejército de Liberación Nacional, <i>Ulusal Kurtuluş Ordusu</i>
EPL	Ejército Popular de Liberación, <i>Halk Kurtuluş Ordusu</i>
FARC-EP	Fuerzas Armadas Revolucionarias Colombianas - Ejército del Pueblo, <i>Kolombiya Devrimci Silahlı Güçleri – Halk Ordusu</i>
FFG	Frente Francisco Garnica, <i>Francisco Garnica Cephesi</i>

G-PAZ	Género en la Paz, <i>Barışta Toplumsal Cinsiyet</i>
ICG	International Crisis Group, <i>Uluslararası Kriz Grubu</i>
ICTJ	International Center for Transitional Justice, <i>Uluslararası Geçiş Dönemi Adaleti Merkezi</i>
IMP	Iniciativa de Mujeres Colombianas por la Paz, <i>Kolombiyalı Kadınların Barış Girişimi</i>
JEP	Jurisdicción Especial para la Paz, <i>Özel Barış Mahkemesi</i>
LGBTQI+	Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Transgender (Transseksüel ve Travesti), Queer ve İnterseks
M-19	Movimiento 19 de Abril, <i>19 Nisan Hareketi</i>
MAQL	Movimiento Armado Quintín Lame, <i>Quintín Lame Silahlı Hareketi</i>
MIR-COAR	Movimiento Independiente Revolucionario Comandos Armados, <i>Bağımsız Devrimci Silahlı Gruplar Hareketi</i>
MPM	Milicias Populares de Medellín, <i>Medellín Halk Milisleri</i>
NOREF	Norwegian Center for Conflict Resolution, <i>Norveç Çatışma Çözümü Merkezi</i>
ONIC	Organización Nacional Indígena de Colombia, <i>Kolombiya Ulusal Yerli Örgütü</i>
PDET	Programas de Desarrollo con Enfoque Territorial, <i>Bölgesel Kalkınma Programları</i>
PRT	Partido Revolucionario de los Trabajadores, <i>Devrimci İşçi Partisi</i>
RRI	Reforma Rural Integral, <i>Bütünleşmiş Kırsal Reform</i>
SIDA	Swedish International Development Cooperation Agency, <i>İsveç Uluslararası Kalkınma İşbirliği Ajansı</i>

yönetici özeti

Bu rapor, toplumsal cinsiyeti daha önceki tüm barış süreçlerinden daha fazla dahil etmiş olan Kolombiya barış süreci üzerine yapılan kapsamlı bir araştırmanın bulgularını sunmaktadır. Kadınların ve LGBTQİ+ kesimin barış inşacıları olarak daha önceki hiçbir örnekte bu derece tanınmamış olması, Kolombiya barış sürecini öne çıkarmaktadır. Bu doğrultuda, uzun süredir barış kampanyası yürütmekte olan ve son barış sürecinde doğrudan ya da dolaylı rol almış kadın ve LGBTQİ+ örgütlerinin yorumlarına ve eleştirel önerilerine odaklanmıştır.

Kolombiya'da iç savaş yarım asırdan uzun sürmüş, geride 220.000 ölüm ve sivil halka karşı işlenmiş olan çok ciddi insan hakları ihlalleri bırakmıştır. Afro-Kolombiyalı ve yerli nüfusa uygulanan tarihsel ayrımcılığa bir de zorla yerinden edilme eşlik etmiştir. Kırsal kesimde kayıp şahıs sayısı çok yüksek, yoksulluk çok yaygındır. Ayrıca kadınlar ve LGBTQİ+ nüfus çatışmaya bağlı cinsel şiddet, zorla kaybetme, işkence, zorla yerinden edilme, yoksulluk, ayrımcılık ve şiddet gibi ihlallerden büyük zarar görmüştür.

Kolombiya hükümeti ile FARC-EP arasındaki müzakereler Eylül 2012'de başlamış, Kasım 2016'da Havana'da barış anlaşmasının imzalanması ile sona ermiştir. Anlaşmada, ele alınacak altı gündem başlığı belirlenmiştir: Kırsal kalkınma, siyasi katılım, yasadışı ekinler, mağdurlar, çatışmanın sona erdirilmesi ile barış anlaşmasının uygulanması ve teyit edilmesi. Müzakerelere paralel olarak bu başlıkların tartışılması için ülkenin çeşitli yerlerinde beş ayrı yurttaş forumu düzenlenmiştir. Bu forumlarda 66.000 öneri hazırlanmış ve Havana'daki heyetlere gönderilmiştir. Bu süreç mağdurların barış sürecine katılımını mümkün kılmış, bu da Kolombiya örneğinin ayırt edici özelliklerinden biri olmuştur.

Sürecin bir diğer yenilikçi yaklaşımı ise toplumsal cinsiyet perspektifinin

benimsenmesidir. Kadınlar ve LGBTQİ+ topluluklar müzakere masasında doğrudan yer almış, bu da anlaşma hükümlerini toplumsal cinsiyet bakışıyla teyit etmekle sorumlu bir toplumsal cinsiyet alt komisyonu kurulmasını mümkün kılmıştır. Bu alt komisyon kadın ve LGBTQİ+ örgütlerinin çaba ve baskılarıyla elde edilen başat bir kazanımdır. Bu gruplar müzakerelerde yer alabilmek için ortak bir strateji oluşturmak üzere Barış İçin Ulusal Kadın ve Barış Zirvesi'nin de aralarında bulunduğu çeşitli platformlar kurmuşlardır. Bu tür ittifaklar barış görüşmelerine toplumsal cinsiyet perspektifinin dahil edilmesinde ve özellikle referandumdan sonra LGBTQİ+ haklarındaki vurgunun korunması mücadelesinde çok etkili olmuştur. Bu rapor, bu örgütlerden 20 tanesiyle yapılan mülakatlardan elde edilen bulguların analizidir ve bu örgütlerin öne çıkardığı başlıca konuları ele almaktadır.

Anlaşma kadınların siyasi katılımının toplumsal cinsiyet temelli bir yaklaşımla sağlanacağını ve kadınların, etnik toplulukların, LGBTQİ+'lerin, siyasi ve dini azınlıkların ötekileştirilmemesi için gerekli önlemlerin alınacağını ifade etmektedir. Bu ifadenin kendisi başlı başına önemli bir kazanım olmakla birlikte, örgütler bunun ataerkil bir toplumda siyasi katılımı sağlamak konusunda yeterli olmayabileceğini düşünmektedirler. Duyulan kaygılardan biri anlaşmanın yerli ve Afro-Kolombiyalı kadınların katılımı konusunda somut önlem ve mekanizmalar içermemesidir. Ayrıca en marjinalleştirilmiş toplulukların yapısal olarak dışlanması, toplum tarafından denetlenecek daha somut önlemler gerektirmektedir.

Çatışmanın temel sebeplerinden biri olan toprak meselesi barış müzakerelerinin merkezinde yer almış, bunun sonucunda kırsal nüfusun durumunda yapısal bir dönüşüm ve ülkenin kırsal kesimlerinde kalkınma sağlamak için Bütünleşmiş Toprak Reformu tasarlanmıştır. Anlaşmanın bu

bölümünde kadınları toprak mülkiyetine ve üretime, finansman imkânlarına, altyapıya ve teknik desteğe erişim hakkı olan bağımsız yurttaşlar olarak tanıyan güçlü bir toplumsal cinsiyet vurgusu bulunmaktadır. Bütünleşmiş Toprak Reformu'nda kadınların hem toprak işçisi hem de toprak sahibi olarak sembolik biçimde tanınması kabul edilir. Ancak, yerli ve Afro-Kolombiyalı halk için toprağın doğrudan kolektif kimlikleriyle bağlantılı kültürel ve manevi boyutları bulunmaktadır. Yerli ve Afro-Kolombiyalı kadınlar ile LGBTQİ+ kesimin taleplerinin karşılanması için bu durum daha derinlemesine ele alınmalıdır.

Barış süreci boyunca kadın ve LGBTQİ+ örgütleri toplumsal cinsiyet konularını sınıf, ırk ve etnisite ile birlikte ele almak için yoğun çaba göstermişlerdir. Bu bakımdan, silahlı çatışmanın çeşitli gruplar üzerindeki etkisinin farklılaşmasını ele almak için bir diğer kilit başlık kesişimsellik olmuştur. Anlaşma etnisite, toplumsal cinsiyet, kadın, aile ve kuşak konularını kapsayarak bu alanları ortak kesen bir yaklaşım önermektedir. Anlaşma, kadınların, LGBTQİ+ bireylerin, Afro-Kolombiyalıların, yerli toplulukların, siyasi ve dini azınlıkların ve engellilerin mağduriyetlerinin özgünlüklerini tanımakta, her bir grup için özel araçlar geliştirilmesi ihtiyacını tanımaktadır. Fakat örgütler halen Afro-Kolombiyalı ve yerli halkın özel durumlarının yeterince yer bulmadığı endişesini taşımaktadır. Anlaşmanın uygulanması aşaması bu yaklaşımın gerçek mekanizmalarda benimsenip benimsenmeyeceğini belirleyecek kilit aşama olacaktır.

Ele alınması zor fakat kaçınılmaz olan konulardan biri de kadınlara ve LGBTQİ+ bireylere yönelik cinsel şiddettir. Anlaşmada cinsel şiddetin ele alınması mağdurların ihtiyaçları ve toplumsal cinsiyet perspektifi bakımından en önemli kazanımlardan biri olarak görülmektedir. Geçiş dönemi adaleti mekanizmalarında cinsel şiddetin ele alınacağı özel bir birim tasarlanmıştır. Hukuki ve kurumsal bakımdan ciddi kazanımlar elde edilmişse de örgütler bütün tarafların kendileri adına işlenen cinsel şiddet suçlarının sorumluluğunu almalarının uzun bir süreç olacağını öngörmektedir. Ayrıca mağdurların iyileşme sürecini geçirebilecekleri bir alan yaratılması için kapsamlı bir psikososyal destek mekanizması tasarlanmalıdır.

Kolombiya'nın ulusal eğitim sistemi toplumdaki çeşitliliği temsil etmemekte, bu da sonuçta çatışma zihniyetini güçlendirmektedir. Resmi boyutta barış eğitimi yok denecek kadar azdır; kadın ve LGBTQİ+ örgütleri gayri resmi pedagojik etkinlikler düzenleyerek kadınları, LGBTQİ+ bireyleri güçlendirmeye, barış anlaşması ve sahip oldukları haklar konusunda bilgilendirmeye çalışmaktadır. Ayrıca toplumsal cinsiyet, ırk ve sınıfla ilişkili ayrımcılık ve ötekileştirme sorunlarına müdahale için barış eğitimi programlarının gerekli olduğunu savunmaktadırlar.

Kolombiya barış süreci özellikle toplumsal cinsiyet perspektifinin dahil edilmesinden sorumlu mekanizmaların anlaşmada bulunması ve mağdur grupları, kadın örgütleri ile LGBTQİ+ örgütlerinin etkin katılımını sağlaması bakımından benzersizdir. Sivil toplum geleneksel olarak dışlanan grupları karar alma sürecine katmak için bu fırsattan faydalanmıştır. Barış anlaşmasındaki ilke ve önlemlerin ülkede toplumsal bir dönüşüme yol açıp açmayacağını görmek için uygulama aşamasına bakmak gerekecekse de kadın ve LGBTQİ+ örgütleri barış aktörleri olarak talep ve beklentilerini aktarmak için güçlü bir çerçeveye sahiptir.

Kolombiya barış süreci Türkiye'deki barış süreci ile neredeyse aynı zamanda başlamış, Kolombiya'daki süreç resmi bir anlaşmaya bağlanmayı başarırken Türkiye'deki dramatik bir şekilde başarısız olmuştur. Rapor işte bu bağlamda, Türkiye'deki gelecek girişimlere faydalı olabileceği düşüncesiyle, Kolombiya barış sürecinin toplumsal cinsiyet boyutunun kilit yönlerine ışık tutmayı amaçlamaktadır. Bu sebeple rapor Kürt sorununa ilişkin önerilerle sonlanmaktadır; öneriler toplumsal cinsiyet odaklı sivil toplum grupları, insan hakları aktivistleri ve politika belirleyicilere yöneliktir.

İ giriş

Bu araştırmanın amacı Kolombiya'da hükümet ile FARC-EP arasında gerçekleşen barış sürecinin toplumsal cinsiyet perspektifinden eleştirel bir incelemesini yapmaktır. Araştırmayı motivasyon oluşturan birçok sebep varsa da bunların en önemlisi, Kolombiya örneğinin, toplumsal cinsiyet perspektifinin uzun erimli içerilmesi bakımından benzersiz olmasıdır. Müzakerelerin başlarından itibaren hem katılım hem de anlaşma metninde ele alınan hükümler yönünden, toplumsal cinsiyet anaakımlarştırılacak bir husus olarak sürece dâhil edilmiştir.

Süreç boyunca hem çatışmanın mağdurları hem de barış savunucuları olan kadın ve LGBTQİ+ örgütlerinin temsilcilerine danışılmış ya da bu temsilciler Havana'da yürütülen görüşmelere katılmıştır. Barış aktörleri olarak onların bu şekilde tanınmaları yeni bir yaklaşım olması bakımından çok önemlidir. Zira genellikle kadınlar ve LGBTQİ+'lerin mağdurluk deneyimleri açısından dikkate alınmış olsalar bile anlaşma ya da müzakerelere dahil edilecek değerde fikirleri olan vatandaşlar olarak kendilerine danışılmamıştır.

Kolombiya örneğinde, çatışmanın her iki tarafı, toplumsal cinsiyet alanında çalışan sivil toplum örgütlerinin talep ve kaygılarını derlemek, barış sürecinde ve nihai anlaşmada toplumsal cinsiyetin anaakımlştırılmasını sağlayacak bir toplumsal cinsiyet alt komisyonu kurmak için kadınları tam yetkili üye olarak müzakere ekiplerine dâhil etme konusunda anlaşmıştır. Bu proje tüm bu girdilerin kapsamlı olup olmadıklarını, doğru şekilde ve yeterince ele alınıp alınmadıklarını ya da eleştirel olarak öne çıkarılması gereken önemli bir boşluk olup olmadığını anlamayı amaçlamaktadır.

Kolombiya örneği, ülkedeki kadınların ve LGBTQİ+'lerin hakları için çalışan, tam olarak eşit bir toplumu ve ataerkil

sistemin ortadan kaldırılmasını savunan çeşitli tarihsel ve etkili örgütlerin varlığı nedeniyle de incelenmeye değerdir.

Araştırma bu türden çok sayıda örgütle, onların, hükümetle FARC-EP arasındaki barış süreci ve özellikle toplumsal cinsiyeti anaakımlştırma niyeti ve pratiği hakkındaki anlayış ve eleştirilerini derlemek üzere yapılan detaylı mülakatlara odaklıdır. Dolayısıyla örgütlerin cevapları, yorumları ve eleştirel önerileri vurgulanmış, bu raporun incelemesinin merkezinde onların yer alması sağlanmıştır.

Son olarak, Türkiye'deki resmi son barış girişimi olan 2015 barış süreci Kolombiya'daki ile yaklaşık olarak aynı zamanda yaşanmış, bu da Kolombiya'yı Türkiye'de barış çalışmaları yürütenlerin ilgi odağı haline getirmiştir. O zamandan beri, Türkiye'deki barış süreci sonlandıysa da Kolombiya genel olarak barışın inşasına değerli dinamikleri anlamaya çalışmak ve Türkiye'deki olası gelecek girişimler için dersler almak amacıyla doğal bir karşılaştırma imkânı sunmaktadır. Çalışmamız kadın ve LGBTQİ+ örgütlerinin deneyimlerinden, algılarından ve eleştirel düşüncelerinden yola çıkarak Kolombiya barış sürecine toplumsal cinsiyet perspektifinin dahil edilmesinin önemli boyutlarına ışık tutmaktadır. Zira bu, gelecekteki barış süreçleri ve toplumsal cinsiyet, barış ve güvenlik alanlarındaki kuramsal analizler için oldukça faydalı olacaktır.

Raporun yapısı Kolombiya'da Kasım 2017'de yapılan 20 mülakatın bulgularının eleştirel analizi üzerine kuruludur. Raporda çatışma ve barış sürecinin tarihsel arkaplanı özetlendikten sonra kadın ve LGBTQİ+'lerin müzakerelere katılımı ele alınmaktadır. Ardından barış anlaşmasının hükümlerine bakılmakta, görüşülen sivil toplum örgütlerince önemli bulunan, olumlu yönleri övülen ya da zayıflık ve eksikliklerine dikkat çekilen hükümler hakkında değerlendirme yapılmaktadır.

Dolayısıyla bu raporda tartışılan başlıkların seçiminde en önemli etmen görüşülen örgütlerin kaygıları olmuştur. Bunlar anlaşmada ele alındığı şekliyle, kadınların ve LGTBQİ+'lerin siyasi katılımı, toprak mülkiyeti ve kırsal kesimle ilgili hükümlerin toplumsal cinsiyet boyutu, cinsel şiddet, toplumsal cinsiyet perspektifinin bir parçası olarak etnisite, ırk ya da sınıf gibi diğer boyutların ele alınması ihtiyacı, eğitim ve yapısal değişim olasılığıdır. Bu görüşmeler uygulamada karşılaşılabilecek sorunlarla ilgili önemli kaygılara ışık tutmuş, bunlardan bazıları bulguların incelenmesinden sonra burada ele alınmıştır.

Son bölümlerden biri, görüşülen örgütlerin genellikle temel kaygıları arasında olmayan, bu sebeple de görüşmeler sırasında hiç değinilmemiş ya da kısaca değinilmiş konulara ayrılmıştır. Bunlar, toplumsal cinsiyet çalışmalarının ve feminist kuramın çatışma ve barış araştırmalarına dair merkezi tartışma konuları arasında yer almaktadır. Son bölümde ele alınan bu konuların, barış süreçlerindeki toplumsal cinsiyet meseleleri üzerine gelecekte yapılacak araştırmalarda ele alınabilecek ilginç boyutlar içerdiğini düşünüyoruz. Son olarak da iki ülke arasındaki paralelliklerden yola çıkarak, gelecekteki barış inşası çalışmalarında barış savunucularının toplumsal cinsiyet konusunu eleştirel olarak anaakımlaştırmaları için ilham ve bilgi sağlamak amacıyla Kolombiya barış sürecinden alınan dersleri Türkiye'deki çatışmayla ilişkilendiren önerilere yer verdik.

II metodoloji

Barış sürecinin toplumsal cinsiyet boyutlarını daha iyi kavrayabilmek için yarı yapılandırılmış derinlemesine mülakatlar gerçekleştirdik. Sivil toplum örgütü ve girişimlerinin temsilcileri ve barış konusunda toplumsal cinsiyet odaklı çalışmalar yürüten akademisyenlerle görüştük. Kesişimsellik, araştırmamızın anahtar kavramlarından biri olduğu için Kolombiya toplumunun farklı kesimlerini temsil eden, Kolombiyalı kadınların ve LGBTQI+ bireylerin taleplerindeki ve bakış açılarındaki çeşitliliği yansıtabilecek örgütleri çalışmaya dâhil etmeye çalıştık. Görüştüğümüz kişilerin hepsi doğrudan ya da dolaylı olarak ya örgütleri aracılığıyla ya da şahsen, barış sürecinde rol almış ve ülkenin farklı bölgelerinde çatışmanın sonuçları üzerine uzun zamandır odaklanmış kişilerdir. Görüştüğümüz örgüt ve kişiler şunlardır:

İsim	Çalışma alanı	Web sitesi	Şehir
Casa de la Mujer (Kadınlar Evi)	Barışın inşası alanında, toplumsal adalet ve kadınların eşit ve etkin katılımı odaklı çalışan feminist örgüt.	http://www.casmujer.com/	Bogotá
Colectivo de Mujeres Pazificas de Cali (Cali Pasifik Kadın Kolektifi)	Cali merkezli, önemli toplumsal sorunlara getirilecek barışçıl çözümlerin desteklenmesi için çalışan kadın ağı.	http://infogenerocolombia.blogspot.com/	Cali
Red Nacional de Mujeres Excombatientes de la Insurgencia (Eski Direniş Savaşçısı Kadınlar Ulusal Ağı)	1990'larda M-19'da savaşmış eski kadın gerillalar örgütü.	http://www.revistala13.com/	Bogotá
La Tremenda Revoltosa Batucada Feminista (Gürültülü Feminist Davulcular)	Özerk, anti-militarist ve ırkçılık karşıtı gündemli radikal feminist kolektif.	https://www.facebook.com/LaTremendaRevoltosaBatucadaFeminista	Bogotá
Ruta Pacífica de las Mujeres (Siyasi Uzlaşma için Kadınların Barışçıl Yolu)	Çatışmanın kadınların yaşamı üzerindeki etkilerini ortaya koymak ve hakikat, adalet ve onarım hakları için çalışan feminist hareket.	https://www.rutapacifica.org.co/	Genel Merkezi Bogotá'da, fakat 13 tane de bölgesel temsilciliği var.

La Corporación Humanas –Centro Regional de Derechos Humanos y Justicia de Género (Humanas – İnsan Hakları ve Toplumsal Cinsiyet Adaleti için Bölgesel Merkez)	Kadınların insan hakları ve cinsiyet adaleti yönünden durumuna odaklı araştırma merkezi.	http://www.humanas.org.co/	Bogotá
Comunidad de Juristas Akubadaura (Akubadaura Avukatlar Topluluğu)	İnsan hakları ve Kolombiya'nın yerli nüfusunun kolektif hakları üzerinde çalışan yerli avukatlar girişimi.	https://akubadaura.org/en/	Bogotá
CIASE-La Corporación de Investigación y Acción Social y Económica (Sosyal ve Ekonomik Eylem Araştırma Grubu)	Toplumsal, ekonomik ve kültürel haklar odaklı feminist örgüt.	http://ciase.org/	Bogotá
Red Nacional de Mujeres (Ulusal Kadın Ağı)	İnsan hakları ve kadınların siyasete, barış inşasına katılımı odaklı feminist örgüt.	https://www.rednacionaldemujeres.org/	Bogotá
CONAMIC -El Consejo Nacional de Mujeres Indígenas de Colombia (Kolombiya Yerli Kadınları Ulusal Konseyi)	Barış sürecinde siyasi katılım sağlamak amacıyla yerli kadınlarca kurulmuş örgüt.	--	Bogotá
Colombia Diversa	LGBTQİ+ topluluğunun görünürlüğü ve siyasi etkisi odaklı çalışan insan hakları örgütü.	http://colombiadiversa.org/	Bogotá
AFRODES -Asociación de Afrocolombianos Desplazados -Afro-Kolombiyalı Mülteciler Derneği	Yerinden edilmiş Afro-Kolombiyalıların hakları ve kültürel kimliğinin savunulması odaklı örgüt.	http://www.afrodescolombia.org/	Bogotá
ICTJ Colombia (ICTJ Kolombiya)	Uluslararası Geçiş Dönemi Adaleti Merkezi Kolombiya Şubesi	https://www.ictj.org/our-work/regions-and-countries/colombia	Bogotá
Dejusticia	Toplumsal adalet ve insan haklarına adanmış araştırma ve savunuculuk örgütü.	https://www.dejusticia.org/	Bogotá
Marcha Patriótica (Yurtsever Yürüyüş)	Sol çizgide siyasi ve toplumsal hareket.	--	Bogotá
Madres de La Candelaria (La Candelaria Anneleri)	Kolluk güçlerince alıkonulduktan sonra "kaybolan" kişilerin akıbetini ortaya çıkarma mücadelesi veren örgüt.	--	Medellín

Red Feminista Antimilitarista (Feminist Antimilitarist Ağ)	Medellín'de pedagojik araçlarla çalışan feminist örgüt.	http://www.redfeministaantimilitarista.org/	Medellín
Dora Isabel Díaz Susa	Bogota Ulusal Üniversitesi'nde toplumsal cinsiyet araştırmaları bölümü öğretim görevlisi.	http://www.humanas.unal.edu.co/2017/unidades-academicas/escuelas/escuela-estudios-de-genero	Bogotá
Elena Ambrosi	Yüksek Barış Komiserliği tematik direktörü ve Kolombiya hükümetinin Havana'daki uzlaşma ekibinin kilit üyelerinden.	--	Bogotá
Maria Angélica Bueno Cipagauta	Geçiş dönemi adaleti ve toplumsal cinsiyet uzmanı.	--	Bogotá

Araştırmamızı barış anlaşmasındaki altı ana başlığı yansıtabilecek şekilde tasarladık ve bu rapor, örgütlerin mülakatlar sırasında ortaya koydukları kaygılar etrafında şekillendi. Dolayısıyla raporumuzu aşağıdaki odaklara dayandırdık:

- 1. Kadınların ve LGBTQİ+lerin barış sürecine katılımı**
- 2. Toprak hakları ve kırsal alanlara özel durumlar**
- 3. Siyasi katılım**
- 4. Kesişimsellik**
- 5. Cinsel şiddet**
- 6. Barış eğitimi**
- 7. Anlaşmanın uygulanması**

Bu yarı yapılandırılmış mülakatlar için, yine bu mülakatlarda ortaya konan önemli konuları takip etmemizi sağlayan bir dizi açık uçlu soru hazırladık. Her bir mülakatın odağı literatür araştırmasının sonunda belirlendi. Ayrıca tüm görüşmecilere aktarılan genel tema ve konularımız vardı. Mülakatlara, her bir örgütün başlıca faaliyet alanları ve barış sürecindeki rolü ile ilgili genel sorular sorarak başladık. Bunu yaparken amacımız, ilgili örgütün sürecin başarılarına ve gizli tuzaklara değin perspektifini ve yaklaşımını anlamaktı. Ardından hem belirli mekanizmalarda hem de tüm süreçte toplumsal cinsiyet perspektifinin kapsamı üzerine daha özel sorulara geçtik. Bu sayede süreçle ilgili anlayışlarına dair daha detaylı ve önemli veriler edinerek deneyimlerine dair içgörümüzü güçlendirmeye çalıştık. Hem tüm sürecin işleyişinden hem de barış anlaşmasının uygulanması aşamasındaki beklentilerinden bahsetmelerini istedik. Bu sorular hem halihazırda tamamlanmış süreçleri hem de barış sürecinin gelecek için sunduğu fırsatları incelememizi mümkün kıldı. Buna ek olarak barış anlaşmasının uygulanması konusundaki zorluklar üzerine görüşlerini almış olduk. Mülakatlarda ele aldığımız bir diğer önemli başlık ise örgütlerin geçiş dönemi adaleti mekanizmaları hakkındaki görüşleriydi. Geçiş dönemi adaleti, barış öncesi ve sonrası anlaşma sürecinin en önemli boyutlarından olduğu için bunun barışın inşasındaki rolü ve etkisini anlamamızı sağlayacak sorular seçtik.

BARIŞ VE TOPLUMSAL CİNSİYET:
Kolombiya Barış Süreci

III arkaplan

3.1 Kolombiya'daki Çatışmalar

Kolombiya'da yarım asrı aşkın süredir devam eden iç savaş, sivil halk için insan hakları bakımından yıkıcı etkilere sebep olmuştur. Savaş sırasında %82'si sivil 220.000'den fazla insan ölmüştür.¹ Çatışmanın başlıca sebepleri, devlet kurumlarının güçsüzlüğü, toprak eşitsizliği, ulusal kaynakların özelleştirilmesi ve ötekileştirilmiş grupların siyasi süreçlerden dışlanmasıdır. Kolombiya'daki çatışmaların kuramsal olarak haritalanması üzerine çalışan en önemli akademisyenlerden biri, Fernan E. González, çatışmanın kökenlerini iki tarihsel olgu üzerinden özetliyor: sömürgecilik ve devlet kurumlarının güçsüzlüğü.² Sömürgecilik 16. yüzyıldan itibaren kırsal toprak mülkiyetini belirli kesimlerin elinde yoğunlaştırmıştır. Sömürgeciliğin sonuçlarından biri devletin kurumsal varlığının ve ulusal ekonominin etkisinin asgari düzeyde olduğu bölgelerdeki yoksul köylülerin (campesinos) yerlerinden edilmesi olmuştur. Bir diğer sonuç ise devlet mevcudiyetinin Kolombiya'nın belli bölgelerinde diğerlerine göre daha az olmasıdır. Bu bölgelere Afro-Kolombiyalılar, mestizos,* mulatos** ve yoksul beyazlar gibi en hassas toplumsal gruplar yerleşmiştir.³ Dahası devlet varlığının dengesizliği adalet açığına, gayrimeşru faaliyetlerin artmasına sebep olmuş; bu bölgelerdeki koka tarlalarının ve yasadışı altın madenlerinin kontrolünü ele geçirmek isteyen yerel zengin toprak sahiplerinin iktidarını sağlamlaştırmıştır. Diğer bir deyişle, bir devlet yapısı olduğunda bile bu yapı yerel elitler tarafından kontrol edilen sorunlu iktidar yapısının bir parçasıdır. González, devletin, güncel barış sürecinin esas konusunu oluşturan toprak mülkiyetinin yeniden bölüşümünü sağlayacak tarım reformunu gerçekleştirmeyi başaramadığına da işaret etmiştir.⁴

1 Ulusal Tarihsel Hafıza Merkezi GMH, *Basta Ya! Colombia: Memory of War and Dignity* (Bogotá: CNMH, 2013), 15.

2 Fernan E. González, "The Colombian conflict in historical perspective", *Conciliation Resources*, Accord 14: 11.

*Kolombiya'nın İspanyol ve yerli karışımı nüfusu

**Kolombiya'nın Afrika-Avrupa kökenli nüfusu

3 A.g.m., 11.

4 A.g.m., 11-12.

16

İspanyol sömürge rejimi ve Liberal Parti ile Muhafazakâr Parti arasındaki sömürge sonrası iktidar mücadelesi 20. yüzyılda modern devlet inşası sürecinde elitler arasındaki güç paylaşım örüntüsünü yeniden üretmiştir. İki parti arasındaki çekişme toplumsal düzeyde sosyal ve siyasi çatışmayı artırmış ve Katolik Kilisesi'ni güçlendirmiştir.⁵ 1950'lerde liberaller ve muhafazakârlar arasındaki kutuplaşmada 20.000'den fazla insan öldürülmüş, *La Violencia* olarak bilinen bu olaylar son silahlı çatışmanın başlangıcı olmuştur. Siyasi ve toplumsal çatışma 1970'lerde, Kolombiya'nın hızlı kentleşme ve orta ile üst sınıfta sekülerleşme döneminde derinleşmiş, kurumsal çerçevede bir krizi tetiklemiştir. Sendikaların önderlik ettiği pek çok eylem devlet tarafından ağır saldırıya uğramıştır. Gerilla hareketleri ise bu çalkantılı siyasi ve toplumsal atmosferde hem yoksul köylülerin hem de üniversite öğrencilerinin politikleşmesiyle iyice yükselmiştir.

Kolombiya Devrimci Silahlı Güçleri (FARC), 1964 yılında, kırsal bölgelerde Komünist Parti'den etkilenen yoksul köylüler tarafından kurulmuş ve periferideki bölgelerde ortaya çıkmıştır. Bu dönem aynı zamanda, aralarında Ulusal Kurtuluş Ordusu (ELN) ve 19 Nisan Hareketi'nin (M-19) de bulunduğu pek çok gerilla grubunun kurulduğu zamanı kapsamaktadır. Güncel barış sürecinin taraflarından biri olan FARC, büyük toprak sahiplerine karşı yoksul köylüler için savaştığını, Marksist-Leninist ideolojiyi benimsediğini, ABD emperyalizmini ve rejimi yıkmak için mücadele ettiğini iddia eden bir örgüttür. 1980'lerin ortalarına gelindiğinde FARC, Komünist Parti'ye mesafe koyarak popülerliğini artırmış, şehirli öğrenciler, entelektüeller ve işçiler arasında daha geniş bir kitleliliğe ulaşmıştır.⁶ Örgüt, askeri kapasitesini de artırmış, gerilla sayısı kuruluşta 500 kişiyken 2000'li yılların başında 20.000'e ulaşmıştır.⁷ FARC aynı dönemde güncel barış sürecinin bir parçası olarak çeşitli uzlaşma ve barış girişimlerinde de yer almıştır.⁸

5 A.g.m., 11.

6 Uluslararası Kriz Grubu, *Colombia's Elusive Quest for Peace* (Bogotá/Brussels: ICG, 2002), 3.

7 "FARC", Colombia Report, <https://colombiareports.com/farc/> erişim tarihi 1 Mart, 2018.

8 Daha önceki Kolombiya hükümeti ile FARC-EP arasındaki barış girişimleri ile ilgili daha fazla bilgi için bkz. s.19

Uyuşturucu ekonomisinin genişlemesi de Kolombiya'daki iç savaşı derinden etkilemiştir. Uyuşturucu kaçakçılığı 1970'lerin sonunda, Medellín ve Cali'deki uyuşturucu kartellerinin ortaya çıkışını takiben artmıştır. Uyuşturucu kaçakçıları arazi sahibi olmuş ve paramiliter grupların oluşumuna katkıda bulunmuşlardır.⁹ Bu sırada FARC gittikçe daha fazla uyuşturucu işine karışmış, 1980'lerde ve 1990'larda finansman amacıyla fidye için insan kaçırma gibi yollara da başvurmuştur. 1990'larda hükümetin uyuşturucuyla karşı yürüttüğü sözde savaş büyük kartelleri ortadan kaldırmışsa da bunların yerini daha küçük kaçakçılık örgütleri doldurmuştur.¹⁰

Çatışmaya rağmen Kolombiya'nın anayasal sistemi istikrarlı, yasal sistemi tatmin edicidir. Örneğin, 1991 anayasası kapsamlı bir haklar bildirgesi ile kuvvetler ayrılığı hükümleri içermektedir.¹¹ Bu anayasa ülkenin etnik, kültürel, dini ve bölgesel çoğulculuğunu tanıyacak şekilde oluşturulmuştur. Tarihsel olarak önemli bir anayasa olmakla birlikte, devlet, reformları uygulamayı ve anayasaya dayalı yasalar yapmayı başaramamıştır. Hatta 1991 anayasasının üç beklemedik sonucu olmuştur: yerel siyasetçiler ve paramiliter gruplar arasında ittifakları kolaylaştırmak, yolsuzluklarda artış ve seçim öncesi şiddet olayları.¹²

1980'lerde ve 1990'larda oluşturulan paramiliter gruplar uyuşturucu ticaretiyle ve hükümetin direnişi kırmak için yürüttüğü faaliyetlerle yakından ilişkilidir. Başlangıçta emekli ordu mensupları ve polisler ile itirafçılar görevlendirilerek büyük arazi sahipleri ve uyuşturucu baronları adam kaçırma ve şantaj eylemlerinden korunmaya çalışılmıştır.¹³ Bu gruplar zamanla kendilerini ordu komutanlarından, uyuşturucu baronlarından ve büyük toprak sahiplerinden ayırmaya başlamıştır. 1997'de

çatı örgütleri olan Kolombiya Birleşik Öz Savunma Güçleri'nin (AUC) kurulmasından sonra zirveye ulaşmışlardır. AUC, FARC ile Andrés Pastrana hükümeti (1998-2002) arasında başlatılan ve başarısızlığa uğrayan barış sürecinden faydalanarak yerel yönetimler düzeyinde gücünü artırmıştır. AUC, belediye başkanlarıyla, kamu görevlileriyle ve iş dünyası ile yerel ittifaklar kurarak ekonomik ve askeri hedeflerine kolayca ulaşmıştır. Pek çok katliam gerçekleştirmiş, insanları uyuşturucu işine girmeye zorlamıştır. Ayrıca paramiliter grupların mağdurlarının çoğu, direnişçilere destek olduğu düşünülen sivillerdir.¹⁴ 2006 yılında, hükümet ile AUC arasındaki barış görüşmeleri sırasında AUC demobilize edildikten sonra siyasetçilerle paramiliterler arasındaki ilişkiler bir "parapolitika skandalı" ile ortaya çıkmış, ancak etkin ve kapsamlı bir yargı süreci işletilmemiştir.¹⁵

Hükümet AUC'yi de mobilize etmek için eyleme geçtiyse de, diğer suç grupları açılan boşluğu doldurmuş, uyuşturucu kaçakçılığı ve insan hakları savunucularına yönelik suikastlar devam etmiştir.¹⁶ Ayrıca suç grupları, (BACRIM)¹⁷ çeşitli bölgelerde toplumsal kısımlar gerçekleştirmiş ve cinsel şiddet uygulamıştır.¹⁸ Kısacası Uribe'nin planı yerel liderlik rolü üstlenen yeni yasadışı grupların doğumuna sebep olmuş, Kolombiya'daki kirli savaşı derinleştirmiştir.

Yüksek şiddet düzeyi Kolombiya'daki silahlı çatışmanın ayırt edici özelliklerindedir. Tahminen 6,5 milyon kişinin yerinden edildiği ülke, Sudan'dan sonra en yüksek iç göçmen sayısına sahiptir.¹⁹ Bu insanların neredeyse 1/3'ü Kolombiya'daki en büyük azınlık olan Afro-Kolombiyalılar ile nüfusun %2'sini

9 González, a.g.m., 13.

10 Uluslararası Kriz Grubu, a.g.e., 5.

11 "An Overview of Colombian Conflict", Uluslararası Geçiş Dönemi Adaleti Merkezi (ICTJ), <https://www.ictj.org/sites/default/files/ICTJ-Colombia-Conflict-Facts-2009-English.pdf>. erişim tarihi 5 Mart, 2018.

12 Uluslararası Kriz Grubu, *Cutting The Links Between Crime And Local Politics: Colombia's 2011 Elections (Bogotá/ Brussels: ICG, 2011)*, 3.

13 Uluslararası Kriz Grubu, *Colombia's Elusive Quest for Peace*, 4.

14 A.g.e., 5.

15 Uluslararası Kriz Grubu, *CuttingThe Links Between Crime And Local Politics: Colombia's 2011 Elections*, 3-4.

16 Virginia M. Bouvier, *Gender and the Role of Women In Colombia's Peace Process* (New York: UN WOMEN, Mart 2016), 10.

17 Burada kastedilen 2000'lerdeki demobilizasyon sürecinin ardından faal kalan paramiliter gruplardır.

18 Bu grupların başlıcaları Gainataniasta Öz Savunma Gücü, Rastrojos, Aguilas Negras, Bloque Meta, Bloque Libertadores del Vichadave ve 2013 yılında Kolombiya çapında 167 belediyeyi kontrolünde bulunduran Paisas'tır. Virginia M. Bouvier, *Gender and the Role of Women in Colombia's Peace Process*, 5.

19 Ulusal Tarihsel Hafıza Merkezi CNMH, *Basta Ya! Memories of the War and Dignity*.

oluşturan ve tarihsel olarak ayrımcılık ve sömürüye maruz kalmış yerlilerdir. Ayrıca, yerinden edilen insanların yarısı kadındır. Zorunlu göçlerin ardından arazi kiracılığı ve kullanımında değişikliklere gidilmiş, küçük çiftçilerin yerini büyük ölçekli tarım şirketleri almıştır. Zorunlu göçleri takiben silahlı gruplar üç ila yedi milyon hektar araziye yasadışı olarak el koymuştur.²⁰ Benzer şekilde 60.630 kişi çatışmalar sırasında zorla kaybettirilmiştir. Bu kayıpların yaklaşık yarısı paramiliter gruplar eliyle gerçekleşmiş ve devlet bunlara göz yummuştur.²¹ Kırsal nüfusun %80'i yoksuldur. Nüfusun yaklaşık %30'u kırsal kesimde yaşamaktadır ve bunlar Kolombiya'nın milli gelirinin sadece %7'sine sahiptir.²² Ayrıca yerli toplulukların yaşadığı bölgelerin %80'inden fazlası toprak ve kültürel hakları yok sayılarak ulusötesi şirketlere tahsis edilmiştir.²³

3.1.1 Kolombiya'daki Çatışmalarda Toplumsal Cinsiyet Dinamikleri

Kadınlar Kolombiya'daki çatışmaların hem aktörü hem de mağdurdur. Bazı kadınlar savaşçı ya da destekçi olarak silahlı gruplara katılmıştır. %40'lık bir oranla en yüksek kadın savaşçı oranına sahip örgütler ise FARC ve ELN'dir. Kadınlar aktivist ve siyasi aktör olarak da sürece dâhil olmakta; kadın hakları, kolektif haklar ve siyasal-toplumsal haklar mücadelesi vermektedirler. Ulusal Tarihsel Hafıza Merkezi raporlarına göre pek çok kadın kendi toplulukları içinde siyasi örgüt liderliği yapmakta ve önemli toplumsal roller üstlenmektedir.

Diğer taraftan, çatışmalar sırasında kadınlara, kız ve oğlan çocuklarına, erkekler ve transseksüel kişilere yönelik toplumsal cinsiyet temelli şiddet yaygınlaşmıştır. Cinsiyet temelli şiddet vakaları yeterince raporlanmamış olsa da savaş sırasında pek çok kadının doğrudan ya da dolaylı olarak

çatışmaya bağlı şiddete maruz kaldığı bilinmektedir. Çatışma, mağduriyetler bakımından yeni toplumsal cinsiyet dinamikleri yaratmıştır. Kadınlar zorla yerinden edilmiş, cinsiyet temelli cinsel şiddete, zorla çalıştırılmaya, tecavüze, zorla fuhuşa ve köleleştirmeye maruz kalmışlardır. 1985 ve 2012 yılları arasında 2.420.887 kadının zorla yerinden edildiği, 1.431 cinsel şiddet vakası, 2.601 kayıp, 12.624 cinayet, 592 mayın vakası, 1.697 zorla örgüte alma ve 5.873 insan kaçırma vakası bildirilmiştir.²⁴ Ayrıca, çatışmanın tarihsel kökenlerine paralel olarak, yerli ve Afro-Kolombiyalı kadınlar ağır yoksulluk, ötekileştirme, kolektif hakların ihlali ve yerinden edilme ile karşı karşıya kalmıştır.²⁵ Silahlı gruplar etnik temizlik ve küçük düşürme amacıyla kadınlara, özellikle de yerli kadınlara karşı cinsel suçlar işlemiştir. Bu gruplar çatışmalar sırasında toprakları için mücadele eden kadınları hedef almış, aktivistlere, gazetecilere ve siyasetçilere yönelik şiddet eylemleri gerçekleştirmiştir.²⁶ Çatışma ortamına bağlı cinsiyet temelli şiddet olayları kadınların mağduriyetine yol açmıştır. Kadınlar suikasta uğramış, tehdit ve infaz edilmiş, kırsaldan şehrin aşırı yoksul kesimlerine taşınmak ve genellikle ailelerinin tüm sorumluluğunu üstlenmek durumunda kalmış; pek çok kadın, özellikle kırsal bölgelerde, şiddetin travmatik etkileriyle başa çıkmaya çalışırken bir yandan da tek başlarına hane reisliği görevini üstlenmiştir.²⁷

Buna ek olarak, belli bir grubu yok etme olarak toplumsal cinsiyet temelli şiddet eylemlerinde LGBTQI+ topluluğu Kolombiya'da en çok hedef alınan gruplardan biridir. Bu bireyler cinsiyet kimlikleri nedeniyle öldürülmüş, göçe

24 Ulusal Tarihsel Hafıza Merkezi CNMH, *Basta Ya! Memories of the War and Dignity*.

25 Yerli halkların yerleştirildiği topraklar altın, mineraller ve ulusal kaynaklar bakımından zengindir. Pek çok ulusötesi şirket bu bölgeleri işgal etmiş ve yerli kadınları militarize ederek, fuhuşta, istenmeyen gebeliklerde, cinsel yolla bulaşan hastalıklarda ve cinsel şiddette artış gibi pek çok ciddi insan hakları ihlaline sebep olmuştur. Aktaran: "Sexual violence against indigenous women as a weapon of war", *Otramerica Team*, <http://otramerica.com/solo-texto/temas/sexual-violence-against-indigenous-women-as-a-weapon-of-war/2012>. erişim tarihi 28 Şubat, 2018.

26 Virginia M. Bouvier, *Gender and the Role of Women In Colombia's Peace Process*, 7-9.

27 A.g.e., 7

20 ICTJ, "An Overview of Colombian Conflict".

21 Ulusal Tarihsel Hafıza Merkezi CNMH, a.g.e.

22 "Developments in Colombia", *SIDA*, <https://www.sida.se/English/where-we-work/Latin-America/Colombia/Developments-in-Colombia/> erişim tarihi 8 Nisan, 2017.

23 "Press Statement", *ONIC*, <https://www.wola.org/sites/default/files/downloadable/Andes/Colombia/2010/onictestimonyenglish.pdf> erişim tarihi 22 Mart, 2017.

zorlanmış ve tehdit edilmiştir. Özellikle AUC gibi paramiliter gruplar LGBTQI+ bireylere geleneksel cinsiyet kalıplarına meydan okumaları nedeniyle toplumsal damgalama amacıyla kasten saldırmıştır.²⁸

3.2 Kolombiya Hükümeti ile FARC-EP Arasındaki Barış Süreci

24 Kasım 2016 tarihinde çatışmanın aktörlerinden ikisi, Kolombiya hükümeti ve FARC-EP, 2012'den beri devam eden müzakerelerin ardından, Küba'nın Havana şehrinde nihai bir barış anlaşması imzaladı. Bu bölüm barış sürecinin öncesini, müzakereleri ve nihai anlaşmanın içeriğini ele alacak ve barış sürecinin toplumsal cinsiyet boyutu üzerine bir tartışma ile sonlanacak.

Sürecin öncesi: hükümet ile silahlı gruplar arasında daha önce yürütülen barış süreçleri

Güncel barış süreci 1960'larda Kolombiya hükümetiyle aşırı sol silahlı gruplar arasında başlayan şiddet olaylarıyla ilişkili. Hükümet ile M-19 arasındaki barış müzakereleri sonucunda ilk başarılı barış anlaşması Mart 1990'da, Kolombiya Devlet Başkanı Virgilio Barco ve M-19 Komutanı Carlos Pizarro tarafından imzalanmış. Anlaşmanın içerdiği pek çok önlemden biri de 900 gerillanın sivil hayata katılımı ve eski savaşçıların korunması için bir Güvenlik Planı. Silah bırakan M-19, Alianza Democrática, adıyla bir siyasi partiye dönüşmüş. Partinin yerel seçimlerle parlamento seçimlerine katılımı ve başarısı diğer grupların silah bırakmasının da önünü açmış. Bunun sonucunda Kolombiya hükümeti Ocak 1991'de Devrimci İşçi Partisi (Partido Revolucionario de los Trabajadores, PRT) ile ve bir ay sonra da Halkın Özgürlük Partisi (Ejército Popular de Liberación, EPL) ile anlaşma imzalamış. Ayrıca aynı yılın mayıs ayında Quintín Lame Silahlı Hareketi (MAQL) ile bir barış anlaşması yapılmış. Bunu izleyen yıllarda başka gruplar da terhis olmuş: 1992'de CER; 1994'te CRS, MPM, MMM, FFG ve 1998'de MIR-COAR. Bu grupların çoğunun liderleri ve pek

çok militanı anlaşmanın hemen akabinde cinayete kurban gitmiş.²⁹

FARC örneğinde ise anlaşma imzalanmadan önce birkaç girişimde bulunulmuş. Resmi müzakereler 1982-1988 yılları arasında Belisario Betancourt döneminde, ardından Virgilio Barco döneminde, 1992'de César Gavira hükümeti ve 1999-2002 yılları arasında Andrés Pastrana hükümeti liderliğinde yürütülmüş. Pastrana'nın halefi Álvaro Uribe Vélez gerillalara karşı askeri saldırıya dayalı bir programla iktidara gelmiş ve çatışmanın iki tarafı arasındaki düşmanlığı yükseltmiş. Ancak onun yönetimi sırasında, 2005 yılında, Ley de Justicia y Paz (Barış ve Adalet Yasası) kapsamında paramiliterlerin terhis (özellikle AUC ya da Autodefensas Unidas de Colombia) gerçekleşmiş. Dağılan AUC'nin üyeleri daha küçük gruplar kurmuş, bazıları ise BACRIM'e katılmış.

Hükümet ile FARC-EP arasındaki barış sürecinin aşamaları ve tarihsel çizgisi

FARC-EP ile yürütülen son barış süreci ise Juan Manuel Santos hükümeti döneminde başlatıldı. Ağustos 2012'de, bir buçuk yıl süren ön toplantıların ardından, çatışmanın tarafları kamuya açık olarak iletişim kurdu ve böylece barış diyalogunun ilk adımı atılmış oldu. "Çatışmanın Sona Ermesi, İstikrarlı ve Kalıcı Barışın İnşa Edilmesi İçin Genel Anlaşma"³⁰ başlıklı bir barış anlaşması imzalandı, bu anlaşmada müzakere edilecek altı başlık belirlendi. Bunlar kırsal kalkınma, siyasi katılım, yasadışı ekinler, mağdurlar, çatışmanın sonlandırılması ile barış anlaşmasının uygulanması ve teyit edilmesidir.

Barış masası Ekim 2012'de Oslo'da kuruldu, masadaki görüşmelerin Havana'da gerçekleştirilmesi kararlaştırıldı. 24 Ağustos 2016'da diyalog tamamlandı ve 26 Eylül'de taraflar barış anlaşmasını imzaladı. Önceden anlaşıldığı üzere metnin Kolombiya halkı tarafından referandumla onaylanması gerekiyordu. 2 Ekim 2016'da

29 *¡Pacifista!*, "La paz que firmaron cinco guerrillas colombianas en los 90", *¡Pacifista!*, 26 Eylül, 2016

30 Anlaşmanın İspanyolca orijinali ve İngilizce çevirisinde kullanılan başlıklar şunlardır: Acuerdo General para la Terminación del Conflicto y la Construcción de una Paz Estable y Duradera, Final Agreement to End the Armed Conflict and Build a Stable and Lasting Peace.

yapılan referandumda sonuç olumsuz oldu. "Hayır" kampanyası, anlaşmanın bir toplumsal cinsiyet ideolojisi üzerine kurulduğu ve FARC komutanlarının hapse atılması gerektiği argümanına dayandırıldı.³¹ Taraflar müzakereleri yeniden başlatmak ve metnin bir kısmını değiştirmek zorunda kaldı, metnin nihai hali ise 24 Kasım 2016'da imzalandı.

Bariş masasının kurulması ve halkın ve mağdurların katılımı

Masaya her bir heyeti temsilen 10 kişi oturmuştur ve bunların 5'i tam yetkilidir. Ayrıca her heyetin 20 yardımcı üyesi masada hazır bulunmuştur. Iván Márquez liderliğindeki FARC heyeti üyelerinin tamamı savaşıllardan seçilmiş. "Geniş katılımı sağlamak, liderliğin adanmışlığını içermek ve Havana'daki gelişmeler hakkında alt kademe FARC savaşıllarına geri bildirim vermek" amacıyla bazı üyelerin zaman içinde değiştiği bir rotasyon sistemi benimsenmiş.³² Hükümet tarafındaki delegeler "iki kilit paydaş olan özel sektör ve güvenlik sektörünün tam olarak dahil olmasını sağlamak niyetiyle özenle seçilmiştir."³³ Bunlar biri silahlı kuvvetlerden, diğeri ise polis teşkilatından gelen iki emekli general ve iş dünyasından bir liderdir. Bu üyeler baş müzakereci Humberto de la Calle ve Bariştan Sorumlu Yüksek Komiser Sergio Jaramillo ile birlikte çalışmıştır. Havana'daki müzakereler boyunca 11 günlük toplantılar düzenlenmiş, bu toplantılar arasında iç tartışmalar ve hazırlıklar yapılmıştır. Tarafların her toplantı döneminden sonra görüşmenin sonuçlarını açıklayan ortak bir bildiri yayınlaması zorunlu tutulmuştur.

Halkın, gündemin farklı maddelerindeki tartışmalara katılımını sağlamak için kırsal alanı ilgilendiren konular, siyasi katılım, uyuşturucu, mağdurlar ve uygulama konulu beş ayrı forum düzenlenmiş. Bu bağlamda

31 Toplumsal cinsiyet ideolojisiyle ilgili daha fazla bilgi için bkz. Bariş Eğitimi başlıklı bölüm [s.37].

32 Kristian Herbolzheimer, *Innovations in the Colombian peace process*, (NOREF, Haziran 2016), 2, http://www.c-r.org/downloads/NOREF_CR_Report_Colombia%20Innovations_final.pdf erişim tarihi 13.02.2018.

33 Kristian Herbolzheimer, *Innovations in the Colombian peace process*, (NOREF, Haziran 2016), 2, http://www.c-r.org/downloads/NOREF_CR_Report_Colombia%20Innovations_final.pdf erişim tarihi 13.02.2018.

66.000 ayrı görüş hazırlanmış ve Havana'daki heyete gönderilmiş. Gerçekten de bu sürecin benzersiz özelliklerinden biri mağdurların bariş sürecine katılımı olmuştur. 2014 yılının ikinci yarısında BM tarafından en geniş mağduriyet yelpazesini temsil edecek şekilde seçilen 60 mağdur, 12 kişilik 5 gruba ayrılarak Havana'daki heyetlerle buluşmuştur.

Bariş Anlaşmasındaki Ana Maddeler:

1. Kırsal kalkınma

Anlaşma, Bütünleşmiş Kırsal Reform (RRI) aracılığıyla 10 yıl içinde kırsalda aşırı yoksulluğu ortadan kaldırmayı ve kırsal yoksulluğunu %50 oranında azaltmayı amaçlamaktadır.³⁴ En önemli önlemler şunlardır: köylülere ücretsiz toprak erişimi sağlayacak bir Arazi Havuzu oluşturmak, kadınlara ve yerinden edilmiş kişilere öncelik vermek, mülkiyetlerin resmileşmesini sağlamak, tapusu kayıtlı olmayan arazi sahiplerine resmi olarak arazi tahsis etmek, yerinden edilen kişilere arazi iadesine izin vermek ve kırsal alanlarda mali yardımlarda bulunmak, altyapı ve sosyal hizmetler gibi eksik kalan hizmetleri sunmak. Çatışmadan en çok etkilenen bölgelerde Kırsal ve Bölgesel Kalkınma Programı (Programas de De Sarrollocon Enfoque Territorial veya PDET) geliştirilerek bu önlemlerin azami düzeyde uygulanması sağlanacaktır. Bu çalışmalara kırsaldaki toplulukların katılımı da dâhildir.

2. Siyasi katılım

Bu başlık özellikle üçra bölgelerdeki seçmenlerin katılımını sağlamak yoluyla Kolombiya siyasi sisteminde demokratikleşme sağlamayı amaçlar. Ayrıca çatışmadan en çok etkilenen bölgelerde ilave temsilcilerin seçilmesi için 16 adet Bariş için Geçici Seçim Destek Grubu kurulmasına izin vermektedir. Siyasette kadınların rolü artırılmalıdır. Ayrıca anlaşma bir Ulusal Uzlaşma Komisyonu (Consejo Nacional para la Reconciliación y la Convivencia) kurulması yoluyla uzlaşmayı

34 Oficina del alto comisariado para la paz, *El Acuerdo Final de paz la oportunidad para construir paz* (Bogotá: Oficina del alto comisariado para la paz, 2016), 4, http://www.altocomisionadoparalapaz.gov.co/herramientas/Documents/Nuevo_enterese_version_6_Sep_final_web.pdf erişim tarihi 36.01.2018.

tetiklemek için halk katılımını, sivil toplum örgütlerinin güçlendirilmesini, Siyasi Güvenlik Sistemi (Sistema integral de seguridad para el ejercicio de la política) aracılığıyla siyasi ve toplumsal liderlerin güvenliğinin sağlanmasını ve katılımcı süreçlerin geliştirilmesini destekler.

3. Çatışmanın sonlandırılması

Çatışmanın sonlandırılması ve silahsızlanma BM liderliğinde, hükümetin ve FARC'ın desteğiyle yürütülen İzleme ve Teyit Mekanizması tarafından onaylanacaktır. Terhisi kolaylaştırmak için eski savaşçılar 22 adet Geçici Normalleşme Bölgesi (Zonas Veredales Transitorias de Normalización) ve daha küçük 6 bölgeye geçici olarak yerleştirilecektir. Bunların siyasi entegrasyonu, yeni bir siyasi partinin kurulması ve böylece gelecek iki dönem içinde en az beş senatör ve beş vekil ile temsiliyet sağlanması garantisizle gerçekleştirilecektir. Sosyo-ekonomik entegrasyon Ulusal Yeniden Birleşme KONSEYİ tarafından sağlanacaktır.

4. Yasadışı ekinler

Ulusal Ekin İkame Programı köylülere koka yerine başka bir ürün yetiştirmeleri için ekonomik yardım sunarak koka yetiştiriciliğini sona erdirmeyi amaçlar. Uyuşturucu tüketimi konusunda ise Ulusal Uyuşturucu Tüketimiyle Mücadele Programı (Programa Nacional de Intervención Integral frente al Consumo) ve Uyuşturucu Tüketicileri için Ulusal Program (Sistema Nacional de Atención al Consumidor de Drogas Ilícitas) kurulacaktır. Ayrıca uyuşturucu kaçakçılığıyla mücadelede yolsuzluk ve yasadışı ticaret konusunda haritalandırma, soruşturma ve yargı süreçleri işletilecektir.

5. Çatışma mağdurları

Adalet ve Onarımı Sağlamak ve Çatışmanın Tekrarını Engellemek için Kapsamlı Sistem dört ana organdan oluşur ve bunlar geçiş dönemi adaletinin temel mekanizmalarıdır:

- Hakikat Komisyonu (Comisión para el Esclarecimiento de la Verdad, la Convivencia y la No Repetición): mağdurların haklarını ve hakikate erişimini güvence altına alan mahkeme dışı bir mekanizma.

- Kayıpları Arama Birimi (Unidad para la búsqueda de personas dadas por desaparecidas).
- Onarım Programı (Programa de reparación integral de víctimas).
- Adli nitelikte bir Özel Barış Mahkemesi (Jurisdicción Especial para la Paz - JEP).

6. Anlaşmanın uygulanması ve teyidi

CSIVI (Nihai Anlaşmanın Uygulanmasını İzleme, Destekleme ve Teyit Komisyonu, Comisión de Seguimiento, Impulso y Verificación a la Implementación del Acuerdo Final) kurularak anlaşmanın doğru şekilde uygulanması sağlanacaktır.

3.2.1 Toplumsal Cinsiyetin Barış Süreci ve Anlaşmaya Dâhil Edilmesi

2012 yılında başlayan Kolombiya barış süreci toplumsal cinsiyet perspektifinin oldukça kapsamlı şekilde içerildiği ilk barış sürecidir.³⁵ Bu yenilikçi yaklaşım iki yönlü yol izlemiştir. İlk olarak kadınlar müzakere masasında etkin katılım sağlamış, anlaşmanın toplumsal cinsiyetle ilişkili hükümlerini teyit etmekten sorumlu bir toplumsal cinsiyet alt komisyonu kurulmuş. İkincisi ve bu sayede, anlaşma kadınların ve kız çocuklarının kırsal mülkiyete erişim, siyasi katılım, toplumsal cinsiyet temelli şiddetin engellenmesi ve cinsel şiddet suçlarının affının engellenmesi konularında haklarını başarıyla ele almış.

Dahası, bunu kadın örgütlerinin baskısı mümkün kılmış. Aslında görüşmeler ilk kez duyurulduğunda müzakere ekiplerinde hiç kadın yoktu. Ancak çok geçmeden Tanja Nijmeijer adıyla bilinen eski FARC savaşçısı Alexandra Nariño barış masasındaki 20 müzakereci arasındaki tek kadın olarak yerini aldı. Kolombiyalı kadın örgütleri şikâyetlerini ve eşitlik taleplerini yükseltmişler. Bildirilerinde Birleşmiş Milletler Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve

35 Bunun tek emsali Sri Lanka'da yaşanmıştır: "2003 yılında Sri Lanka hükümeti ve Tamil Kaplanları barış müzakereleri sırasında tarihin ilk toplumsal cinsiyet alt komisyonunu kurmuş, ancak komisyon sadece bir kez toplantı yapmış ve elle tutulur bir etkisi olmamıştır." Aktaran: Herbolzheimer, *Innovations in the Colombian peace process*, 5-6.

Kadının Güçlendirilmesi Birimi'nden destek istediklerini yazmışlar. FARC, Nisan 2013'te müzakere ekibine Victoria Sandino'yu tam yetkili üye olarak katmış. Heyete katılan diğer kadınlar ise şunlar: Victoria Palmera, Antonia Simón Nariño, Yadira Suárez, Sammy Flórez, Milena Reyes, Maritza Sánchez, Viviana Hernández ve Camila Cienfuegos. Hükümet kanadından María Paulina Riveros ve Nigeria Rentería'nın tam yetkili üye olarak ekibe katılmaları Kasım 2013'ü bulmuş. Mayıs 2015'te, siyasi kariyer için ekipten ayrılan Rentería'nın yerine María Ángela Holguín sürece katılmaya davet edilmiş. Elena Ambrosi ve Mónica Cifuentes ise tam yetkili olmamakla birlikte ekipte yer alan kadınlar arasında.

Kadın örgütleri anlaşmaya toplumsal cinsiyet perspektifinin dâhil edilmesini sağlama fikri ile Ekim 2013'te Birinci Ulusal Kadın ve Barış Zirvesi'nde buluşmuşlar. Buluşmaya Kolombiya'nın eyaletinden 449 kadın katılmış, ortak bir gündem ve hükümet heyetine gönderilen 800 teklif elde edilmiş.³⁶ Kadın örgütlerinin baskısı sonucunda Havana'daki müzakereciler Eylül 2014'te bir Toplumsal Cinsiyet Alt Komisyonu kurmayı kabul etmişler. Alt komisyonda María Paulina Riveros ve Victoria Sandino liderliğinde iki taraftan beşer temsilci yer almış. Alt komisyonun amacı toplumsal cinsiyet perspektifini sağlamak amacıyla tüm geçmiş ve gelecek anlaşmaları revize etmek olarak belirtiliyor. Aralık 2014-Mart 2015 arasında alt komisyon LGBTQI+ örgütleri de dâhil olmak üzere toplumsal cinsiyet alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerinden üç delegasyonu, nihai metinde yer alması için görüş ve taleplerini paylaşmak üzere Havana'ya davet etmiş. NOREF'in hazırladığı bir raporda da belirtildiği gibi "Kolombiya muhtemelen bir barış müzakeresinde LGBTQI+ haklarının ele alındığı ilk ülkedir."³⁷

36 İlk Ulusal Kadın ve Barış Zirvesi'nde bir araya gelen örgütlerden bazıları şunlardır: Casa de la Mujer, Ruta Pacífica de las Mujeres, Red Nacional de Mujeres, Mujeres por la paz, Colectivo de Pensamiento y Acción Mujeres, Paz y Seguridad, Grupo de Seguimiento de la Resolución 1325, Conferencia Nacional de Organizaciones Afro-colombianas - CNOA -, Iniciativa de Mujeres Colombianas por la Paz - IMP - y la Asociación Nacional de Mujeres Campesinas, Negras e Indígenas de Colombia - ANMUCIC. Aktaran: Margarita Muñoz Pallares y Claudia Cecilia Ramírez, Cumbre Nacional de Mujeres y Paz, (Bogotá: Cumbre Nacional de Mujeres y Paz, Ocak 2014), 10.

37 Herbolzheimer, *a.g.e.*, 6.

IV. Bulguların Analizi: Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Kolombiya Barış Süreci

4.1 Barış Sürecine Kadınların ve LGBTQİ+'lerin Katılımı

Kadın hareketi, müzakerelerin başlangıcından itibaren barış sürecine çeşitli yollardan destek oldu. Mülakat yaptığımız tüm örgütler müzakereleri olumlu karşıladıklarını, süreçte doğrudan rol aldıklarını ve katılım sağladıklarını belirtiyorlar. Süreç başladığında, yıllarca barışçıl bir çözüm için mücadele etmiş olan bu örgütler engin bir deneyime sahipti, farkındalık artırma kampanyaları aracılığıyla taleplerini görünür hale getirmek için yeterince hazırlıklıydı ve çeşitli platformlarda güçlerini birleştirmişlerdi. Pek çok kadın toplumsal cinsiyet alt komisyonunun kurulmasını ve Kolombiya devleti tarafında iki kadının tam yetkili üye olarak belirlenmesini bu çabalarla elde edilen kayda değer bir başarı olarak değerlendiriyor. Ancak kadın ve LGBTQİ+ hareketlerinin katılımı müzakerelerle sınırlı kalmamış. Barış süreci boyunca, referandum kampanyasında ve nihai anlaşmanın müzakere sürecinde destek vermeye ve seslerini yükseltmeye devam etmişler. Şimdiyse, toplumsal cinsiyet vurgusunun uygulama aşamasında da devam ettiğinden emin olmak için uygulama sürecini izlemeye devam ediyorlar.

Kolektif seferberlik

Kolombiya barış süreci kadınların ve LGBTQİ+'lerin sorunlarıyla ilgili faaliyet yürüten sivil toplum örgütlerinin etkin katılımı konusunda takdir almakla birlikte, bunu mümkün kılan, söz konusu örgütlerin yoğun çabası olmuştur. Havana'da 2012'de müzakereler başladığında, müzakereciler ve tam yetkili üyeler arasında bir tane bile kadın bulunmuyordu. Kadın ve LGBTQİ+ hareketinin 30 yıldır var olan barış gündemi, müzakerenin aktörleri tarafından görmezlikten gelinmiş. Kadın örgütleri buna karşı güçlerini birleştirmiş, müzakerelerde rol almak için ortak bir strateji oluşturmak amacıyla ortak platformlar yaratmış. Gündemlerini aktarmak için kurdukları platformlardan biri Ekim 2013'te Bogotá'da, farklı siyasi, dini, etnik ve kültürel altyapılara sahip 9 örgütün kurduğu Ulusal Kadın ve Barış Zirvesi. Zirveye Kolombiyalı kadın örgütlerinden 449 temsilci katılmış ve şu temel talep üzerinde anlaşmışlar: Kadınların ihtiyaçlarının, taleplerinin ve deneyimlerinin görüşmeler sırasında dikkate alınması için

kadınların barış masasına ve sürecin tüm aşamalarına dâhil edilmesi.³⁸ Ulusal Kadın ve Barış Zirvesi, hükümet tarafını temsil etmek üzere 2 kadının tam yetkili üye olarak atanmasında ve birkaç ay sonra toplumsal cinsiyet alt komisyonunun kurulmasında önemli rol oynamış. Kadın ve LGBTQİ+ örgütlerinin ortak bir barış gündemiyle ve Norveç ile BM gibi uluslararası aktörlerin desteğiyle kolektif olarak harekete geçmesi, kadın ve LGBTQİ+ mağdurların barış görüşmelerine doğrudan katılımını mümkün kılmış. Ayrıca bölgesel çalışma gruplarına da katılmışlar. 2014 yılında 12 bölgede gerçekleştirilen Bölgesel Barış Buluşmaları'nda başlıca sivil toplum örgütlerinden biri Ruta Pacifica de las Mujeres.³⁹ Toplumsal cinsiyet perspektifinin sürece dâhil edilmesi ve kadınların siyasi özne olarak güçlendirilmesinde ittifaklar hayati bir rol oynamış.

Sürece, LGBTQİ+ hareketi adına, Colombia Diversa ve Caribe Afirmativo örgütleri katılmış. Bu örgütlerin varlığı özellikle anlaşmaya ayrımcılık karşıtı ilkeler konması konusunda önem taşır. Bunlar kadın örgütleriyle sıkı işbirliği yapmış, buna karşılık kadınlar da referandum sonrası müzakere sürecinde, anlaşmada, LGBTQİ+ odağının yer almasını sağlamışlar. Colombia Diversa'nın belirttiği gibi, "köktencilik referandum sonrasında anlaşma müzakerelerinde LGBTQİ+ vurgusunu ortadan kaldırmaya çalıştıklarında verilen hasarın aşgari düzeyde tutulması kadın ve LGBTQİ+ hareketi arasındaki ittifak sayesinde oldu."⁴⁰

Kadın ve LGBTQİ+ örgütleri barış sürecinin sürekliliği içinde anlaşmada elde edilen kazanımların devam ettiğinden emin olmak için uygulamanın izlenmesi konusunda büyük çaba göstermiş, anlaşmanın izleme aşamasına ve ELN ile yapılacak müzakerelere katılabilmek için ağlar oluşturmuşlar. Örneğin G-PAZ (Barışta Toplumsal Cinsiyet -*Genero en la Paz*), uygulama önlemlerinin toplumsal cinsiyet perspektifi doğrultusunda geliştirilmesini sağlayacak yönetsel eylem hatları geliştirmek için çalışan bir grup. Ayrıca

38 Bouvier, a.g.e., 20.

39 A.g.e., 20.

40 Colombia Diversa, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat. Bogotá, Kasım 2017.

tüm kurumları izliyorlar ve bunlara baskı uygulayarak toplumsal cinsiyet kapsayıcılık göstergeleri konusunda önerilerde bulunuyorlar. G-PAZ'a göre, "Tüm bu yasaların ve yönetmeliklerin anlaşmanın uygulama aşamasını düzenlemesi gerekiyor. Bu da demektir ki anlaşmaya tam olarak uymuyorlar; zira anlaşma uygulamanın toplumsal cinsiyete duyarlı olması gerektiğine hükmetmiştir."⁴¹

Referandum kampanyaları sırasında kadın ve LGBTQI+ örgütleri, anlaşmayı sözde "toplumsal cinsiyet ideolojisi" taraftarlarına karşı korumaya odaklanmış.⁴² Nihai metindeki önlemleri doğru şekilde açıklamak amacıyla anlaşmanın toplumsal cinsiyet perspektifi hakkında bilgilendirme kampanyaları başlatmışlar. Örneğin Colombia Diversa, LGBTQI+ bireyleri çatışma sırasındaki mağduriyetleri hakkında konuşmaya teşvik etmek, onların durumlarına görünürlük kazandırmak ve konu hakkında farkındalığı artırmak için "Barış Çeşitlilik" başlıklı bir kampanya başlatmış. Kampanyayı şöyle açıklıyorlar:

“Bunu dört şehirde gerçekleştirdik ve insanların LGBTQI+ köylüleri, LGBTQI+ mağdurları, çatışmadan gerçekten zarar gören insanları dikkate almadığını söyledik. İnsanları tam da bu sebeple "evet" demeye çağırdık. Barlarda, kulüplerde, spor kulüplerinde, ciclovias (bisiklet turlarında), bir araya geldiğimiz yerlerde kampanya yaptık ve süreci anlattık.”⁴³

41 Humanas, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat. Bogotá, Kasım 2017.

42 "Hayır" kampanyasının temel savı barış anlaşmasının toplumsal cinsiyet perspektifine referansla, bir "toplumsal cinsiyet ideolojisi" taşıdığıdır. "Hayır" kampanyasının destekçileri özellikle LGBTQI+ kimliklerin tanınmasından bahsediyorlar ve bu anlaşmanın Kolombiya'daki geleneksel aile yapısına zarar vereceğini söylüyorlar.

43 Colombia Diversa, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat. Bogotá, Kasım 2017.

Eylemlilik ve doğrudan katılım

İlk aşamada taraflardan hiçbirinin kadınları barış sürecine dâhil etme konusunda inisiyatif almayacağı anlaşıldığında, kadın hareketi mevcut barış kampanyacılığı ve barış çalışmaları deneyiminden yola çıkarak birtakım stratejiler geliştirmiş. Kadın örgütlerinin ilk eylemlerinden biri kadınların barış süreciyle ilgili ihtiyaç ve taleplerini derlemek olmuş. Bu süreçte ortak bir gündem belirlenmiş ve somut önerilerle birlikte daha sonra Havana'ya gönderilmek üzere cinsel şiddete maruz kalan kadınlar hakkında belgeler üretilmiş. Kolombiya barış sürecinin en yenilikçi kurumsal mekanizmalarından biri olan Toplumsal Cinsiyet Alt Komisyonu⁴⁴ bu sürecin getirilerinden biri. Eski kadın savaşçılar, kadın çiftçiler, yerli kadınlar ve cinsel şiddet mağdurları ile toplumsal cinsiyet alanında çalışan sivil toplum örgütlerinden uzmanlar davet edilmiş. Bu sürecin sonunda toplumsal cinsiyet alt komisyonu çatışma ve cinsel şiddet mağdurlarından 60 tanıklığa başvurmuş ve tavsiye metni derlemiş. Ayrıca çatışma geçirmiş başka ülkelerden eski savaşçı kadınlar davet edilerek FARC'ın kadın savaşçılarının yeniden entegrasyonu konusunda tavsiyeleri alınmış; eğitim, istihdam ve psikososyal desteğin önemi vurgulanmış.⁴⁵ Bunun kadın ve LGBTQI+ hareketinin en önemli başarılarından biri olduğu düşünülüyor:

“Toplumsal Cinsiyet Alt Komisyonu kadın hareketi ve feminist hareket için çok önemliydi. Çünkü, her şeyden önce, bu hareketin elde ettiği bir başarıydı. Alt komisyon ne hükümet ne de FARC'ın inisiyatifiyle kuruldu.”⁴⁶

44 2003 yılında Sri Lanka hükümeti ile Tamil Kaplanları arasındaki barış müzakereleri sırasında tarihin ilk toplumsal cinsiyet alt komisyonu kurulmuş, ancak komisyon tek bir toplantı yapabilmemiş ve uzun vadede etkili olamamış. Bu bakımdan Kolombiya Toplumsal Cinsiyet Alt Komisyonu süreç boyunca etkin ve anlaşma üzerinde etle tutulur etkili olan ilk ülkedir.

45 Odette Chalaby, "Kolombiya barış anlaşması dünyada toplumsal cinsiyeti merkeze alan ilk barış anlaşmasıdır," *Apolitical*, son değişiklik 12 Ocak, 2018, https://apolitical.co/solution_article/colombias-peace-agreement-worlds-first-gender-core/

46 Humanas, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat. Bogotá, Kasım 2017.

En önemli boyutlardan biri müzakerelerde Afro-Kolombiyalı ve yerli kadınların temsil edilmesidir. Örneğin Altıncı Başlık (Uygulama ve Teyit) altında Etnik Perspektifler Bölümü yazılırken yerli kadın örgütleri masada yer almış. Ancak uygulama aşamasına gelindiğinde, toplumsal cinsiyet perspektifinin devamlılığını sağlamak bakımından kapsayıcılık ve temsiliyetin gerilediği görülüyor. Anlaşma “Nihai Anlaşmanın İzlenmesi, Desteklenmesi ve Uygulandığının Teyit Edilmesi Komisyonu (CSIVI) ile kalıcı bir diyalog sağlamak için” bir Özel Kadın Forumu (*Instancia Especial de Mujeres*) oluşturulmasını öngörmüş.⁴⁷ Bu forum ilk kurulduğunda hiç Afro-Kolombiyalı kadın bulunmaması kadın örgütleri tarafından önemli bir eksiklik olarak değerlendirilmiş. Afro-Kolombiyalı kadınlar bu durumu protesto etmek için beyanatlarda bulunmuşlar ve dışlandıklarını hissettikleri için uygulama aşaması konusunda kendi önerilerini sunmuşlar. Bu çabalar sonucunda foruma sekizinci üye olarak bir Afro-Kolombiyalı kadın dâhil edilmiş.

Savunuculuk

Savunuculuk kadın örgütlerinin başlangıçtan itibaren kullandıkları en güçlü araçlardan biri olmuş. Taleplerini aktarmak, müzakere taraflarına baskı uygulamak ve toplumsal cinsiyet perspektifinin dâhil edilmesini sağlamak için hükümet ve FARC ile çeşitli toplantılar düzenlenmiş. Örneğin AFRODES, çeşitli resmi kurumlarla, Afro-Kolombiyalı ve yerli kadınların çatışmalar sırasındaki özgün deneyimlerini fark etme ihtiyacını ve mağduriyetlerin onarımı için gereken çeşitli araç ve önlemleri ele alan toplantılar düzenlemiş. Afro-Kolombiyalı kadınların silahlı çatışmanın mağduru olmadan önce de yapısal ırkçılık mağduru oldukları görüşünden hareketle kolektif onarım önerilerinde de bu perspektifi kullanmışlar. Mağdurlar Birimi ile Afro-Kolombiyalı Kadın Kolektifi temsilcileri arasında toplantılar düzenlenmiş ve Afro-Kolombiyalı kadınların kolektif onarım hakkı sahibi olarak kabulünü ve kapsama alınmasını sağlamayı başarmışlar.⁴⁸ Bu bağlamda Akubadaura gibi

yerli kadın örgütleri de mağdur edilmiş yerli kadınların görünmezliği ile mücadele ediyor. Özellikle, Özel Barış Mahkemesi ve Hakikat Komisyonu aracılığıyla, yargı süreci ve adaleti güvence altına almak amacıyla imza kampanyaları ve stratejik danışmanlıklar üzerine çalışan bir hukuksal eylem grupları var.

4.2 Siyasi Katılım

Siyasi katılım barış anlaşmasının ikinci bölümünü oluşturuyor ve “Bu Anlaşma Bağlamında Kadınların Siyasi ve Yurttaş Katılımının Artırılması” başlığı altında kadın katılımı vurgulanıyor. Anlaşmada “toplumsal cinsiyet odaklı bir yaklaşım güvence altına alınacak, kadın katılımını, liderliğini güçlendirmek ve genel olarak yukarıdaki önerilerin yerine getirilmesini desteklemek için gerekli olumlu önlemler tasarlanacak ve benimsenecektir,” diye belirtilmekte.⁴⁹ Ayrıca, “Kadınların siyasi süreçlere eşit yurttaşlar olarak yine eşit koşullarda katılımının güçlendirilmesi burada sözü edilen tüm forumların şekillenmesinde erkek ve kadınların dengeli olarak temsil edilmesini sağlayacak önlemlerin benimsenmesini içerir,” diye belirtiliyor. Anlaşma bir yandan da kadınların, etnik grupların, LGBTQI+ toplulukların ve hassas konumdaki siyasi ve dini azınlıkların tahkir edilmemesini desteklemeyi vaat ediyor.

Bu araştırmaya katılan bazı örgütler siyasi katılım bakımından anlaşma hakkında olumlu görüş belirtiyorlar. Örneğin CIASE toplumsal cinsiyet perspektifi yönünden anlaşmayı olumlu bulduğunu ve kadınların katılımı hakkında ayrı bir bölümün anlaşmada yer bulmasını ileri yönde bir adım olarak gördüğünü söylüyor. Ayrıca FARC ile hükümet arasında 2000’lerdeki barış müzakereleri girişimi sırasında kurulan Colectivo de Mujeres Pazíficas, anlaşmanın kırsal bölgelerdeki eğitimi ve üniversite eğitimini güvence altına alarak sadece FARC’lı kadınlara değil, kırsal kesimdeki diğer kadınlara da pek çok kapı açtığını belirtiyor. Ancak hala bazı önemli engeller olduğunu düşünüyorlar:

47 Kolombiya hükümeti ve FARC-EP, Çatışmanın Sona Ermesi, İstikrarlı ve Kalıcı Barışın İnşa Edilmesi İçin Genel Anlaşma. 24 Kasım, Bogotá: 2016.

48 Mağdurlara Yardım ve Onarım Birimi 2012 yılında, yardım ve onarım önlemlerinin koordinasyonu için kurulmuştur.

49 Kolombiya hükümeti ve FARC-EP, a.g.m.56.

“ Geçiş dönemi adaleti mekanizmalarına karşı çıkan siyasi lider ve sözcüler var, bunlar eski savaşıncıların Kongre’de bulunması düşüncesine büyük tepki gösteriyor ve onların bu ülkede yeri olmadığını söylüyorlar... Bu söylem çok yaygın ve toplumun çeşitli düzeylerinde etkili. Medya da buna katkı yapıyor; sürekli FARC’ın siyasi parti haline gelmesini kabul edilemez bulan sözcülerle röportajlar yapıyor.⁵⁰

Başlıca çalışma alanlarından biri kadınların siyasi katılımı olan Red Nacional de Mujeres, barış anlaşmasının kadınların siyasi katılımı için somut önlemler içermediğine dikkat çekiyor. Kolombiyalı feminist örgüt Casa de La Mujer ise uygulamayla ilgili kaygılarını şöyle ifade etti: “Konu siyasi katılım olduğunda bu anlaşma hükümsüz bir mektup niteliğinde; Bütünleşmiş Kırsal Reform’da olduğu gibi kadınların lehine herhangi bir somut eylem gerçekleşmedi.”⁵¹

En ağır eleştiriler ise yerli kadın örgütü CONAMIC ve Afro-Kolombiyalı örgüt AFRODES’ten geliyor. İki örgüt de barış anlaşmasının yerli ve Afro-Kolombiyalı kadınların siyasi katılımı için net önlem ve mekanizmalar içermemesini eleştiriyor. CONAMIC açıklamasında anlaşmanın gerekli mekanizmaları önermemesine dikkat çekerken, AFRODES bu mesele üzerine hareketin ilgili gündeminde özel olarak yer verdiklerini ve üzerinde çalıştıklarını belirtiyor.

Kadınların siyasi katılımı önündeki engeller arasında yapısal sorunlar sıkça dile getirilmiştir. Gerçekten de görüşülen kişiler arasında genel olarak en hayati sorunun Kolombiya’nın ataerkil bir hükümet ile yönetilen ataerkil toplum yapısı olduğu görüşü hâkim. Buna ek olarak AFRODES tarihsel bir referansla Kolombiya’nın yıllardır altı elit aile tarafından yönetildiğini iddia ediyor. Bu tarihsel olgu ülkenin siyasi sisteminin en marjinalleştirilmiş toplulukları

olan yerliler, LGBTQİ+ topluluklar, Afro-Kolombiyalılar ve kadınlar dâhil olmak üzere toplumun önemli kesimlerinin karar verme mekanizmalarından dışlanması ile şekillendiğini ortaya koyuyor.

Barış Yüksek Komiserliği tematik direktörü ve 2016’da Havana’da görev yapan hükümete bağlı müzakere ekibinin önemli üyelerinden Elena Ambrosi, sorunun Kolombiya hükümetinin yapısında yattığını, zira bakanlıkların karar alma seviyelerinde hiç toplumsal cinsiyet uzmanı bulunmadığını belirtmekte. Ambrosi’ye göre bakanlıklarda toplumsal cinsiyet uzmanı bulunmadıkça kamu politikaları toplumsal cinsiyet perspektifine sahip olamaz. Dolayısıyla, kamusal politikalarda toplumsal cinsiyet perspektifinin etkin şekilde geçerli kılınması için hükümet kurumlarının yukarı kademelerinde toplumsal cinsiyet uzmanları bulunmalıdır. Bu uzmanlar kadın ve LGBTQİ+ kesimin üst düzey kurumlarda siyasi katılımının desteklenmesine ve güvenceye alınmasına katkıda bulunabilirler.

Bazı görüşmeciler kadınların siyasi katılımını sağlamak için ne yaptıklarını anlattılar ve ne yapılması gerektiğine dair önerilerde bulundular. Örneğin Akubadaura, yerli toplulukların, özellikle de yerli kadınların yerellerde karar alma mekanizmalarında katılımının önemine işaret etti. Bu amaçla yerli halkları barış süreci ve barış anlaşmasında yer verilen önlemler hakkında bilgilendirerek kurumsal pozisyonlarını güçlendirmeye odaklandıklarını belirtti. Medellín şehrinde faaliyet gösteren Red Feminista Antimilitarista, anlaşmada kadınların siyasi katılımı için %50’lik bir kota konması gerektiğini vurguluyor. Ayrıca yerel seçim kampanyasında kadın hareketiyle bağlantısı olan bir kadın adayı destekliyor. Red Nacional de Mujeres ve Red Feminista Antimilitarista kotanın gerekliliği konusunda hemfikir olmakla birlikte buna, etkin katılımı sağlayacak mekanizmaların eşlik etmesi gerektiğini ekliyorlar. 13 bölgede siyasi katılım konusunda çalışan kadın örgütü Ruta Pacífica de las Mujeres barış süreci boyunca etkin olan Belediye Barış Konseyleri’n e kadınların üye olmasını teşvik etmeye çalışıyor.

50 Colectivo de Mujeres Pazíficas de Cali, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat. Cali, Kasım 2017.

51 Casa de la Mujer, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat. Bogotá, Kasım 2017.

AFRODES adına bizimle görüşen kişi, o dönemdeki başlıca faaliyetlerinin yaklaşan ulusal seçimler için kampanyaları üzerinde çalışmak olduğunu belirtti.⁵²

Sonuç olarak, barışın kalıcılığını sağlamak için kadınların karar verme süreçlerinde siyasi aktör olarak rol almaları gerektiği konusunda görüş birliği bulunuyor. Çoğu örgüt barış anlaşmasının kadınların siyasi katılımını sağladığı görüşünde. Ancak yerli ve Afro-Kolombiyalı kadınların siyasi katılımının vurgulanması gerektiğini, bu kesimlerin Kolombiya'da siyasetten sistematik olarak dışlandığını ekliyorlar. Ayrıca halen aşılması gereken yapısal sorunların ve engellerin bulunduğunu savunuyorlar: Ataerkil toplum düzeni, Kolombiya hükümetinin yapısı, ülkenin tarihsel olarak birkaç seçkin aile tarafından yönetilmekte olması. Bu sorunların aşılması için pek çok örgütün belirttiği gibi sivil toplum tarafından izlenecek somut önlemler alınması gerekiyor.

4.3 Bütünleşmiş Toprak Reformu'nun Toplumsal Cinsiyet Perspektifi

Kolombiya kırsal bir ülkedir: nüfusunun büyük kısmı kırsal yerleşim yerlerinde mekündür. Kırsal nüfus ile ilgili veriler kaynaklara göre farklılık göstermekte, kırsal nüfusun toplam nüfusa oranı için %23 ile %32 arasında değerler verilmektedir. Ayrıca ülkedeki belediyelerin 1/3'ü (%75,5) ağırlıklı olarak kırsal bölgelerdedir. Daha yoğun nüfuslu kentsel alanlar coğrafi olarak ülkenin orta ve güney-orta kesiminde, başkent Bogotá ile Medellín ve Santander gibi büyük şehirlerin çevresinde ve kuzeybatıda Karayip Denizi yakınındadır. Kolombiya'nın 1991 anayasası devletin siyasi olarak âdemi merkezleşmesini desteklemekteyse de, devletin kurumsal ve idari mevcudiyeti kentsel alanlara kıyasla kırsal bölgelerde daha düşüktür ve yerel yönetimlerin genellikle kısıtlı olan karar alma yetkileri⁵³ yoğunlukla kırsal kesimde

yaşanan şiddetli çatışmalarla daha da kısıtlanmaktadır.

FARC ile Kolombiya hükümeti arasında imzalanan barış anlaşmasının ilk başlığı iki taraf arasında en tartışmalı konulardan ve şiddet olaylarının başlangıç noktası olan toprak konusunu ele alıyor. Müzakereler sırasında benimsenen Bütünleşmiş Toprak Reformu, çatışmayı koşullayan zemini ortadan kaldırmak ve kalıcı barışı sağlamak için kırsal nüfusun içinde bulunduğu durumda yapısal bir dönüşümü hedefliyor. Anlaşma metninin bu ilk başlığının giriş bölümü, mülklerin küçük bir kesimin elinde toplanması, kırsaldaki toplulukların dışlanması ve sınırlı şekilde kalkınması gibi toprakla ilişkili çeşitli sorunların özellikle kadınları etkilediğini iddia ediyor. Bu ilk başlık, tam da bu durumu göz önünde bulundurarak bir toplumsal cinsiyet vurgusu içeriyor ve "kadınların, medeni durumları ya da aile ve çevreleriyle ilişkilerinden bağımsız olarak erkeklerle eşit koşullarda toprak ve üretim projelerine, finansman seçeneklerine, altyapıya, teknik hizmetlere, eğitime ve diğer imkânlarla erişimi olan hak sahibi, bağımsız yurttaşlar olarak kabul edilmesi; kadınların üretim araçlarına, kamusal ve sosyal yardımlara erişim kazanmasını engellemiş toplumsal ve kurumsal koşullara dikkat edilmesi" çağrısı yapıyor:

“ Bu kabul, anlaşmada yer verilen plan ve programların planlanması, uygulanması ve izlenmesi bakımından özel önlemlerin alınmasını gerektirir ve böylece bunlar kadınların yaşam döngüleri, acı verici deneyimleri ve ihtiyaçları doğrultusunda, özel ihtiyaçları göz önünde bulundurularak uygulanabilecektir.⁵⁴

Bu özel önlemlerden biri toprakların dağıtımı ve toprak paylaşımına nasıl karar verileceğiyle ilgilidir. Çatışmaya zorla ya da yerinden edilmenin sonucu olarak toprak gaspını kolaylaştırmıştır. Hükümetin yönettiği bir fondan toprak dağıtımı yapılması, bir nevi onarım mekanizmasıdır.

52 1991 Anayasası'nın 55. Geçici Maddesi, Siyah Topluluklar Temsilciler Meclisi'nde iki özel sandalye ayırarak siyasi katılımlarına yer veren 70 sayılı Kanun ya da Siyahli Topluluklar Kanunu'nun yasalaşmasına hükmetmiştir.

53 Jorge Armando Rodríguez, "El estado unitario descentralizado: una crítica del enfoque constitucional

colombiano", *Cuadernos de Economía*, 20(35), (2001):162-203.

54 Kolombiya hükümeti ve FARC-EP, *A.g.m.*

Bir puanlama sistemiyle belirlenecek olan tahsislerde –yürürlükteki 902 sayılı yönetmeliğe göre– kadınlar, özellikle de hane reisi olan kadınlar, erkeklerden daha yüksek puana sahiptirler. Dejusticia örgütü bu önlemi onaylarken aynı zamanda arazi fonundaki 3 milyon hektardan 1 milyon hektarın yasal olarak sadece kadınlara ayrılmasını güvence altına alacak bir yönetmeliği savunuyor. Kadınlara ayrıcalık tanınacak bir diğer konu kredilere erişim ile üretimin artırılması, ticarileşme kanallarının güçlendirilmesi ve çeşitlendirilmesi konusunda yapılacak olan yardımlardır. Ayrıca aşağıda ele alınan kırsal bölgelerin sağlık ve eğitim ihtiyaçları tanımlanırken kadınlara özel bir vurgu yapılacaktır.

Arazi tahsisi kadınların toprak sahipliğinin resmileşmesini de gerektiriyor. Bu da tarihsel olarak “Kadınların toprak üzerindeki mülkiyetinin gayri resmi olduğu” Kolombiya’da oldukça ileri, önemli bir adımdır. “Yasal belgeler bugüne kadar kadınların değil erkeklerin adına düzenlenmiştir.”⁵⁵ Bu da iki olumlu değişime temel oluşturur. İlk olarak, yerinden edilmiş, eşleri ölmüş ya da kaybedilmiş kadınların arazilerini geri almalarına izin vermekte, bu da hem haklarını kullanmaları hem de bir onarım süreci teşkil etmektedir. Bu husus daha önceki anlaşmalardan farklılık yaratmış. 1990’lı yıllarda hükümet ile dört gerilla örgütü (M-19, PRT, EPL ve Quintin Lame) arasında çatışmaları sonlandırmak için imzalanan anlaşmalardaki hükümler toplumsal cinsiyet farklılıklarını ne kabul etmiş ne de kapsamıştır. Red Nacional de Mujeres Excombatientes de la Insurgencia örgütünün açıkladığı gibi, bu durum kendilerinin ya da eşlerinin işlediği arazilerde hak iddia eden, eşleri kaybedilmiş ya da boşanmış dul kadınların durumunu karmaşılaştırıyor. Kadınlar hiçbir zaman aile arazilerinin sahibi ya da ortağı olarak kabul edilmemiş ve bu durumu düzeltmek için hiçbir önlem alınmamış.⁵⁶

İkincisi, sembolik olarak kadınların toprak sahibi ve işçisi niteliğinin kabulüdür. Casa de la Mujer’in ifade ettiği gibi bu, “kadın çiftçileri bir çiftçi ailesinin üyeleri olarak

değil siyasi, ekonomik ve toplumsal haklara sahip özneler olarak tanımak” demektir.⁵⁷ Ancak anlaşmanın ardından karşılaşılan zorluk, kadınlara toprak mülkiyeti hakları konusunda farkındalık kazandırmak noktasında yatıyor. Örgüt, kadınların, genellikle aile mülklerinin ailedeki erkekler, eşler ya da oğullar adına kayıtlı olması gerektiğini düşündüklerini belirtiyor. Aynı şey mali yardımlar konusunda da yaşanabiliyor. Kadın faydalanıcılar bu yardımları ailedeki erkeklerin yönetimine bırakabiliyorlar. Dolayısıyla, kadınları hakları konusunda bilgilendirecek eğitim kampanyaları aracılığıyla toplumsal değişime ihtiyaç vardır. Mevzuatın yanı sıra kadınların haklarını ve bunları nasıl kullanacaklarını öğrenebilmeleri için iletişim ve diyalog yoluyla güçlendirme yönünde bir hamle söz konusudur.

Ayrıca Bütünleşmiş Toprak Reformu yerli, Afro-Kolombiyalı ve siyahi toplulukların dikkate alınmasını savunuyor; yani anlaşma haklar ve katılımdan söz ederken bu toplulukların isimlerini kullanıyor. Ancak yerli ve Afro-Kolombiyalı nüfusun hakları için çalışan çeşitli örgütler toprak ve bölge konusundaki inançlarının anlaşılması yönünden kaygılarını ifade ediyorlar ve bu topluluklar için toprağın yaşamın merkezinde yer aldığını vurguluyorlar. Toprak onlar için sadece topluluğun bir araya geldiği fiziksel mekân değil, aynı zamanda topluluğun bir parçası olan, sembolik ve manevi bir alan.

“Silahlı çatışmalar sırasında karşılaştığımız tüm zararlar düşünülduğünde en büyük kayıplarımızdan biri toprak kaybı, yerinden edilme ve bununla birlikte gelen kültürün, topluluk ve kadınlar olarak kendimizle özdeşleştirdiğimiz pek çok şeyin kaybıydı. Bir kadın toprağından uzaklaştırıldığında bu topluluğumuzun hayatta kalma yollarını kaybetmek gibidir.”⁵⁸

55 Humanas, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat, Bogotá, Kasım 2017.

56 Mujeres excombatientes de la insurgencia, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat, Bogotá, Kasım 2017.

57 Casa de la Mujer, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat, Kasım 2017.

58 AFRODES, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat, Bogotá, Kasım 2017.

Dolayısıyla yerli ve Afro-Kolombiyalı halkın ata topraklarına tekrar erişim kazanması oldukça önemlidir. Birkaç örgütün de belirttiği gibi anlaşmada bu konu ele alınmamıştır.⁵⁹ Bu konuda CONAMIC örgütü sözcüsü kendi perspektifleri ile barış anlaşmasının imzacılarının perspektifi arasındaki farkı şöyle ifade ediyor: “Batılı birisi için toprak, ekip biçerek para kazanmanın bir aracıdır. Bizim için böyle değil. Toprağı olmayan bir yerli yerli değildir.”⁶⁰ Ayrıca AFRODES “Bizim için toprak yeryüzünün bir parçası ya da sınırlar demek değildir; daha ziyade toplulukların toplumsal ve siyasi yönlerinin yapısının ta kendisidir,” diyor.⁶¹ Bu örgütlere göre arazi tahsisi konusunda karar verme süreçlerine doğrudan katılım çok önemli, çünkü bu sayede tahsislerin ata topraklarına erişim gibi çok temel meselelere duyarlı olmasını sağlamanın yanı sıra kendi kültürel toprak anlayışlarını da böylelikle savunmuş oluyorlar.

Görüşülen örgütlerin birkaçı kırsal kesimde, özellikle de kadınlar için, bilgiye erişim ve barış sürecine katılımın kısıtlılığı konusunda kaygılarını belirttiler. AFRODES, barış anlaşması hükümlerinin uygulanmasında toplumsal cinsiyet vurgusunu güvence altına almak için kurulan CSIVI, Özel Kadın Forumu (*Instancia Especial de Mujeres*) üyelerinin atanmasında bu durumu ortaya koyan bir örnek verdi. Örgütün sözcüsü, başvuru çağrısının kırsal bölgelerdeki kadınlara, özellikle de Afro-Kolombiyalı kadınlara kuruluşa sadece bir gün kala ulaştığını ve bu kesimlerin aday göndermeleri için yeterli zaman kalmadığını belirtti. “Bu çağrılar biz kırsal bölgelerde yaşayan kadınlara neredeyse hiçbir zaman ulaşmıyor. Bilgiye pek erişimimiz yok.”⁶² Bir baskı kampanyası sonucunda CSIVI kadın yüksek otoritesinde Afro kökenli bir kadına yer vermiş.⁶³

59 CONAMIC ve AFRODES, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat, Kasım 2017.

60 CONAMIC, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat, Bogotá, Kasım 2017.

61 AFRODES, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat, Bogotá, Kasım 2017.

62 AFRODES, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat, Bogotá, Kasım 2017.

63 CSIVI, Comisión de Seguimiento, Impulso, Verificación a la Implementación, CC/No.20 - Avances en la Instancia Especial de Género, [Bogotá: CSIVI, June 2017].

Görüşülen örgütler kırsal nüfusun, başta kadınların ve özellikle de yerli ve Afro-Kolombiyalı kadınların siyasi katılımını kolaylaştıracak önlemlere değerli öneriler sunmuşlar. Önerilen önlemlerden biri, seçilmiş bölgelerdeki nüfusun Oda'ya, olağan seçimlerde bir temsilci ve 2018 ve 2022 seçimlerinde toplumsal örgütler, yurttaş hareketleri, yerli bölgeleri ya da Afro topluluk konseyleri listesinden ikinci bir aday seçmesine izin vermek üzere on altı tane Özel Geçiş Dönemi Seçim Bölgesi oluşturulmasıdır. Çoğunlukla kırsal ve ağırlıklı olarak yerli ve Afro-Kolombiyalıların yaşadıkları bu bölgeler çatışmadan çok fazla etkilenmişti.⁶⁴ Bu önerinin bu bölgelerden iki temsilciye izin vermesi üzerine Başsavcılık, Kongreden seçilenlerden birinin kadın olmasını istemiş.⁶⁵ Ancak sonuçta Özel Seçim Bölgeleri *hızlandırma (fast-track)* döneminde onaylanmamış.⁶⁶

Kırsal bölgelerde yaşayan kadınların siyasi katılımı için bir diğer seçenek Ruta Pacífica de las Mujeres tarafından önerilmiş. Bu örgüt, devlet kurumları ile diğer kuruluşlar arasında barış ve işbirliği ile yerel düzeyde uzlaşmayı kolaylaştırmak ve ötekileştirmeye karşı durmak amacıyla 2017 yılında 885 sayılı yönetmelikle kurulan Belediye Barış, Uzlaşma ve Birlikte Yaşama Konseyleri'nde (*Consejos Municipales de Paz, Reconciliación y Convivencia*) kadınlarla çalışan sivil toplum örgütlerinin de yer almasını talep etmiş.⁶⁷ Esasen Ruta Pacífica de las Mujeres daima yerel düzeyde, merkezileşmemiş bir taban örgütü olarak 14 bölgesel grupla doğrudan çalışmış. Bu yaklaşımla silahlı çatışmadan etkilenen kadınların tanıklıklarının bir derlemesini yapmış. 2009 yılında 18 bölgede 1.000'den fazla kadınla görüşerek

64 Juan Esteban Lewin, Tatiana Duque, Juanita Vélez, Daniel Morelo, “Estas son las circunscripciones especiales”, *La silla vacía*, <http://lasillavacia.com/hagame-el-cruce/estas-son-las-circunscripciones-especiales-60690> erişim tarihi 26 Nisan 2017.

65 Elena Ambrosi, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat, Bogotá, Kasım 2017.

66 “Ni Santos pudo salvar en el Congreso las 16 circunscripciones de paz: faltó un voto”, *Semana*, <https://www.semana.com/nacion/articulo/por-falta-de-un-voto-se-hundieron-las-circunscripciones-especiales-de-paz/549043> erişim tarihi 11 Ekim 2017.

67 “Comienzan a formarse los consejos territoriales de paz”, *Caribe Afirmativo*, <http://caribeafirmativo.lgbt/2017/07/21/comienzan-formarse-los-consejos-territoriales-paz/>.son değiştirilme tarihi Temmuz 2017, erişim tarihi 28 Mayıs 2018

çatışmayla ilgili deneyimlerini belgelemeyi amaçlayan bir Hakikat ve Tarihsel Hafıza Komisyonu kurmuş, çıktılarını 2013 ve 2014 yıllarında iki cilt halinde yayımlamış.⁶⁸ Bu bir doğrudan katılım deneyimi olmamakla birlikte kadınların bakış açılarının kamusal politikaların geliştirilmesiyle ilgili önlem ve süreçlerde göz önünde bulundurulmasını sağlamış. Ayrıca Colectivo de Mujeres Pazíficas kırsal kesimde yaşayan kadınların siyaset eğitimi için bir ekonomik fon yaratılmasını önermiş.

Bilgiye erişim konusunda kadın örgütlerinden birkaçı devlet kurumlarının kırsal nüfusa ulaşarak onları hem hakları ve erişebilecekleri hizmetler konusunda bilgilendirmelerini hem de kadınların karar alma mekanizmalarına katılmasına yardımcı olacak mekanizmalar kurmak için çaba göstermesini talep etmiş. Çatışma sonrası senaryoda bazı süreçlere katılımlarının gerekliliğinin anlaşmada yer aldığını kabul etseler de bütçe ayrılmadığı sürece bunun imkânsız olabileceği konusunda uyarıda da bulunmuşlar. Bu bütçe kent merkezlerinden uzak topluluklara erişme maliyetlerini, tartışmanın yapılacağı yerlere ulaşım masraflarını, ayrıca işe gidilememesi ve çocukların kreşe bırakılması konusunda lojistik düzenlemeleri kapsmalıdır. Bu meseleler kurumsal olarak ele alınmazken Red Nacional de Mujeres gibi bazı örgütler kırsal bölgelerde yaşayan kadınları, barış anlaşmasında ve diğer yasal belgelerde tanınan hakları konusunda bilgilendirmek ve onların sesini yetkililere duyurup onlar lehine savunuculuk yapmak üzere ihtiyaçlarını ve taleplerini anlamak amacıyla toplantılar düzenlemiş. Akubadaura kırsal kesimde yaşayan yerli kadınların hakları konusunda bilgilendirilmesinin önemine de işaret ediyor, zira "cinsel taciz yaşandığında bunu şiddet olarak görmeyebiliyor, haklarının farkında olmayabiliyorlar. (...) Örneğin eğitimlerden birinde, birisi 60 yaşındaki bir kadına yapılan bir cinsel saldırıyı açık etti. Başka birisi ise kadın bakire olmadığı için bunun şiddet sayılmayacağını söyledi."⁶⁹

68 "Versión resumida Comisión de la Verdad y Memoria de las Mujeres", *RutaPacífica de las Mujeres*, <http://www.rutapacifica.org.co/publicaciones/197-version-resumida-comision-de-la-verdad-y-memoria-de-las-mujeres>.son değiştirilme tarihi Eylül 2017, erişim tarihi 28 Mayıs 2018.

69 Akubadaura, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat, Bogotá, Kasım 2017.

Sonuç olarak örgütlerin çoğunluğu barış anlaşmasının ilk başlığının kadın haklarını ve ihtiyaçlarını etkili ve genel olarak kapsadığında ve kadınları toprak sahibi ya da işçisi olarak tanıdığına hemfikir. Ancak bunların nasıl uygulanacağını tanımlamak için önlemlerin niceliklendirilmesi ve bu uygulamayı izlemek için göstergelerin belirlenmesi gerektiğini savunuyorlar. Buna ek olarak hem kadınları hakları konusunda bilgilendirerek onların güçlendirilmesini kolaylaştırmak hem de kararlar ve uygulama süreçlerinde doğrudan katılımlarını sağlayarak, özellikle yerli ve Afro-Kolombiyalı nüfus için, durumlarının özgünlüğünü anlamak üzere kültürel boyutların ele alınması gerektiğini söylüyorlar.

4.4 Anlaşmada Toplumsal Cinsiyetin Irk, Sınıf ve Etnisite ile Birlikte Ele Alınması

Kesişimsellik farklı ayrımcılık kategorilerinin aralarındaki bağlantıları dikkate alan eleştirel bir perspektiftir. Bu perspektiften bakıldığında ırk, toplumsal cinsiyet, sınıf ve etnisite gibi kategoriler birbirleriyle ilişkilidir ve yapısal baskıya karşı mücadele etmek için kapsamlı bir çerçeveye ihtiyaç vardır. Kesişimsellik barış sürecine dahil olan kadın ve LGBTQI+ örgütleri arasındaki tartışmaların temel konularından biri olagelmıştır. Görüşülen kişilerin çoğu silahlı çatışmanın farklı gruplara farklılaşan etkilerini ele almak için bunu vazgeçilmez olarak görüyor. Bu bağlamda barış anlaşmasının ve sürecinin Afro-Kolombiyalı nüfus, yerliler, LGBTQI+ topluluklar, genç kadınlar ve kırsalda yaşayan kadınlar gibi geleneksel olarak dışlanan toplumsal kesimlerin kapsanması için bir fırsat olduğunu düşünüyorlar. Anlaşmanın farklılaştırılmış bir yaklaşıma tam olarak ulaşamadığını düşünse de bunu yukarıda sözü edilen grupların temsil yetkisinin tanınmasının önünü açabilecek güçlü bir başlangıç noktası olarak görüyorlar.

Barış anlaşmasının altıncı başlığı altındaki Etnik Perspektifler bölümü etnisiteyi barış anlaşmasının yorumlanma ve uygulanmasında farklı alanların kesiştiği bir perspektiften tanımaktadır. Uygulama aşamasında etnik grupları ilgilendiren noktalarda önceden istişare yapılacağı ve "etnisite, toplumsal cinsiyet, kadın, aile ve nesil alanlarını kapsayarak kesiştiren bir

yaklaşım benimseneceği” belirtilmiştir.⁷⁰ Anlaşma, çatışmanın LGBTQİ+ topluluklar, yerli topluluklar, kırsal nüfus ve azınlıklar üzerinde farklılaşan etkileri olduğunu kabul eder.” Beşinci başlık altında şöyle deniyor:

“ Milyonlarca Kolombiyalı göçe zorlanmış, ölü sayısı yüz binlere ulaşmış, her kesimden on binlerce insan kaybolmuş ve ülkenin bir ucundan öbür ucuna, kırsal nüfus, yerli halklar, Afro-Kolombiyalılar, siyahlar, palenquero,^{71*} raizal^{72**} ve Roman topluluklar dahil çok sayıda aile, grup ve topluluk, inanç grupları, siyasi partiler, toplumsal ve sendika hareketleri, LGBTQİ+ topluluklar, ekonomik topluluklar ve daha pek çokları çatışmalardan etkilenmiştir. Ayrıca cinsel şiddet, psikolojik hasar ya da sırf korku içinde yaşamak gibi başka, daha az görünür ama daha az acı verici olmayan mağduriyet biçimleri de bulunmaktadır.⁷³

Anlaşma bu beyanlardan ve farklı yerli ve Afro-Kolombiyalı gruplar, LGBTQİ+ bireyler, engelliler, siyasi ve dini azınlıklara ait başka kaynaklardan yola çıkarak, mağdurların özel durumlarını tanımak ve karşılaştıkları belirli ayrımcılık ve damgalanma biçimlerini ele almak için yasal bir çerçeve sunmaktadır.

Ancak örgütlerin çoğu bu grupların ihtiyaçlarının gerçekten dikkate alınıp alınmayacağını belirleyecek kilit aşamanın uygulama süreci olacağını düşünüyor. Bu kaygının temelinde Kolombiya'nın yapısal olarak ırkçı bir ülke olması ve ırkçılığın bazı feministlerin bile bunu gündemlerinin merkezine almayacakları kadar doğallaştırılmış olduğu düşüncesi

70 Kolombiya hükümeti ve FARC-EP, *a.g.m.*, 218.

71 *Kolombiya'nın Cartagena ve Baranquilla kentlerinin bir kısmında, İspanyolca ile Afrika kökenli başka dillerin karışımıyla oluşmuş Palenquero dilini konuşan topluluk. Bu dil, günümüze büyük ölçüde sözlü olarak aktarılmıştır.

72 **Kolombiya takım adalarından San Andres'te yaşayan, İspanyolca ile Afrika kökenli başka dillerin karışımı bir dil konuşan etnik topluluk.

73 *A.g.m.*, 134.

yatıyor.⁷⁴ Anlaşma kapsamında böyle bir yaklaşımın neredeyse hiç var olmamasına atıfta bulunan Akubadaura, kesişimselliğin yeterince tanınmadığını düşünüyor; “Yerli kadınların silahlı çatışma ortamındaki durumları diğer kadınlara kıyasla daha ciddidir,” diyor. “Ancak, yerli kadınların bu özel durumu anlaşmada yer bulmamıştır. Yerli kadınların bu sorununu çözmek için herhangi bir önlem bulunmamaktadır,” diye belirtiyor. Akubadaura ayrıca yerli kadınların çeşitli biçimlerde insan hakları ihlallerine maruz kaldıklarını, toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin bunlardan sadece biri olduğunu söylüyor:

“ Devlet, [yerli bir kadının] halkının temel insan haklarını, topraklarını, ailesini, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim haklarını tanımıyor. Dolayısıyla yerli kadınların durumu diğerleri gibi yalnızca bir toplumsal cinsiyete dayalı şiddet vakası değil. Aynı zamanda temel insan hakları, adalete erişim ve bütünleşmiş yasal hizmetlere erişim eksikliğiyle ilgili.⁷⁵

Fiziksel ya da cinsel olarak istismar edilen yerli kadınlar genellikle yaşadıkları bölgenin sömürülmesi (örneğin madencilik sektörü), çocuklarının zorla silah altına alınması ya da sağlık ve eğitim sistemlerinin eksikliğine de maruz kalıyor. Akubadaura'ya göre bu durum o kadar ciddi seviyede ki kadın intiharlarında en yüksek oran yerli nüfusta görülüyor.

Anlaşmayı farklı grupların farklılaşan ihtiyaçlarını gerçekten ele almamakla eleştiren bir diğer örgüt Tremenda Revoltosa Batucada Feminista: “Kadın cinayeti kurbanlarının çoğu yoksul, yerinden edilmiş, eğitime erişimi olmayan kadınlardır.”⁷⁶ Kesişimsellik perspektifinden bakıldığında eğitim gerçekten de anlaşmanın başlıca eksikliklerindedir. Akubadaura'nın belirttiği

74 Colectivo de Mujeres Pazíficas de Cali, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat, Bogotá, Kasım 2017.

75 Akubadaura, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat, Bogotá, Kasım 2017.

76 La Tremenda Revoltosa Batucada Feminista, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat, Bogotá, Kasım 2017.

gibi Kolombiya'daki yerli toplulukların eğitim sistemine erişimi kısıtlı, kadınların ve kız çocuklarının katılımı sorunludur. Özellikle yüksek öğrenim düzeyinde yerli kadınların erişimi sınırlı kalıyor. Eğitim hakkının kullanılmasındaki sorunlar, özellikle de cinsel haklar ve vatandaşlık hakları bakımından farkındalık eksikliğine yol açmaktadır. Bu da onların bu ve diğer sosyal haklarını talep etme yetilerini ellerinden alıyor. CONAMIC'in sözleriyle, "Biz kırsaldaki kadınlar, toprakta neler olup bittiği hakkında engin bir deneyime ve atalardan gelen bilgiye sahibiz ama çoğumuz okuma yazma bilmiyoruz. Bu da son derece ayrımcı olan bu toplumla başa çıkmamızın hiçbir yolu olmaması anlamına geliyor."⁷⁷

Yerli kadınlar örgün eğitime erişimde daha fazla zorlandığı gibi, ulusal eğitim sistemi de kapsayıcı olmayı başaramamakta ve toplumsal cinsiyet, etnisite, ırk ve siyasi görüş bakımından toplumdaki çeşitliliklere gözlerini kapamaktadır. Bunun sonucunda, ülkedeki yerli olmayan topluluklar da yerli toplulukların durumu konusunda genellikle bilgisiz ve duyarsızlar.

Bu büyük bir sorun çünkü onlar tüm bu [karar verme] mekanizmalarında yer alacak insanlar. Dolayısıyla bu toplum eğitim sistemine, kamusal ve siyasi kararların alınıp şekline müdahale etmedikçe ülkenin değişmesi çok zor. Barış anlaşmasında buna yer verilmedi.⁷⁸

Çatışmadan, farklılaşmış şekilde etkilenen tek grup yerli kadınlar değildir. "Siyah kadınlar sadece silahlı çatışmadan değil tüm tarihsel süreçten, her tür şiddet biçiminden daha olumsuz etkilenmektedir."⁷⁹ Akubadaura da bunu doğruluyor: "Afro kökenli kadınların bedenleri kalıp yargılarla aşırı cinselleştirildiği için cinsel istismara en çok onlar maruz kalıyor."⁸⁰ Colectivo de

77 CONAMIC, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat, Bogotá, Kasım 2017.

78 Akubadaura, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat, Bogotá, Kasım 2017.

79 Akubadaura, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat, Bogotá, Kasım 2017.

80 Akubadaura, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat, Bogotá, Kasım 2017.

Mujeres Pazíficas, Özel Kadın Forumu'nu Afro-Kolombiyalı kadınları kapsamadığı için eleştiriyor ve bunu süreçte önemli bir eksiklik olarak görüyor. Cali'de faaliyet göstermiş olan örgüt,^{81*} çatışmanın Afro-Kolombiyalı nüfus üzerindeki orantısız etkisine aşına ve hakikatleonearımda toplumsal cinsiyet perspektifinin sağlanması için etnik boyutun dikkate alınması gerektiğini savunuyor.

Yukarıda bahsedilen özel durumların ele alınmaması kırsal bölgelerde yaşayan kadınlar için de geçerli bir sorundur. Akubadaura bu kadınların yüksek oranda yerinden edilmiş, damgalanmış ve gerilla olduğu düşünülerek mücrimleştirilmiş olmalarına rağmen bu detayların anlaşmada yeterince yer bulmadığını iddia ediyor:

“ Sadece toplumsal cinsiyet hassasiyetli bir yaklaşım olduğu söyleniyor ama savaşta kadınların somut olarak durumdaki etkiledikleri söylenmiyor. Cinsel şiddet, damgalanma, zorla silahlı altına alma vb. konulara özel vurgu yapılmalı ve çiftçi, yerli, Afro-Kolombiyalı kadınların farklılaşan özel durumları dikkate alınmalı.⁸²”

La Tremenda Revoltosa da FARC'ın kontrolündeki bölgelerde yaşayan kırsal ve Afro-Kolombiyalı nüfusların durumundan endişe duyduğunu söylüyor: "Madencilikle ve ekonomik koşullarla ilgili çok zor durumlar yaşıyorlar. Örneğin Tumaco'da, Chocó ve Cauca'nın bazı bölgelerinde FARC'ın sadece toprak bakımından değil yapısal olarak da asgari geçimi güvence altına aldığı söyleniyor."⁸³ FARC artık bu bölgelerde var olmadığı için yerli ve Afro-Kolombiyalı nüfus arazilerinde karşılaşacakları sorunlarda yeterince destek alamayacaklarından endişeli.

81 *Cali Afro kökenli nüfusun büyüklüğü bakımından Latin Amerika'da ikinci, Kolombiya'da birinci yerleşimdir.

82 Akubadaura, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat, Kasım 2017.

83 La Tremenda Revoltosa Batucada Feminista, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat, Bogotá, Kasım 2017.

Kesişimsellik perspektifinden anlaşmaya yöneltilen eleştirilerin bir diğer boyutuysa cinsel çeşitliliğe dair. Havana'daki müzakerelere katılan iki LGBTQİ+ örgütünden biri olan Colombia Diversa, yerli LGBTQİ+ ve Afro-Kolombiyalı LGBTQİ+ kolektiflerin seslerinin anlaşmaya etkili bir şekilde dahil edilmediğini iddia ediyor. Colombia Diversa bunu çok büyük bir sorun olarak görüyor çünkü LGBTQİ+ kesime yapılan atıflar çok genel olup özgün durumları ele alınmadan homojen bir grupmuş gibi görülmüşler. LGBTQİ+ mağdurların kapsanması örgütler tarafından yaygın olarak önemli bir başarı olarak değerlendiriliyorsa da Colombia Diversa'ya göre "Kolombiya pratiğinde kesişimsellik vurgusu halen çok teorik düzeyde kalmakta ve uygulamada çok az ilerleme kaydedilebildi."⁸⁴

Yerli ve Afro-Kolombiyalı kadın örgütlerinin ifade ettiği eksikliklere ek olarak radikal feminist örgüt La Tremenda Revoltosa da süreci kesişimsel perspektif eksikliği için eleştirenlerden. Örgüte göre hegemonik ve liberal kadınlık halleri barış delegasyonlarında daha baskın bir durumda. Kadınlar çoğunlukla beyaz-liberal-burjuva bir perspektiften temsil edilmiş, Afro-Kolombiyalı ve yerli kadınlar kendi bölgelerindeki sorunlarla kendi başarılarına yüzleşmeye terk edilmiş. Siyasi savunuculuk çalışmalarında hegemonik feminizmin baskınlığı LGBTQİ+ bireylerin kapsanmasını da etkilemiş. Colectivo de Mujeres Pazificas'ın belirttiği gibi:

“ Bu, odağında kotaları aşmak olan ve kadınlığı homojen bir kategori olarak gören, eşitliğe dayalı bir feminizm. Hatta bazen kadınlığı doğallaştırıyor, özde ve biyolojik kadınlık fikrini öne çıkarıyor. Herhangi bir olası kesişimi göz ardı ediyor. Kolombiya'da yapılan feminist toplantılarda trans kadınların dâhil edilip edilmeyeceğine dair çok hararetli tartışmalar yaşandı.⁸⁵

Hem Colombia Diversa hem de Dejusticia anlaşmada LGBTQİ+ nüfusa özgü etkinliklerin uygulanmasında belirli göstergelere ihtiyaç olduğuna işaret ediyor. Anlaşmanın Uygulanması için Marco Planı'nda yeterince gösterge bulunmadığı takdirde, hususi olarak LGBTQİ+ topluluklar için tasarlanan çalışmaların gücünü kaybedeceğini düşünüyorlar.⁸⁶ Buna ek olarak Dejusticia ülkenin kırsal kesimindeki LGBTQİ+ toplulukların durumunun daha ciddi olduğunu, bu yurttaşların kapsandığından ve haklarını bildiklerinden emin olmak için net hedefler ve göstergeler gerektirdiğini savunuyorlar:

“ Bu anlamda LGBTQİ+ bireyler konusu ülkenin kırsal kesimlerinde daha önemlidir. Devletin aynı cinsiyetten insanların oluşturduğu ailelerin var olabileceğini anlamasını nasıl sağlayabilirsiniz? Örneğin ülkenin kırsal kesimlerinde ailelerle mülakat yaptıklarında insanlar kendilerini eş olarak tanıtmak bile istememişler. Toplumsal kurgu nedeniyle "arkadaş," "kuzen" vb. biriyle birlikte yaşadıklarını söylemişler. Bu sadece devletin işi değil. Ülkenin kırsal kesimlerinde LGBTQİ+ bireylerin kendi hakları hakkında daha fazla bilgi edinmesi için daha fazla çalışma yapılması gerekiyor.⁸⁷

4.5 Barış Anlaşmasında Çatışmaya Bağlı Cinsel Şiddetin Ele Alınması

Barış anlaşması çeşitli başlıklar altında cinsel şiddetten bahsetmektedir. Mağdurlarla ilgili Beşinci Başlık'taki Özel Barış Mahkemesi alt başlığı özel bir soruşturma biriminin kurulacağını belirtmektedir. Uluslararası sözleşmelere göre cinsel şiddet suçlarında af

84 Colombia Diversa, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat, Bogotá, Kasım 2017.

85 Colectivo de Mujeres Pazificas de Cali, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat, Bogotá, Kasım 2017.

86 Anlaşmanın Uygulanması için Marco Planı CSIVI tarafından tartışılıp onaylanan uygulama süreci için çerçeve planıdır.

87 Dejusticia, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat, Bogotá, Kasım 2017.

uygulanamaz. Bu özel birim, vakaları uluslararası sözleşmeler uyarınca soruşturacak ve ayrıca kadın mağdurlara psikososyal rehabilitasyon sağlayacaktır. LGBTQI+ bireylere yönelik cinsel şiddetten, Anlaşmanın İzlenmesi ve Teyidi bölümünün protokolü altında söz edilmiştir. Denetçiler kadın ya da LGBTQI+ bireylere yönelik şiddetle, özellikle de cinsel şiddetle ilgili bilgileri toplama ve analiz etme konusunda eğitelecektir.⁸⁸ Toplumsal cinsiyet boyutu bakımından mağdurların ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak barış anlaşmasına cinsel şiddeti ele alan başlıkların dahil edilmesi sürecin kazanımlarından biridir. Ayrıca uygulama ve izleme hakkındaki Altıncı Başlık bir ilkeler listesi sunmaktadır. Bunlar arasında cinsel şiddete yönelik bir toplumsal cinsiyet perspektifi oluşturulması ve özellikle de izleme sürecinde kadın örgütlerinin katılımının sağlanması yer alıyor.

Savaşla bağlantılı cinsel şiddet, bunun yaşandığı pek çok ülkede olduğu gibi Kolombiya'da da hakkında konuşulması zor bir konu. Görüştüğümüz kadın örgütleri cinsel şiddete maruz kalan kadın sayısının çok yüksek olmasına rağmen bunların pek azının raporlandığını belirtti. Herhangi bir resmi rapor bulunmuyor ve belgelerin büyük bölümü kadın örgütlerinin bağımsız çabalarıyla arşivleniyor. Örneğin bir yerel örgütler ağı olan Ruta Pacífica de las Mujeres kapsamlı bir rapor hazırlamış. Bu rapor 2010 ve 2015 yılları arasında 142 belediyede cinsel şiddete uğramış kadınlara ulaşmış. Bu dönemde yaşanan 875.437 cinsel şiddet vakası belgelenmiş, bunların %18,36'sının doğrudan çatışmayla ilişkili olduğu tespit edilmiş. AFRODES de benzer bir araştırma yapmış ve 2014 yılında 340 Afro-Kolombiyalı kadının çatışmayla bağlantılı cinsel şiddete uğradığını tespit etmiş.

Genel olarak cinsel şiddet hakkında konuşmanın zor olması bir yana, bu tür deneyimleri kamuoyu nezdinde dile getirmek daha da zor. Red Nacional de Mujeres Excombatientes de la Insurgencia bunun sebeplerinin kültürel kodlar, kültürel baskı ve geleneksel aile ilişkileri nedeniyle kaçınma olduğunu ifade etti. Tam da bu zorluklar nedeniyle hakikatin açığa çıkması kadınları yaşadıkları şiddet hakkında yargı

süreci başlatmaya teşvik edebilir. Dolayısıyla cinsel şiddet mağduru olan tüm kadınların psikososyal, duygusal ve siyasi olarak güçlendirilmesi çok önemli.

Pek çok kadın örgütü 50 yıldan fazla devam eden bir savaşın sonucunda ortaya çıkan cinsel şiddet vakalarının soruşturulmasının oldukça zor olduğunda hemfikir. Dolayısıyla pek çok örgüt cinsel şiddeti soruşturmak için özel bir birim kurulmasını önemli bir adım olarak görüyor. Ancak Casa de Mujer, soruşturma yönteminde bir eksikliğe işaret ederek yerel dinamiklerin göz ardı edildiği şu iki örneği gösteriyor:

“ İlk örnek olarak şunu gösterebiliriz. Kolombiya'da, Bolivar'ın güneyinde, paramiliter gruplarca sık kullanılan bir uygulama var. Bir arazi sahibi ve araziye bakan birkaç adam var ve bunlara kolaylaştırıcı deniyor. Çiftçilerin kızları üzerindeki tüm tasarruf bu adamlara aitti ve bu paramiliter grup o bölgede bu uygulamayı kullandı... Bazı bölgelerde, örneğin Centauro'da paras (paramiliterler) geleneği vardı. Bu geleneğe göre çiftçiler gıda ve giyecek karşılığında kızlarını paramiliter birliklere veriyorlardı. Ne o insanları suçluyor ne de bu geleneği meşrulaştırıyorum. Orada var olan dinamiklerden bahsediyoruz. Mahkemenin son kararına varabilmesi için bol miktarda soruşturma yapılması gerekiyor.⁸⁹

Dolayısıyla yerel dinamiklerin çeşitliliğine bakmadan kadınların cinsel şiddet deneyimlerini anlamak oldukça zor görünüyor.

Ayrıca kadın örgütleri için meselenin görünürlük kazanması oldukça önemli. Ancak örgütler bu görünürlüğün hükümet organları, sivil toplum örgütleri ve medya tarafından çeşitli yollarla desteklenmesi gerektiğini belirtiyorlar. Uluslararası

88 Kolombiya hükümeti ve FARC-EP, a.g.m., 245.

89 Casa de la Mujer, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat, Bogotá, Kasım 2017.

Ceza Mahkemesi savcısı Eylül 2017'deki Kolombiya ziyareti sırasında cinsel şiddete ve toplumsal cinsiyet temelli suçlara vurgu yapmıştır. Casa de la Mujer bu vurguyu oldukça önemli buluyor, bunun cinsel şiddetin kamuoyunda tanınmasını sağlayacağını ve görünürlüğüne katkıda bulunabileceğini düşünüyor.

Cinsel şiddetin görünür olmasında ve kamusal alanda daha fazla dile getirilir kılınmasındaki bir diğer önemli konu cinsel şiddet suçlarının iki tarafça da tanınması. Elena Ambrosi her şeyden önce iki tarafın da cinsel şiddet suçlarını ele almak istemediklerini belirtiyor. Örneğin FARC, örgüt içinde zorla kürtaj uygulaması yaptıklarını reddediyor, hatta FARC içindeki kadınlar bile bunu inkâr ediyor.⁹⁰ ICTJ ve Humanas ise bu sorunun başka bir boyutuna dikkat çekiyor. Taraflar bu suçları tanısalar bile bunların bireylerle alakalı münferit olaylar olduklarını iddia etmekte ve bunun yapısal bir sorun olduğunu reddetmektedir. ICTJ, Hakikat Komisyonu'nun bu konuda önemli bir sorumluluk üstlendiğini söyledi ve komisyonun çatışmayla bağlantılı cinsel şiddetin yapısallığını vurgulaması gerektiğini ekledi.⁹¹

Cinsel şiddete dair kadın örgütlerinin vurguladığı başka bir tartışmalı konu, FARC'ın kadın gerillalara yönelik zorla kürtaj benzeri uygulamaları. Bu uygulamalar medya tarafından defalarca gündeme getirilmiş ve barış süreci boyunca insan hakları örgütlerince, farklı tutumlar ve tanıklıklarla belgelenmiş. Kadın gerillaların ya da hiç bahsi geçmeyen eşcinsel ve transseksüel gerillaların, örgüt içinde cinsel şiddete maruz kaldıkları gerçeğine yaklaşımda farklı boyutların dikkate alınması gerekir. Görüşülen örgütlerden Colectivo de Mujeres Pazíficas de Cali, kadın savaşçıların, cinsel şiddeti, sağcılar tarafından FARC lehine kullanılabilmesi endişesiyle dile getirmediğini ifade etmekte:

“ Pek çok kadın isteyerek kürtaj olduğunu belirtmesine rağmen bunu büyük bir suçmuş gibi gösterdiler. 'Annelikle savaşın bir arada olamayacağını biliyorum ve kürtaj olmak istedim.' Medyada ise bu farklı gösterildi... Yani sağcılara koz vermek istemiyorlar. Bence bu bir sorun çünkü gerçekten zorla kürtaj yapılan ve gerçekten mağduriyetin söz konusu olduğu vakaların üzeri örtülüyor.⁹²

Colectivo de Mujeres Pazíficas'a göre FARC'ın kadınlara yönelik "korkunç" şiddet eylemlerinde bulunduğu fikrinin yayılması gerillanın kontrolündeki bölgelerin hak ihlali alanları oldukları iddiasını güçlendirme amacı gütmektedir. Yukarıda görüldüğü gibi eski kadın savaşçılar ve bunların içinde bulunduğu durum dışarıdan tartışılıyor, bu da eski kadın savaşçıların deneyim ve içgörülerini anlamak için onları kendi sözleriyle dinleme ihtiyacını daha da vurguluyor. Bu nedenle Colectivo de Mujeres Pazíficas'ın temsilcisi olarak Sosyalist Yenilenme Grubu'nun (*Corriente de Renovación Socialista - CRS*) eski savaşçılarından Norma ile yaptığımız görüşmede, kendisi bizi kadın savaşçılara, bu karmaşık meselenin esas öznelerine yönlendirdi. Örneğin bize ordu mensuplarınca tecavüze uğrayan ve siyasi bir özne olmakla ters düşen mağdur pozisyonunda görülmek istemedikleri için bu şiddet hakkında konuşmak istemeyen kadın savaşçılar olduğunu anlattı. Red Nacional de Mujeres Excombatientes de la Insurgencia ise kadın gerillaların şiddet hakkında konuşması önündeki bir diğer engelden söz ediyor: Ait oldukları örgütün hiyerarşik yapısı. Ancak örgütten ayrılmaları halinde bu meseleyi ele almaları mümkün olabileceğine işaret ediyor.⁹³

Sonuç olarak, çatışmaya bağlı cinsel şiddetin görünür biçimde ve kamusal alanda tartışılır kılınması uzun bir süreç olarak kendisini gösteriyor. Bu bakımdan barış

90 Elena Ambrosi, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat, Bogotá, Kasım 2017.

91 ICTJ Colombia. Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat. Bogotá, November 2017.

92 Colectivo de Mujeres Pazíficas de Cali, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat, Bogotá, Kasım 2017.

93 Red Nacional de Mujeres Excombatientes de la Insurgencia, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat, Bogotá, Kasım 2017.

anlaşması çerçevesinde kurulan geçiş dönemi adaleti mekanizmalarının toplumsal cinsiyet perspektifine sahip olması ve kovuşturma süreçlerinde cinsel şiddet için özel uygulamalar ve ölçütler kullanılması oldukça önemli. Barış anlaşması ilerici ve uygulamaya dönük önlemler içeriyorsa da kadın örgütleri cinsel şiddet yönünden çatışma dinamiklerinin yeterince dikkate alınmaması konusunda halen kaygılı görünüyor. Tersine, kadınların yetkililer önünde hakikati dile getirmeleri ve ifade vermeleri halen son derece zor bir durum. Dahası, kadınlar cinsel şiddet hakkında asla konuşmuyorlar çünkü anlaşıldıkları ve suçlanmayacaklarını hissettikleri bir alanı bulamıyorlar. Bu alan ise onların, hakikatlerini anlatma konusunda kendilerini güvende hissedecekleri kadın örgütleri tarafından sağlanabilir.⁹⁴

4.6 Barış Eğitimi Aracılığıyla Ele Alınan Ayrımcılık ve Damgalama

Barış eğitimi, sosyokültürel perspektifleri dönüştürmek için eğitim metodolojilerini kullanarak toplumun çeşitlilik gösteren üyeleri arasında uzlaşma ve barış kültürünün desteklenmesini amaçlayan bir yöntemdir. Kültürel şiddet, ayrımcılık ve farklılıkları öteki olarak mimleyip dışlayan yaklaşımlara meydan okumayı ve bunları değiştirmeyi amaçlar. Ayrıca "barış eğitimcileri şiddet sorunlarına dikkat çeker ve öğrencilerine bu sorunları çözebilecek stratejileri öğretirken onları şiddet ve çatışmaya yol açabilecek durumları düzeltme konusunda güçlendirir."⁹⁵ Bu sayede yurttaşların siyasi, kültürel ve toplumsal karar alma süreçlerine geniş katılımını sağlar.⁹⁶

Araştırmamızda hem örgün eğitimin hem de sivil toplum örgütlerince yürütülen yaygın eğitimin barışa giden süreçteki önemini tespit ettik. Nitekim, bazı örgütler

enformel eğitim konusunda kamusal eğitim sisteminin yapısal sorunlarına işaret ettiler. Akubadaura'ya göre, eğitim sisteminin kimlik ve cinsiyet bakımından çeşitliliğe açık ve yerli kadınları kapsayıcı olmaması gerçekten de önemli bir eleştiridir.⁹⁷ Mevcut eğitim sistemi kimlik, toplumsal cinsiyet ve siyasi görüş farklılıklarına saygılı değildir; bu da barış kültürünün yaratılmasına engeldir. Bu nedenle pek çok kadın örgütü Kolombiya'da toplumsal değişim arzu ediliyorsa eğitim sisteminin daha kapsayıcı hale gelmesi gerektiğinde hemfikir. Bu yaklaşımla, barış eğitimi dersleri katılımcıların "düşman imgelerini yıkmak için 'öteki' hakkında bilgilenmelerini" amaçlayacaktır.⁹⁸ Akubadaura barış bağlamında ötekileştirmeyi yıkmak için eğitim sisteminin önemine işaret ediyor:

“ Bu şiddetin büyük bir bölümü pek çok basmakalıp yargının varlığında cisimleşiyor. Şiddetle ilgili tüm araştırmalarda belli örüntüler gözlüyoruz. Bunlar her yerde yok; bazı yerlerde bazı insanlara yönelik olarak ortaya çıkıyor ve daha hassas topluluklar yaratıyor. Konu eğitim sistemi olduğunda, toplum omuzlarında büyük bir sorumluluk taşıyor. Barış ve uzlaşma yönündeki bu geçiş sürecinin hedefine ulaşması, büyük ölçüde, en küçük meselelerden esas soruna kadar, tüm bu eğitim reformlarına bağlı. Bu farklılıkların nasıl ele alınacağına dair bir eğitim modelini ise şüphesiz ki üniversite programları belirlemelidir.⁹⁹

Ancak barış anlaşmasında, toplumda etnisite, toplumsal cinsiyet, ırk ve siyasi görüşler bakımından var olan çeşitliliği eğitime dahil edecek kapsayıcı bir bakış açısı bulunmuyor.¹⁰⁰ Tersine,

94 Maria Angélica Bueno Cipagauta, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat, Bogotá, Kasım 2017.

95 Ian M. Harris, "Peace education theory", *Journal of PeaceEducation*, Cilt 1, No. 1, (Mart 2004): 5.

96 IOM, "PeaceEducation in Colombia", http://www.oim.org.co/images/Reportes/Ni%C3%B1os/Spotlight_Educacion_para_la_Paz_Oct_2014.pdf.son değiştirilme tarihi Ekim 2014, son erişim tarihi 25 Mayıs, 2018.

97 Akubadaura, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat, Bogotá, Kasım 2017.

98 Harris, "Peace education theory", 6.

99 Akubadaura, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat, Bogotá, Kasım 2017.

100 Akubadaura, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat, Bogotá, Kasım 2017.

toplumda kutuplaşma, ayrımcılık ve marjinalleştirme söz konusu. Farklı siyasi görüşlere tahammülsüzlük ve ötekinin marjinalleştirilmesi barış süreci çerçevesinde gözle görünür bir toplumsal eğilim. Örneğin barış anlaşmasıyla eski savaşçılara siyasi katılım hakkı ve eğitimde fırsat eşitliği verilmesi toplumun bazı kesimlerinden tepki görmüş. Bu kesimler başkalarına yeni fırsatlar sunulmasının kendilerine daha az fırsat verileceği anlamına geldiğini düşünüyor.¹⁰¹ Bu önyargının ortadan kaldırılması, dışlanmanın önüne geçilebilmesi için yeni bir pedagojik yaklaşım sağlayabilir. Colectivo de Mujeres Pazíficas de Cali, bu konuyu çatışma bölgelerinde kadın savaşçılar ya da silahlı grup destekçileri üzerine bir araştırma yapan Luz Maria Londoño'nun hazırladığı farklı ideolojilere sahip kadınlarla yapılmış mülakatların yer aldığı video çalışmasıyla açıklıyor. Bu video çalışması bir kadın savaşçı ile aynı ideolojiye sahip olmayan başka bir kadının pek çok ortak yönü olduğunu gösteren tanıklıklar sunması nedeniyle pedagojik olarak pek çok başka eğitsel faaliyetten daha etkili. Colectivo de Mujeres Pazíficas benzerlikleri görmeyen söylem ve ideoloji farklılıklarını anlamsızlaştırdığını düşünüyor.

“ Bunu izlettiğimde insanlar şaşırıyorlar çünkü ideolojik düzeyde daima ötekinin bizimle hiçbir alakası olmadığına, ötekine benzemediğimize inanıyoruz. Ancak bu karşılaşma sayesinde ötekinin de ailesinin öldürüldüğünü, ötekinin de cinsel tacize uğradığını ve ötekinin de okula gitmek ve bir iş kurmak istediğini fark ediyoruz.”¹⁰²

Görüştüğümüz örgütlerin hemen hemen tümü farklı yöntemlerle ve farklı bağlamlarda barış eğitimi konusunda çalıştıklarını belirtti. Uzun yıllar süren savaşın toplumsal sorunları şiddet ve güç kullanarak çözme kültürü yarattığına işaret ettiler. Tam da bu sebeple diyalogun ve

farklılıkların kabulünün hâkim olduğu bir topluma dönüşmenin uzun ve zor bir yolculuk olacağı açık.¹⁰³ Bu yolculukta sivil toplum büyük sorumluluk taşıyor. Devletin eşitlikçi ve demokratik bir eğitim sistemi sunma görevini yerine getirmemesi sivil toplumu bu boşluğu kapatma yükünü üstlenmeye itiyor. Görüşülen örgütler esasen çatışmadan doğrudan etkilenen kadınlarla çalışıyorsa da akliselim bir barış kültürünün Kolombiya toplumlunun tamamına ulaştırılması ihtiyacını da savunuyorlar. Örgün ve enformal eğitim programları geliştirilmesini, özellikle eski savaşçı kadınlara yönelik önyargılarla ve ayrımcılıkla mücadele eden siyasi söylemlerin paylaşılmasını gerekli görüyorlar.

Sivil toplum örgütlerinin eğitim faaliyetleri bir ihtiyaçtan ortaya çıkmakta. Kolombiya'nın çeper bölgelerinde yaşayan yerli ve Afro-Kolombiyalı kadınların uzun zamandır eğitim sisteminden dışlanmış olmaları kadın örgütlerini onları güçlendirme ve eğitim faaliyetleriyle hakları konusunda farkındalıklarını artırma çabalarına itmiş. Ruta Pacífica de las Mujeres bu eğitim faaliyetlerini kadınların siyasi katılımlarını artırmak için kendi feminist yaklaşımlarıyla düzenlediklerini belirtti. Bunun için pedagojik bir yaklaşıma ihtiyaç olduğunu vurguladı.¹⁰⁴

Colectivo de Mujeres Pazíficas de Cali ise feminizmi şiddetsiz ve halka hitap eden eğitim yöntemleriyle harmanlıyor.¹⁰⁵ Mevcut aktivizmi elitist olmakla ve akademik düzeyde kalmakla eleştiriyor. Dolayısıyla kendi yöntemlerinin toplumun geleneksel kesimleri tarafından daha fazla ilgi gördüğünü düşünüyor. Örgütlü oldukları Cali'de ve Cauca bölgesinin geri kalanındaki yerli ve Afro-Kolombiyalı kadınlarla çalışmayı amaçlıyorlar. Bu anlayışa dayalı bir eğitim, farklı sosyokültürel altyapılardan gelen kadınlar arasında diyalog için de zemin sunuyor. Şiddetsizlik ilkesine dayalı bir eğitim formasyonunun savaş ve savaşçı “kahramanlık” kavramlarına dayalı bir

103 Casa de la Mujer, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat, Bogotá, Kasım 2017.

104 Ruta Pacífica de las Mujeres, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat, Bogotá, Kasım 2017.

105 Colectivo de Mujeres Pazíficas de Cali, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat, Bogotá, Kasım 2017.

101 Colectivo de Mujeres Pazíficas de Cali, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat, Bogotá, Kasım 2017.

102 Colectivo de Mujeres Pazíficas de Cali, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat, Bogotá, Kasım 2017.

tarihsel anlatıyı dönüştürmekte etkili olacağını düşünüyorlar.

Barış süreci bağlamında, Akubadaura barış anlaşmasını yerli kadınlara anlatmak amaçlı atölyeler düzenliyor. Benzer şekilde Humanas, AFRODES ve Ruta Pacífica de las Mujeres de pek çok yönden dezavantajlı olan yerli ve Afro-Kolombiyalı kadınların güçlendirilmesi umuduyla bu kesimlerin barış anlaşmasının içeriğine erişmesine yardımcı oluyor.

Özetlemek gerekirse, feminist örgütler barış odaklı eğitim faaliyetleriyle kadınların güçlendirilmesi için çalışmaktadır. Bu çabaların ve programların önyargılarla ve ayrımcılıkla mücadele, siyasi süreçlere güçlü bir katılımı sağlama ve haklar konusunda farkındalık artırma gibi çeşitli amaçları olabilmektedir. Bunlar kültürel, sosyopolitik çeşitliliğe ve ulaştıkları kadınların ihtiyaçlarının yanı sıra örgütlerin benimsedikleri perspektiflere göre de değişmektedir. Kadın örgütleri hem mevcut eğitim sistemine yönelik yapısal eleştiriler hem de kendi pratikleriyle alternatifler geliştirmektedirler.

4.7 Barışın Önündeki Engellerden Biri Olarak Toplumsal Cinsiyet İdeolojisi

“Toplumsal cinsiyet ideolojisi” kavramı referandum sırasında “Hayır” kampanyası destekçileri tarafından anlaşmaya saldırmak ve anlaşmayı Kolombiya’nın geleneksel aile değerlerine tehdit olarak göstermek için kullanılmış. Destekçiler, kendilerini, “Anlaşmada Katoliklik karşıtı sapkın bir kadın ve LGBTQI+ ideolojisi bulunuyordu.” diye ifade etmişler.¹⁰⁶ Anlaşmanın toplumsal cinsiyet perspektifini hedef alarak anlaşmayı “değerlerin kaybı” olarak nitelendirmişler. Colectivo de Mujeres Pazíficas’a göre bu yeni bir ataerki biçiminin, kilise ile sağcı siyasi partiler arasında yeni bir ittifakın göstergesidir.¹⁰⁷ Universidad

106 Uluslararası Geçiş Dönemi Adaleti Merkezi (ICTJ) Kolombiya, “Reflections on gender in the Colombian peace process”, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat, Bogotá, Kasım 2017.

107 Colectivo de Mujeres Pazíficas, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat, Bogotá, Kasım 2017.

Nacional de Colombia Toplumsal Cinsiyet Bölümü’nden Dora Isabel Díaz Susa’ya göre ise, hükümet, çoğunluğu sağ partilere oy veren Kolombiya toplumunu barış anlaşmasının içeriği, LGBTQI+ bireylere karşı ayrımcılık ve önyargılarla mücadele konusunda bilgilendirmek için yeterince çalışmamış.¹⁰⁸ Diğer bir deyişle, mevcut hükümet barış anlaşmasının toplumsallaşması için yeterince çaba göstermemiş.

Tüm örgütler “Hayır” kampanyasının başarısından bahsederken toplumsal cinsiyet ideolojisine yapılan özel vurgunun büyük bir hayal kırıklığı ve gerileme olduğunu, bunun da hüsrana yol açtığını belirtti. Ancak, kadın ve LGBTQI+ örgütleri referandumdan sonra tekrar bir araya gelmiş, ittifaklar kurmuş ve toplumsal cinsiyet odağının anlaşmadan çıkarılmasını engellemek için işbirliği yapmışlar. Yaptıkları önemli çalışmalardan biri, anlaşmanın toplumsal cinsiyet perspektifi üzerine pedagojik içerikli kampanyalar yürütmek olmuş: “Böylece nihai anlaşmada toplumsal cinsiyet perspektifi bakımından hangi ölçütlerin yer aldığını somut olarak açıklamak mümkün oldu.”¹⁰⁹

Bu örgütlerin en büyük korkusu referandumun ardından anlaşmada yapılacak değişikliklerin en çok LGBTQI+ toplulukları etkileyecek olması, bunların haklarıyla ilgili edinilen kazanımların kaybedilmesi olmuş. Kadın örgütleri ile ittifak içindeki LGBTQI+ örgütleri bunu bir ölçüye kadar engelleyebilmişler. Ancak bazı örgütler LGBTQI+ bireylerin bazı değişikliklerden gerçekten de olumsuz etkilendiğini düşünüyor.

Dora, bu değişikliklerin hükümetin iddia ettiği gibi önemsiz olmadığına işaret ediyor. Çeşitliliğin (özellikle de toplumsal cinsiyet, cinsel yönelim ve kimlik çeşitliliğinin) tanınmasına karşı yapılan aşırı sağ saldırılar sonucunda köklü değişiklikler yapıldığını belirtiyor. Dora’nın belirttiğine göre, son olarak, kadınların ve çeşitli toplulukların hakları konusunda bazı önemli hükümler

108 Dora Isabel Díaz Susa, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat, Bogotá, Kasım 2017.

109 Dejusticia, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat, Bogotá, Kasım 2017.

çıkarılmış.¹¹⁰ CIASE de yine değişikliklerden en çok zarar gören grubun LGBTQİ+ bireyler olduğunu söylüyor:

“Hayır”dan sonra anlaşmanın bazı kısımlarını çıkardılar. En çok etkilenenler LGBTQİ+’ler oldu. Özellikle mağdurlarla ilgili önemli bazı şeyler anlaşmada kaldıysa da “hayır”dan en çok etkilenenlerin onlar olduğunu düşünüyorum.¹¹¹

Red Nacional de Mujeres’e göre LGBTQİ+ bireylerin olumsuz etkilenmesinin sebeplerinden biri değiştirilmiş anlaşmada bu kesimden hassas gruplar olarak bahsedilmesi: “İkinci anlaşmada en büyük kaybı LGBTQİ+ bireyler yaşadı çünkü yurttaş olarak dikkate alınmadılar; hassas gruplar olarak görüldüler.”¹¹²

Sonuç olarak, sözde toplumsal cinsiyet ideolojisi uzun vadeli sürdürülebilir bir barışa yönelik başlıca risklerden biri olarak görülmektedir. Toplumsal cinsiyet ideolojisi savının bu kadar ciddi sayıda destekçi bulması toplumsal cinsiyetle ilgili anlaşmada yer alan ilkelerin uygulamaya geçebilmesi için ataerki, oligarşik ve muhafazakâr toplum yapısının değişmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Araştırmaya dahil edilen örgütlere göre barış eğitimi kapsamlı bir toplumsal dönüşüme yol açabilmek için toplumsal cinsiyet odağı konusunda farkındalık artırmayı amaçlamalıdır. Ayrıca “toplumsal cinsiyet ideolojisi” savlarının hem Latin Amerika hem de dünya genelinde muhafazakârlık ve sağ siyasetin yükselişine paralel olarak büyüdüğünü görmektedirler. Örgütler resmi bir anlaşmanın varlığının toplumsal cinsiyetle ilişkili hakları iddia etmek ve bunlar için ısrar etmek açısından önemli bir zemin oluşturduğunu düşünmektedir.

110 Dora Isabel Díaz Susa, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat, Bogotá, Kasım 2017.

111 CIASE, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat, Bogotá, Kasım 2017.

112 Red Nacional de Mujeres, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat, Bogotá, Kasım 2017.

4.8 Yapısal Değişim İhtiyacı

Görüşülen örgütlerin pek çoğunun dikkat çektiği üzere, Kolombiya toplumunda ataerki hüküm sürüyor. Ataerki, erkekler ve kadınlar arasında siyasi temsiliyet, cinsiyete dayalı şiddet, toprak mülkiyetine ya da ekonomik araçlara erişim bakımından eşitsizlik ve toplumsal ayrımcılıkla sonuçlanan kültürel gelenekler biçiminde tezahür ediyor. Casa de la Mujer’in ifadesiyle: “Ataerki ideolojisi nedeniyle bu ülkedeki pek çok kadın kendilerini hak sahibi özneler olarak görmüyor. Kadınların özerkliğini güçlendirmek, kadınların bugüne kadar yaşamlarının maddi koşullarının yol açtığı baskı nedeniyle geliştiremedikleri kendi yetileri ve fikirleri üzerinde çalışmalarını imkânını yaratmak için çok çalışıyoruz”.¹¹³ Toplumsal cinsiyet ayrımcılığı, hakları, ihtiyaçları ve talepleri genellikle ihmal edilen LGBTQİ+ Kolombiyalıları da etkiliyor.

Görüşülen örgütlerin pek çoğu bu durumu tersine çevirmek için erkek ve kadın öznelerin, LGBTQİ+ bireylerin hizmetlere erişim, haklar ve siyasi süreçlere katılım bakımından eşit ve denk olmalarını savunmak gerektiğini düşünüyor. Bu örgütlerin çoğu için anlaşmanın, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini kadınlara özel hükümler içererek ele alması tatmin edicidir. Anlaşma gerçekten de kadınların Kolombiya toplumunun ataerki yönünden kaynaklanan durumuna ilişkin zorlukların farklılaşmış biçimde ele alınmasını sağlayarak eşitliği desteklemektedir. Elena Ambrosi bu perspektifin sürdürülebilir şekilde uygulanmasını sağlamak için bakanlıklarda toplumsal cinsiyet uzmanlarının yer alması, ataerki karşıtı ölçütlerin bu kurumlarda ve mevzuatta yaygınlaştırılması ihtiyacına işaret ediyor: “Kamusal politikalar bakımından Kolombiya hükümetinin yapısında bir sorun var: Bakanlıklarda hiç toplumsal cinsiyet uzmanı yok. Devlet başkanına bağlı bir Kadınlara Eşitlik Komisyonu var ancak bu sadece bir komisyon; bakanlıklara kıyasla çok alt düzey bir kurum. Komisyonun kamusal politikalar üzerinde etkisi çok sınırlı.”¹¹⁴

113 Casa de la Mujer, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat, Bogotá, Kasım 2017.

114 Elena Ambrosi, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat, Bogotá, Kasım 2017.

Diğer taraftan örgütlerden bazıları ataerkiyle mücadelede eşitlik ve denklik önlemlerinin ötesine geçmek gerektiğini ifade ettiler. Feminizmi erkeklerle aynı toplumsal duruma ulaşmanın yolu olarak değil her biçimiyle yapısal baskıyla mücadele olarak görüyorlar. Bu görüşteki feministler ırkçılıkla, yapısal yoksullukla ve en önemlisi de tahakkümü ve ikinci sınıf vatandaşlık biçimlerini devam ettiren bir ataerki sistemin parçası olarak kapitalizmle mücadeleyi de kapsama alıyorlar. Bu bakış açısıyla, Colectivo de Mujeres Pazíficas feminist örgütlerin ataerkiyle olduğu kadar ırkçılıkla da mücadele etmeleri ve LGBTQI+ bireylerin haklarını da savunmaları gerektiğini düşünüyor.¹¹⁵ La Tremenda Revoltosa Batucada Feminista kolektifinin üyeleri de barış anlaşmasının toplumsal cinsiyet ilişkilerinde olumlu bir adım olduğunu kabul etmekle birlikte, kadınlarla erkekler arasında eşitliğin ötesine geçme ihtiyacının sebebinin de şöyle açıklamaya çalışıyorlar:

“Eğer feminizm ulus devletin, uluslararası işbirliğinin, çokuluslu şirketlerin, polisin vb. savunduğu ataerki, ırkçı ve kapitalist mantığı sorgulamıyorsa demek ki liberaldir. Sorun bu. Bununla yakından ilişkili bir diğer mesele de toplumsal cinsiyet başlığının kendisi. Toplumsal cinsiyetin dünyada kadın ve erkek diye iki grup insan olduğunu varsayan ikili bir kategori olduğunu düşünüyoruz. Feminizm ve feministler uzun bir süredir bu toplumsal cinsiyet ikiliğini sorgulamakta. Ayrıca toplumsal cinsiyetin bir başka sorunu da kadınların mücadelesi olması gereken bir alan gibi davranılan cinsellik ve üreme hakları, kadına karşı şiddet vb. belli mücadelelere odaklanması ve genel bir yapısal analiz sunmaması. Örneğin ırkçılık konusuyla ilgilenen liberal feminist sayısı pek az.¹¹⁶

La Batucada üyeleri, radikal feminist duruşlarının patriyarka karşıtı, ırkçılık karşıtı, antikapitalist ve farklı sosyal grupları etkileyen tüm baskı biçimlerine karşı mücadeleye temel olduğunu belirtiyor. Bu duruşlarını düzenledikleri ya da katıldıkları protestolarda davullar ve sloganlar eşliğinde gösteriyorlar. Davul çalmanın belli bir fiziksel ya da kuramsal bilgi gerektirmeyen bir hareketlenmeyi kolaylaştırdığını iddia ediyorlar. Bilakis, onlara göre bu eylem biçimi ekonomik, toplumsal ya da kültürel altyapılardan bağımsız olarak herkes için oldukça erişilebilir ve dolayısıyla kendi içinde siyasi bir duruş. Red Feminista Antimilitarista da benzer bir kuramsal perspektifle feminist, antikapitalist ve sömürgecilik karşıtı eleştirel düşünceyi yaygınlaştırmayı amaçlıyor. Kız çocukları ve kadınlar için ırk, sınıf, toplumsal cinsiyet gibi kavramları sorgulamak ve çözümlenmek üzere atölyeler düzenleyerek, özgürlükçü, militarizmden azade ve ataerki olmayan bir toplum yaratmayı amaçlıyorlar.

Barış anlaşması ikili bir yaklaşım üzerine kurulu olan toplumsal cinsiyet perspektifine dayalı ve kadınlarla erkekler arasında bazı resmi eşitlik biçimlerine odaklı. Kadın örgütleri ve feminist hareketlerin çoğu bu toplumsal cinsiyet perspektifinin barış sürecine ve nihai anlaşmaya dahil edilmesini takdir ederken, bazıları da bunun yanında erkek ve kadın kategorilerinin ötesinde, her tür cinsel yönelim ve kimliği kucaklayan bir toplumsal cinsiyet anlayışını savunuyor. Ayrıca her türden tahakküm ve baskıya son verecek bir yapısal, radikal değişim ihtiyacını savunuyorlar. Onlara göre feminizm ve feminist mücadeleler iktidar ilişkilerinde bir paradigma değişikliğine karşılık gelmelidir.

115 Colectivo de Mujeres Pazíficas de Cali, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat, Bogotá, Kasım 2017.

116 La Tremenda Revoltosa Batucada Feminista, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat, Bogotá, Kasım 2017.

BARIŞ VE TOPLUMSAL CİNSİYET:
Kolombiya Barış Süreci

V. Gelecekte Karşılaşılabilecek Sorunlar

5.1 Anlaşmanın Uygulanması

Anlaşmanın uygulanması, her barış sürecinin en önemli bölümüdür. Kolombiya'daki hak temelli örgütlerin çoğu, müzakere edilen anlaşmanın kazanımları ne olursa olsun, toplumsal cinsiyet perspektifinin benimsenip benimsenmediğinin ve bu yolla sürdürülebilir, ileriye dönük bir barışın tesis edilip edilmediğinin esasen uygulama aşamasında görüleceğinde hemfikir. Kâğıt üzerinde anlaşılan şeylerin uygulanmama ihtimali yaygın bir kaygı olarak ortaya çıkıyor. CIASE, barış anlaşmasının oldukça yetkin bir kurgusu ve etkileyici bir mevzuat yapısı olduğunu belirtiyor ancak şunu da ekliyor: "Kolombiya'da toplumsal cinsiyet konusunda zaten kapsamlı bir mevzuatımız var ama bunlar uygulanmıyor. Sorun hukuki değil. Dolayısıyla anlaşmanın en zor kısmı uygulamadır."¹¹⁷ Buna paralel olarak, Red Nacional de Mujeres Kolombiya yasalarıyla ilgili başlıca sorunun yazılı olanla insanlara ulaşan arasındaki uçurum olduğunu belirtiyor.¹¹⁸ Yapmak istedikleri şeyin anlaşmanın uygulama aşamasında bu uçurumu kapatarak yazılı şeylerin kadınlar için gerçek olmasını sağlamak olduğunu söylüyorlar. ICTJ Kolombiya, Havana'da çok önemli bir tartışma konusu olan toplumsal cinsiyet perspektifinin uygulama aşamasında önemini kaybetmesinden endişe ettiğini belirtiyor. Bu nedenle şu anda mücadelenin anlaşmayı kurtarmak olması gerektiğini ve bu amaçla örgütlerin uygulama mekanizması üzerinde baskıyı artırdıklarını söylüyorlar.

Uygulama konusunda kaygıları artıran önemli etmenlerden biri insanların gündelik ihtiyaçlarını karşılamalarına yardımcı olacak ekonomik kaynakların eksikliği ve kurumsal yapının yeterince güçlü olmaması. Örgütlerin ortaklaştığı nokta toplumsal cinsiyet vurgusunun korunması için izleme aşamasında Özel Kadın Forumu'nun kurulmasının kritik bir kazanım olduğu yolunda. Gelgelelim, anlaşmanın bu organa ülke çapında teknik bir ekibi seferber etmek için gerekli ekonomik kaynakları sağlamadığını savunuyorlar. Bunun da Özel Kadın Forumu'nun yetkilerini kısıtladığı

düşüncesindedir. Onlara göre, bu kurumsal zafiyet devlet içinde toplumsal cinsiyet perspektifini uygulaması gereken yargı ve ulusal kongre için de geçerli.

Bir diğer kaygı anlaşmanın toplumsal cinsiyet ilkeleriyle ilgili ölçütlerinin yetersizliği. Dejusticia anlaşmada toplumsal cinsiyet bakış açısını korumak için daha somut ölçütler yer alması gerektiğini düşünüyor. Aynı kaygıyı Marcha Patriótica da paylaşıyor ve kapsayıcı bir dil kullanmanın yeterli olmadığını ekliyor. "Somut eylemlere ihtiyacımız var: kadınlara şu kadar arazi tahsisi, şu ve bu arazinin mülkiyeti, şu ölçüde siyasi katılım..."¹¹⁹ Marcha Patriótica kadınlara arazi tahsisi konusunda bir madde koymak yerine daha somut ölçütler ve "kadınlara 2 milyon hektar arazi tahsis edilecektir" gibi net miktarlardan bahsedilmesini talep ediyor.¹²⁰ Dejusticia toplumsal cinsiyet perspektifinin uygulanmasını değerlendirecek somut ölçütler olmadıkça anlaşmanın tümünü kesen bir toplumsal cinsiyet perspektifinin ilkelerden öteye geçemediğini savunuyor.¹²¹

Bu bağlamda eski gerillaların yeniden entegrasyonu ciddi dikkat gerektiren bir diğer mesele. Colectivo de Mujeres Pazíficas eski savaşılar için zorluk teşkil eden bazı sorunları incelikte ele almış. Örgütün tespitine göre eski savaşılar kaynak yetersizliğinden bıkmış ve pek çoğu mıntikalardan ayrılmış. Bazıları bireysel olarak hayatlarını yeniden kurmaya çalışmış, bazıları ise farklı silahlı grupların tekliflerini kabul etmiş. Red Nacional de Mujeres Excombatientes ayrıca "silahsızlanma maddesi mevzuat çalışması gerektirmiyor ancak eski savaşılar mıntikalara vardıklarında yerleşmeleri için yeterince hazırlık yapılmamıştı. Örneğin hiç su yoktu. Kendileri inşa etmek zorunda kaldılar," diyor.

Bir diğer endişe kaynağı ise paramiliter grupların ülkenin dört bir yanında aralıksız süren saldırıları. Görüşmelerin yapıldığı dönemde, çoğu yerli topluluklarda

117 CIASE, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat, Bogotá, Kasım 2017.

118 Red Nacional de Mujeres, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat, Bogotá, Kasım 2017.

119 Marcha Patriótica, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat, Bogotá, Kasım 2017.

120 Marcha Patriótica, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat, Bogotá, Kasım 2017.

121 Dejusticia, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat, Bogotá, Kasım 2017.

lider konumunda olan 87 insan hakları savunucusunun paramiliterlerce öldürüldüğü bildirilmişti.¹²² Hem CIASE hem de Colectivo de Mujeres Pazíficas bunun en bariz risklerden biri olduğunu belirttiler.^{123 124} Red Nacional de Mujeres Ex-combatientes ise bu mülakatlar yapılmadan önce 180 eski FARC gerillasının paramiliter gruplarca öldürüldüğünü belirtmişti.¹²⁵

Özetlemek gerekirse, kâğıt üzerinde elde edilen kazanımların uygulamaya dönüşmesi konusunda ciddi şüphe ve endişeler söz konusudur. Görüşülen kişiler sıklıkla Kolombiya'nın kapsamlı yasal düzenlemeler konusunda çok başarılı olduğunu, ancak sorunun bunları uygulamaya geldiğinde başladığını belirtmişlerdir. Örneğin anlaşmadan sonra uygulanacak geçiş dönemi adalet mekanizmaları hakkındaki yasal çerçeve son derece detaylı ve kapsamlıdır. Fakat kadın örgütleri uygulama sürecinin kâğıt üzerinde başarılanları yansıtabilmesi için somut ölçüt ve göstergelerin belirlenmesi, yeterli bütçe kaynaklarının ayrılması ve etkili bir kurumsal yapı oluşturulması gerektiğini düşünmektedir.

5.2 Siyasi Sistem ve İstikrarsızlık

Görüşülen kişilerin de belirttiği gibi barış sürecinde ve referandum öncesinde çok yaygın bir dini ve sağcı propaganda söz konusu. Barış referandumunda kilisenin ve Álvaro Uribe gibi sağcı politikacıların barış karşıtı kampanyaları barış anlaşmasını etkilemiş, bunu da özellikle anlaşmanın toplumsal cinsiyet bakış açısını vurgulayarak ve bunu yanlış lanse ederek yapmış.

Kolombiya sağ düşüncenin tarihsel olarak güçlü olduğu bir ülke. Ayrıca Kolombiya

nesiller boyunca bir grup seçkin aile tarafından yönetilmiş, bu da barış süreci çerçevesinde toplum marjinalleştirilmiş kesimlerinin siyasi katılımına bir engel daha teşkil etmiştir.¹²⁶ Bu siyasi sistemin geçmişi 19. yüzyılın ortalarına ve iki parti döneme dayanmaktadır. Liberaller ve Muhafazakârlar 1957 yılında yaşanan ve *la violencia* olarak anılan dönemin ardından anlaşmaya varmışlar ve ülke o günden beri bu iki parti tarafından yönetilmiştir. Kurdukları yönetim sisteminde hangi parti seçilirse kamu fonlarını ve piyasa ekonomisini o kontrol eder, destekçilerini de hükümetin çeşitli düzeylerine o yerleştirir. Sonuç ezilen ve marjinalleştirilen toplum kesimlerinin karar süreçlerinden ve yönetim mekanizmalarından sistematik olarak dışlandığı bir siyasi zihniyet olmuştur.¹²⁷

Örneğin Uribe yıllardır Kolombiya'yı yöneten bu seçkin ailelerden birinin üyesidir. Uribe hükümeti daha önce de belirtildiği gibi 1990'lı yıllarda paramiliter güçleri desteklemiş ve birçok insan hakları savunucusu ile yerel liderin öldürüldüğü kirli bir savaş sürdürmüştür.¹²⁸

Barış sürecinden önce ve sonra Uribe gibi sağcı siyasetçiler barış anlaşmasına karşı ciddi bir direniş göstermiştir. Örneğin sağcılar insan hakları taraftarı bir profesörün Hakikat Komisyonu'na atanmasına karşı kampanya yürütmüş ve sivil toplum tarafından desteklenen bu adayı hedef gösteren basın açıklamaları yapmışlardır.¹²⁹ CIASE karşılaşılan engellere başka örnekler de veriyor ve seçim çıkarları için barıştan taviz verildiğini belirtiyor. Barış anlaşması için önemli mekanizmalardan biri olan JEP'in

126 AFRODES, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat, Bogotá, Kasım 2017.

127 "Political Dynamics", *Country Studies*, <http://countrystudies.us/colombia/86.htm>. erişim tarihi 3 Mayıs, 2018.

128 Uribe hükümeti paramiliter gruplarla ilişki kurmakla suçlanıyor. Uribe'nin paramiliter grupları doğrudan ya da dolaylı olarak desteklediğine dair çok güçlü iddia ve kanıtlar mevcut. Charlie De Rivaz, "Uribe was 'the head of Colombia's paramilitaries': former AUC ring leader", *Colombia Reports*, 29 Ağustos, 2013, <https://colombiareports.com/head-colombias-paramilitaries-former-auc-leader-ex-president-uribe/>. Erişim tarihi 2 Şubat, 2018:

129 Dora Isabel Díaz Susa, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat, Bogotá, Kasım 2017.

122 Dejusticia, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat, Bogotá, Kasım 2017.

123 CIASE, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat, Bogotá, Kasım 2017.

124 Colectivo de Mujeres Pazíficas, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat, Bogotá, Kasım 2017.

125 Red Nacional de Mujeres Excombatientes, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat, Bogotá, Kasım 2017.

kurulmasının senatonun barış karşıtı başkanı nedeniyle ertelendiğini söylüyorlar.¹³⁰

Barış anlaşmasına karşı bu çabaların siyasi düzlemde de sonuçları olmuş. Referandumdan sonra barış anlaşmasında toplumsal cinsiyet odağını sistematik olarak azaltan değişiklikler yapılmış. Bu nedenle sosyoekonomik istikrarsızlık ve siyasi riskler kadınlar, LGBTQI+ bireyler ve hareketleri için doğrudan önem taşımakta. Görüşmelerimiz sırasında bazı örgütler yaklaşan seçimlerin riski artırdığını belirttiler. Santos'un ikinci dönemini tamamladığı için aday olamaması ve sağ kanadın savlarının toplumun geniş kesimlerinde karşılık bulması barış anlaşmasının uygulanmasının sürdürülebilirliği yönünden siyasi olarak kırılğan bir döneme işaret ediyor.

Santos 2010'da seçildiğinde barış taraftarı duruşu sayesinde popülerlik kazanmışsa da bu popülerliği kısmen barış süreci referandumunun sonuçları nedeniyle düşmüş. Ekonomik sorunlar ve barış sürecine ilişkin mekanizma ve yasaların oluşturulmasındaki yavaşlama da bu düşüşte etkili olmuş. Barış anlaşması imzalanmış olsa bile siyasi istikrarsızlık uygulamada pek çok soruna neden olabilir. FARC'ın Mart 2018'deki Parlamento seçimlerinde sadece %0.33, Demokratik Merkez Parti'li eski başkan Alvaro Uribe'nin %15,89 oy alması (seçmen yaşını doldurmuş kişilerin çoğu oy kullanmamış da olsa) barış için riskli bir atmosfere işaret ediyor. Bunun başlıca göstergesi barış anlaşması uyarınca 2018'de onaylanması gereken bazı önemli yasaların halen askıda olması.¹³¹ Diğer bir deyişle uygulama aşaması siyasi gidişata ve başkanlık seçimlerine bağlı.

FARC'tan sonra Kolombiya'daki en büyük ikinci gerilla grubu olan ELN ile yürütülen barış görüşmeleri Şubat 2017'den beri devam ediyor. Ancak bu dönemde görüşmeler iki kez askıya alınmış, bu da barış sürecinin geleceği konusunda endişe yaratmış. Hükümet ile ELN müzakerecileri

10 Mayıs 2018'de Havana'da barış görüşmelerini yeniden başlattığında taraflar yeniden ateşkes ilan etmeye karar vermiş. Ancak süreç halen çeşitli aksaklıklar nedeniyle ilerleyemiyor. Taraflar arasında hâlâ güven eksikliği söz konusu ve ELN müzakereler sırasında polis karakollarına saldırılar düzenlemeye devam etmiş. Bu saldırılar ELN'nin nasıl birlikte hareket edip barış sürecini destekleyebileceği konusunda soru işaretleri doğuruyor. Diğer taraftan Santos hükümetinin tepkisi gerilla grubuna askeri baskı uygulamak olmuş. Bu saldırgan yaklaşım 2018 seçimleriyle ilgili siyasi kaygılardan etkilenmiş. Hükümet iktidar partisini terörizme karşı yeterince sert olmamakla suçlayan sağ partilerin baskısı altında. ELN ise hükümet ile FARC arasındaki barış sürecinde toplumsal liderlerin öldürülmesine karşı yeterli çaba göstermediği için hükümeti eleştiriyor.¹³²

Uluslararası Kriz Grubu barış sürecinde en az dokuz tane muhalif FARC grubunun şiddet eylemleri yaptığını bildiriyor. Barış sürecinde çalışmalarına devam etmiş, koka üretimini engelleme çalışmalarıyla mücadele etmiş, kaçakçılık koridorlarını kontrol altına almış ve güvenlik güçlerine kasıtlı saldırılar gerçekleştirmişler. Bu grupların saldırı ve eylemleri barış anlaşmasının uygulanmasını aksamasına neden oluyor. Halen varlık gösteriyor olmaları 2018 seçimlerinde muhalefet partilerinin sav olarak kullanılan silah bırakma konusunda şüphe uyandırıyor. Periferi ülkelerde yaşayanlar devletin güvenliklerini sağlamadığını düşünüyor. Bu güvenlik açığı da söz konusu muhalif grupların güçlenmesine neden oluyor. Barış sürecinde FARC üyesi ve bu üyelerin akrabalarından 23 kişi öldürülmüş; bu cinayetler daha fazla insanı muhalif gruplara katılmaya itebilir. Bu gruplar muhtemelen merkezi hükümetin muhalif liderleri yakalaması ya da öldürmesine sessiz kalmayacaktır. FARC'ın siyasi partisi bu gruplarla teması koruyarak onları barış sürecine dönmeye ikna etmeye çalışıyorsa da tüm bu dağınık grupların FARC'ın siyasi partisine katılmayı kabul edip etmeyecekleri henüz belirsiz.¹³³

130 CIASE, Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat, Bogotá, Kasım 2017.

131 Joe Parkin Daniels, "Colombian former rebels shunned as critics of peace deal dominate elections", *The Guardian*, 12 Mart 2018, <https://www.theguardian.com/world/2018/mar/12/farc-former-colombian-rebels-cast-votes-election> serişim tarihi 20 Mayıs 2018.

132 "Last Week in Colombia's Peace Process: Week of May 6-7", *Wola*, <http://colombiapeace.org/> erişim tarihi 21 Mayıs, 2018.

133 Uluslararası Kriz Grubu ICG, *Colombia's Armed Groups Battle for the Spoils of Peace* (Bogotá/Bürüksel: ICG, 19 Ekim 2017), 3-6.

Siyasi belirsizlik barışın inşasına giden yolu da belirsiz kılıyor ve sivil toplum örgütlerinin derin bir kaygıyla izledikleri kırılğan bir süreç yaratıyor. 27 Mayıs 2018 başkanlık seçimlerinin ilk turunda sağcı aday Ivan Duque %39, solcu aday ve eski gerilla Gustavo Petro ise %25 oy aldı. 17 Haziran 2018 başkanlık seçimlerini barış karşıtı aday Ivan Doque kazandı. Bu sonuç barışın geleceği konusunda daha da büyük kaygı yaratıyor. Kolombiya'nın başkanı kim olursa olsun toplumdaki kutuplaşma ile başa çıkmak zorunda kalacak. Bir sonraki başkan barış anlaşmasına muhalif olanlar ile Kolombiya'da uzlaşmaya ihtiyaç duyanlar arasında dikkatli davranmak durumunda kalacak.

VI Bazı Kuramsal Kaygılar

Bu projenin araştırmacıları olarak işimiz Kolombiya barış sũreci ve anlaşmasında toplumsal cinsiyet perspektifinin benimsenmesi konusunda çalışan sivil toplum rgũtlerinin kaygılarını anlamaktı. Analizimizin merkezine mũlakatlar sırasında gũndeme getirilen meseleleri koyarak söz konusu kaygıları bu raporda derlemeye çalıştık. Bu noktada grũřtũgũmũz bazı kişilerce kısaca temas edilen bazı kuramsal kaygılara odaklanmanın faydalı olacağını dũřnũyoruz. Bu hususları daha derinlemesine geliştirilmeye değer buluyoruz. ũnkũ bunlar, erkeklik analizi, toplumsal cinsiyet rejimine değgin bir dnũřmũ yaratmanın olasılığı ve son kertede toplumsal cinsiyet kavramının ötesine geçme ihtiyaına ilişkindir. Bu hususların Kolombiya’da bundan sonra yapılacak saha çalışmalarında derinlemesine incelemek istediğimiz boyutlar olduğunu belirtmek isteriz. Ayrıca bunların genel olarak toplumsal cinsiyet ve çatışma çalışmaları alanı içinde faydalı olduklarını dũřnũyoruz.

Bu meselelerden biri erkeklik ile militarizm arasındaki ilişkidir. Eril toplumsal cinsiyet rolleri genellikle erkekleri cesur, otoriter, rekabetçi, agresif, gũclũ ve gururlu gibi özelliklerle tanımlar. Askeri çatışmalar da bu Őemayı izler. Hatta militarizmin kendisi, cesaret, kuvvet ve stũnlũk gösterisi aracılığıyla başkalarıyla zdeşleşmenin bir yolu olarak, erkeklikle ilişkilendirilen bir faaliyetdir. “Militarize olmak demek militarist değerleri (rn. hiyerarşiye, itaate ve kaba kuvvete inanmak) benimsemek demektir.”¹³⁴ Bu ilişki iki ynlũdũr; eril değerler militarizme zemin oluştururken militarizm de eril tutumları korur ve yeniden onaylar.¹³⁵

Erilliğin ikili karşıtı ve tezdadı işlevi gören dişillik de dolayısıyla bu ilişki ile tanımlanır. Böylelikle militarizm hem eril hem de dişil davranış beklentilerini ve toplumsal cinsiyet rollerini Őekillendirir. Enloe’nun “soru sormak” ve “olduğu gibi kabul etmemek” olarak tanımladığı bir feminist merakla bir toplumdaki erkekliği incelemek ve

sorgulamak,¹³⁶ fikir ve değerlerin stũn kabul edildiği bir zeminde Şiddetli atışma ve zulmũ sona erdirme imkũnı yaratır.

Ayrıca, feminizm sadece kadınlara ve cinsel azınlıklara adil ve eşit koşullar sağlamak için değil ırk, sınıf ya da başka bir kimlik kategorisine dayanan tũm baskıları sona erdirmek için de mũcadele eder.¹³⁷ Bu bakış açısıyla, feminist olmak aynı zamanda ırkçılık ve yapısal yoksulluk karşıtı olmayı gerektirir. Dolayısıyla radikal değişim amaçlayan, tũm bireylerin refahını ve zgũrlũđũnũ destekleyen bir topluma temel oluşturacak feminist mũcadelede kesiişimsellik çok önemlidir. Kesiişimsellik kavramı ilk kez Kimberl Williams Crenshaw tarafından, siyah kadınlardan beyaz kadınlardan farklılaşan ayrımcılığ deneyimlerine atıfla kullanılmıştır.¹³⁸

Böyle bir kavramın barış sũrecine ve anlaşmasına eklenmesinin eşitliksizlik ve yetersiz temsiliyetin tũm biçimlerini ele almak açısından bũyũk önem taşıdığını dũřnũyoruz. Her tũrden baskıya son verecek bir yapısal değişimin nũnũ aacağına inanıyoruz. Yapılmak istenen, barış sũrecini kadınlardan ihtiyaçlarının tanınmasıyla sınırlamak veya (liberal perspektifin istediği gibi) eşitlik ya da denklik aramak değil, her tũrden yapısal tahakkũm ve tabiiyete karşı koymaktır. Özetlemek gerekirse, ayrımcılığın belirtilerine mũdahale etmek yerine esas sebeplerini ele almaya duyulan ihtiyaçtır. Örneğin, resmi denklik ve eşitlik elde edilse bile kadınlardan grũřleri göz ardı edilebilir ya da bakış açıları erkeklerinki kadar ciddiye alınmayabilir.

Aslında atışma dnũřmũ ve geçiş sũreleri sadece toplumsal cinsiyet rollerini incelemek için değil, aynı zamanda ve özellikle kadınlardan, LGBTQI+ bireylerin siyasete etkin katılımları aracılığıyla toplumsal cinsiyet normlarının dnũřtũrũlmesi için de fırsattır. Björkdahl

134 Cynthia Enloe, *Globalization and Militarism: Feminists make the link* (Lanham: Rowman and Littlefield, 2007), 4.

135 Cynthia Cockburn, *From where we stand: War, women’s activism and feminist analysis* (Londra: Zed Books, 2007).

136 Cynthia Enloe, *Globalization and Militarism: Feminists make the link*, 10.

137 bell hooks, *Feminism is everybody: Passionate politics* (Londra: PlutoPress, 2000).

138 Kimberl Crenshaw Williams, “Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence Against Women of Color”, *The Public Nature of Private Violence* içinde, ed. Martha Albertson Fineman ve Rixanne Mykitiuk (New York: Routledge, 1994), 93-94.

ve Selimovic'in belirttiği gibi, bu grupların eylemliliğinin "dönüştürücü, eleştirel, yaratıcı" unsurları nasıl bir adalete ulaşılacağı hakkında fikirlerin müzakere edilmesini sağlamıştır.¹³⁹ Barış süreçleri ve çatışma sonrası dönemlerin önemli bir bileşeni olarak geçiş dönemi adaleti de bu çerçeveye konabilir. Geçiş dönemi adaleti barışın kendisine paralel olarak, barış süreci sırasında ve sonrasında oluşturulan mekanizmaların tasarımı ve uygulanmasına dahil olmak için kadın ve LGBTQI+ bireylere alan açarak toplumsal cinsiyet ilişkilerini dönüştürme ve yapısal eşitsizliklere meydan okuma potansiyeline sahiptir.¹⁴⁰ Bir silahlı çatışmanın sona erdirilmesi kadınlara, LGBTQI+ bireylere ya da başka bir ezilen gruba fiziksel ya da yapısal şiddet uygulanmayacağını garanti etmediğinden, geçiş dönemi adaleti çerçevesi her tür şiddetle mücadele etmek için önlemler içerecek şekilde tasarlanmalıdır.

Son olarak, bir diğer önemli boyut da toplumsal cinsiyetin, kadın kavramının hem bir kurgu hem de bir kısıtlama olduğu sembolik bir kategorizasyon alanı olarak anlaşılmasıyla ilişkilidir. Bu anlamda Judith Butler toplumsal cinsiyetin, "kadın" ve "erkek" in kültürel olarak kadın ve erkek olarak anlaşılan şeyi izleyerek davranması ve dolayısıyla bu kategorilerin özelliklerini sonsuza kadar üretmesi ve yeniden üretmesi pratiği olduğunu savunmaktadır.¹⁴¹ Bu tartışma toplumsal cinsiyete, onu yeniden tanımlamamıza izin veren bir olumsuzluk boyutu katmaktadır. Toplumsal cinsiyet kimlikleri öznelerin ne yaptıklarına bağlıdır ve dolayısıyla tekrarlanan eylemlerle bozulabilen ve değiştirilebilen edimsel kategorilerdir. Derlenen mülakatlar sürekli olarak kadın ve LGBTQI+ kategorilerinden sanki istikrarlı bir tanımları varmış gibi bahsediyor olsa bile yazarların bunların eril tahakkümün baskısı altındaki bir toplum kesiminin özgürleşmesi için yaratılmış kategoriler olduklarını bildiklerini ortaya koymak için söz konusu tartışmayı bu raporda sunmak önem taşımaktadır.

Bu raporun ve temel aldığı feminist kuramın niyeti bu kategorileri toplumsal cinsiyete dayalı baskıya ışık tutmanın bir yolu olarak kullanmaktır ve herhangi bir toplumsal cinsiyete statik özellikler atfetmeyi amaçlamamaktadır. Aslında toplumsal cinsiyet kategorilerinin ötesine geçerek, bunları tamamen yapıbozuma uğrattıysak, eril tutumlar kendilerini destekleyen meşruiyetlerini kaybedeceklerdir. Yani, erillik ile dişillik ve herhangi bir toplumsal cinsiyet kategorisinin varlığını, Enloe'nun sözünü ettiği feminist merakla sorgulamak¹⁴² sadece *cesaret*, *otorite* ve *agresiflik* gibi adaletsiz şiddete yol açan eril özellikleri sona erdirmenin değil, toplumsal cinsiyet ve bunun uzantısı olarak ırk, etnisite ya da sınıf tahakkümü gibi diğer toplumsal kategoriler bakımından hiyerarşik toplumsal kimlik anlayışlarını sorgulamanın da kapısını açacaktır. Feminizm bizi her tür toplumsal tahakküm biçimini derinlemesine sorgulamaya iter.

139 Annika Björkdahl and Johanna Mannergren Selimovic, "Gendering agency in transitional justice", *Security Dialogue* 46 no. 2 (2015): 169.

140 Susanne Buckley-Zistel and Ruth Stanley, "Introduction: Gender in Transitional Justice" in *Gender in Transitional Justice*, ed. Susanne Buckley-Zistel, Ruth Stanley (Hampshire: Palgrave Macmillan UK, 2012).

141 Judith Butler, *Gender Trouble. Feminism and the subversion of identity* (New York: Routledge, 1999).

142 Cynthia Enloe, *Globalization and Militarism. Feminists make the link*, 4.

BARIŞ VE TOPLUMSAL CİNSİYET:
Kolombiya Barış Süreci

VII Türkiye için
Öneriler

Bu öneriler Kolombiya’da gerçekleştirdiğimiz mülakatların analizlerine dayanarak oluşturulmuştur. Dolayısıyla bunlar Kolombiya barış sürecine ilişkin toplumsal cinsiyet perspektifinden eleştirel anlayışımızı ortaya koymaktadır. Her maddenin ilk paragrafı Türkiye için önerimizi, ikinci paragraf ise Kolombiya örneğinin durumunu açıklamaktadır.

1 Çatışmanın toplumsal cinsiyet analizini yapmak: Çatışmalar kadınları, erkekleri ve LGBTQİ+’leri farklı şekillerde etkiler. Bununla beraber, çatışma dönemleri boyunca toplumsal cinsiyet rolleri sürekli değişir ve bu da kadınların, erkeklerin ve LGBTQİ+’lerin hayatlarında farklı sonuçlara sebep olur. Ayrıca, toplumsal cinsiyet normları çatışmaları doğrudan etkiler, tetikler ve büyütür. Bu nedenle çatışmanın yapısını anlamak, etkili müdahale yöntemleri geliştirmek ve toplumsal cinsiyete duyarlı barış inşası programları tasarlayabilmek için çatışmanın toplumsal cinsiyet analizini yapmak elzemdir.

2 Sivil toplumun içindeki işbirliği: Türkiye’de olası bir barış sürecinde, farklı sosyopolitik altyapılara sahip kadın ve LGBTQİ+ örgütleri kolektif olarak harekete geçmeli, barış sürecinden somut talep ve beklentileri içerecek ortak bir barış gündemi belirlemelidir. Bu bakımdan, belli bölgelerin özel ihtiyaç ve talepleri üzerinden yerel düzeyde oluşturulacak ittifaklar bu grupların aynı zamanda ulusal düzeyde kolektif olarak eyleme geçip çıkar ve taleplerini müzakerenin taraflarına aktarmalarına izin verecek şekilde örgütlenmelidir.

Kolombiya barış anlaşmasında çok güçlü bir toplumsal cinsiyet perspektifi bulunmasının başlıca sebebi kadın ve LGBTQİ+ örgütlerinin güçlerini birleştirmiş ve ortak taleplerini sıraladıkları ortak bir barış gündemi oluşturmuş olmasıdır. Barış süreci çok hızlı ilerlemiş ve bu gruplar barış görüşmelerinin en erken aşamalarında harekete geçmeyi başarmış, bu da sonuçta somut bir kazanım olarak toplumsal cinsiyet alt komisyonunun kurulmasını mümkün kılmıştır. Bunu mümkün kılan önemli etmenlerden biri kadın ve LGBTQİ+ örgütlerinin resmi barış süreci başlamadan uzun zaman önce, zaten mevcut bir barış gündeminin bulunmasıdır.

3 Kadın ve LGBTQİ+ hareketleri arasındaki ittifaklar: Türkiye’deki kadın örgütleri LGBTQİ+ sorunlarını da ele almalı ve barış gündemlerine dahil etmelidir. Hem kadın hem de LGBTQİ+ hareketleri barış süreci sırasında LGBTQİ+ bireylerle ilişkili hususlara olası tehdit ve saldırılar konusunda dikkatli ve hazırlıklı olmalıdır. Kadınların ve cinsel azınlıkların marjinalleştirilmesini engellemek için hem yerel hem de ulusal düzeylerde güçlü ittifaklar kurulmalıdır. İki hareket de LGBTQİ+ toplulukların çatışmayla bağlantılı mağduriyeti konusunda farkındalık yaratmak için kampanyalar düzenlemelidir.

LGBTQİ+ topluluklar Kolombiya’daki barış süreci bağlamında muhafazakâr kesimlerin en çok hedef aldığı grup olmuştur. Kilise ile sağcı siyasi partiler arasındaki ittifak, sözde toplumsal cinsiyet ideolojisine karşı çıkılarak ve anlaşmada yer alan LGBTQİ+ hakları hedef gösterilerek toplumsal cinsiyet perspektifine karşı oluşturulmuştur. “Hayır” kampanyasının başarısını takiben LGBTQİ+ topluluklar için edinilen kazanımlar anlaşmaya nihai halini veren yeniden müzakere sürecinde ilk taviz verilen konu olmuştur. Bu süreçte anlaşmadaki LGBTQİ+ argümanlarını savunmak ve korumak konusunda en etkili araç LGBTQİ+ ve kadın hareketlerinin ortak kampanyaları olmuştur.

4 Toprak reformu: Türkiye’deki olası bir barış sürecinde arazi tahsisi için sistematik mekanizmalar ve kadınları toprak sahibi olarak tanıyan telafi çalışmaları gerçekleştirilmelidir. Ayrıca kadınları arazi mülkiyeti hakları konusunda bilgilendirmek için kampanya ve etkinlikler yapılmalıdır. Kadınların, özellikle de 1990’larda göçe zorlanmış kadınların Kürt bölgesine toprağa sahip olan ve toprağı işleyen olarak dönebilmeleri için somut önlemler ve güvenceli mekanizmalar bulunmalıdır.

Toprak reformu barış anlaşmasının temel konularındandır ve toprak meselesinin kendisi Kolombiya’da çok tartışmalı bir konu olup çatışmanın da kaynaklarından biridir. Kolombiya’da kadınların toprak mülkiyeti tarihsel olarak gayri resmidir. Barış anlaşması ise kadınların toprak sahibi olarak tanınmasını ve onlara arazi tahsisini önermektedir ki bu oldukça olumlu ve eşsiz bir adımdır.

5 Siyasi katılım: Kotalar ya da eşit temsiliyet gibi, Türkiye'deki kadın hareketinin yıllardır savunduğu somut ölçütler geliştirilerek kadınların ve LGBTQI+ toplulukların ve sistematik olarak dışlanmış diğer grupların (örneğin Kürtler, Romanlar, Aleviler, Ermeniler vb.) siyasi katılımı güvence altına alınmalıdır. Yerel demokrasi, özellikle de çatışmalı bölgelerdeki dışlanan grupların kapsanması yoluyla güçlendirilmelidir.

Siyasi katılım konusu FARC'ın yasal bir siyasi partiye dönüşmesi ile sınırlı değildir. Barış anlaşmasındaki ilgili bölüm Kolombiya'da tarihsel olarak dışlanan gruplar kapsanarak oluşturulmuştur. Ancak Afro-Kolombiyalı ve yerli kadınlar ile LGBTQI+ bireyler için halen özel olarak zorlayıcıdır çünkü anlaşma bu kadınlar ve LGBTQI+ bireyler için somut ölçütler içermemektedir.

6 Kırsal bölgelerin özel durumu: Türkiye'de yapılacak bir barış anlaşması bağlamında köylerde ve küçük kasabalarda yaşayan, bilgiye erişimi kısıtlı kadınların ve LGBTQI+ bireylerin bilgilendirilmesi için somut bir eylem planı yapılmalıdır. Kamusal kampanyalar düzenlenerek barış süreci ve anlaşması konusunda farkındalık yaratılmalıdır. Bu gruplara ulaşma ve ücra bölgelerde yaşayanların daha merkezi yerlerde yürütülen tartışmalara katılımını sağlama masrafları için özel bir bütçe ayrılmalıdır.

Kolombiya'nın kırsal kesiminde bilgiye erişim eksikliği kadınların ve LGBTQI+ bireylerin anlaşma sonrası dönemde siyasete katılımına ket vurmaktadır. Buna ek olarak uzak topluluklara ulaşma maliyetlerinin, insanların karar alma süreçlerinin gerçekleştiği yerlere erişmesi için ulaşım masraflarının ve kadınların bu süreçlerde daha etkin katılımı için çocuklarına gündüz bakım hizmeti maliyetlerinin karşılanması için yeterli bütçe ayrılmaması anlaşmanın içerdiği kapsayıcılık ilkelerinin uygulamaya dökülmesine engel olan bir zafiyettir.

7 Toprak ve kültür: Barış anlaşması, kimlikleri toprağa güçlü bağlarla bağlı olan Kürt kadınları ile Kürt bölgelerinde yaşayan Yezidiler ve Süryaniler gibi diğer kadim topluluklar için toprağın kültürel boyutunu tanıyacak ilkeler de içermelidir.

Afro-Kolombiyalı ve yerli kadınlar için toprağın fiziksel alan olarak önemi dışında kültürel ve manevi bir boyutu da vardır. Kültürleri ve kimlikleri toprağa sıkı sıkıya bağlıdır. Bu kültürel/manevi boyut konusu Kolombiya barış anlaşmasında ele alınmamıştır. Dolayısıyla toprak ile kültür arasındaki özel ilişkinin barış anlaşmasına ve geçiş dönemi adaleti mekanizmalarına dahil edilmesi için yerli ve Afro-Kolombiyalı kadınların barış sürecine doğrudan katılımı önem taşımaktadır.

8 Kesişimsellik: Farklı grupların kendilerine özgü mağduriyetleri, ihtiyaçları ve talepleri dikkate alınmalıdır. Kürt sorunuyla ilgili çatışmalardan en çok etkilenen kesimi ve seslerini duyurmak için en az imkâna sahip olanları kapsamak için farklılaştırılmış bir yaklaşım geliştirilmelidir. Kadın ve LGBTQI+ örgütleri en marjinalleştirilmiş gruplara alan açmak için sürekli bir çaba içinde olmalıdır.

Farklı etnik kökenleri olan kadınlar ve LGBTQI+ topluluklar Kolombiya'daki silahlı çatışma sırasında farklı mağduriyetler yaşamıştır. Ayrıca kırsal ve kentsel topluluklar da çatışmadan farklı şekillerde etkilenmiştir. Kadın ve LGBTQI+ örgütleri barış sürecinde kesişimsel bir perspektif ortaya koymuşlarsa da en marjinalleştirilmiş grupları, örneğin transseksüel kadınları, yerli ve Afro-Kolombiyalı toplulukları kapsamak zor olmuştur.

9 Cinsel şiddet: Çatışmayla bağlantılı cinsel şiddetin Türkiye'de oldukça görünmez olduğu göz önünde bulundurularak kadın ve LGBTQI+ örgütleri Kürt sorunuyla ilgili çatışmalar özelinde cinsel ve toplumsal cinsiyet temelli şiddetin önemi ve yaygınlığı konusunda ortak araştırmalar yürütmelidir. Devamında ise 1990'lardan günümüze çatışmayla bağlantılı cinsel ve toplumsal cinsiyet temelli şiddet vakaları belgelenmelidir. Ayrıca çatışma sırasında yaşanan cinsel ve toplumsal cinsiyet temelli şiddet konusunda farkındalık artırmak için ortak

kampanyalar düzenlenmelidir. Bu sayede sivil toplum, geçiş dönemi adaleti çalışmalarında sağlam bir zemine sahip olacaktır. Buna ek olarak, geçiş dönemi adaleti önlemleri tasarlanırken cinsel şiddet ve toplumsal cinsiyet temelli diğer suçların mağdurları için özel birim ya da prosedürler oluşturulmalıdır. Bu toplumsal cinsiyet temelli şiddet mağdurlarına ihtiyaç duydukları psikososyal ve yasal desteğin sağlanması için güvenli bir alan sunulmasına yardımcı olabilecektir. BM 1325 sayılı kararı gerekli mekanizmalar tasarlanırken uluslararası bir çerçeve olarak kullanılabilir.

Kolombiya'da çatışmayla bağlantılı cinsel şiddet kadın ve LGBTQI+ örgütlerinin işbirliği yaptığı, müzakere masasında talep ve ihtiyaçlarını birlikte dile getirdiği kilit konulardan biridir. Özellikle barış sürecinde bu konuyu vurgulamış, cinsel şiddetin Hakikat Komisyonu ve Özel Barış Mahkemesi gibi geçiş dönemi adaleti mekanizmalarının kapsamına alınmasını sağlamışlardır.

10 Barış eğitimi: Türkiye'de 35 yıldır süren savaş bir çatışma kültürü yaratmıştır. Bu kültürü değiştirmek için şiddetsiz yöntemlerle sorun çözmeyi teşvik eden bir barış eğitimi eylem planı yapılmalıdır. Türkiye'deki kadın, feminist ve LGBTQI+ örgütleri alternatif eğitim yollarını ortaya koymak için faaliyetlerinde çeşitli şiddetsiz pedagojik perspektifler kullanmışlardır. Sivil toplumun bu birikiminden de faydalanılarak barış eğitimi uzun vadede sivil toplum ve devletin işbirliğinde tasarlanmalıdır.

Anlaşma sonrasında barış kültürünün korunması için hem örgün hem de yaygın eğitim çok önemlidir. Kolombiya'da eğitim sistemi toplumsal cinsiyet, etnik kimlik ve azınlıktaki siyasi görüşler bakımından eşitsizlikleri gerçek anlamda tanımamaktadır. Yerli ve Afro-Kolombiyalı kadınlar tarihsel olarak eğitim sisteminden dışlanagelmiştir. Barış anlaşması toplumsal cinsiyet, etnisite ve siyasi görüşler bakımından toplumda çeşitliliğin kapısını açmayı amaçlamaktadır.

11 Siyasi temsil yetkisi: Güçlü bir toplumsal cinsiyet vurgusu olan bir barış anlaşmasına ulaşmak, Türkiye'de geleneksel olarak siyasi hakları yadsınan grupların siyasi temsil yetkisinin yasal olması ve toplum nezdinde tanınması için önemli bir hedef ve fırsat olarak görülmelidir.

Uygulama aşaması toplumsal cinsiyet anlayışıyla ilgili dönüşümün hayata geçirilmesi için kritik önemdedir ve barış anlaşmasının kendisi de yerli ve Afro-Kolombiyalı kadınlar ile LGBTQI+ topluluklar gibi geleneksel olarak dışlanan grupları kapsamak için somut, yasal bir temel sunar. Uygulama önündeki engellere rağmen güçlü bir yasal metnin varlığı kadın ve LGBTQI+ bireyleri güçlendirmiş, onların siyasi haklarını kullanmaları ve savunmaları için güçlü bir temel sunmuştur.

12 İnsan hakları savunucularının güvenliği: Türkiye'de silahlı çatışmadan en çok etkilenen bölgelerde, cezasızlıkla mücadele ve şiddet riski altındaki insan hakları savunucularının can güvenliğini sağlamak için önlemler alınmalıdır. Özellikle barış görüşmeleri sürerken, potansiyel bir saldırı durumunda etkili ve şeffaf soruşturmalar yürütülmeli, olası şiddet olaylarını engellemek için halkın güvenliği ve emniyetinden sorumlu kişiler denetlenmelidir.

Barış sürecinde ve uygulama döneminde Kolombiya'da insan hakları savunucuları yerli toplulukların liderleri ve paramiliter gruplara üye eski savaşılar tarafından hedef alınmış ve öldürülmüştür. Halk arasında korku yaymak amaçlı saldırılar kadın toplumsal liderler için ciddi bir güvenlik sorununa yol açmaktadır.

13 Uygulamadaki siyasi riskler: Türkiye'de bir barış anlaşmasının uygulanmasını herhangi bir siyasi değişimden etkilenmeyecek şekilde güvence altına alan somut mekanizmalar ve önlemler bulunmalıdır. Anlaşmayla güvence altına alınan önlemlerin ve mekanizmaların hükümetler ya da siyasi çıkarlar değişse bile uygulanmasını sağlayacak bir yol haritası çizilmelidir.

Kolombiya’da siyasi istikrarsızlık uygulama süreci için en önemli risklerden biridir. Seçim çıkarları için barıştan taviz verilmiştir. Barış anlaşmasını imzalayan Santos hükümetinin 2018’de yapılacak seçimlerden sonra ülkeyi yönetmeyecek olması ülkede barışın geleceği konusunda endişe yaratmaktadır.

14 Toplumsal cinsiyeti anaakımlaştırma: Türkiye’de bir barış anlaşmasının uygulamaya sokulabilmesi ve özellikle toplumsal cinsiyet konularında gerekli önlemlerin alınmasını desteklemek için projeksiyonları iyi yapılmış bir bütçe bulunmalıdır. Buna ek olarak barış anlaşmasını uygulamaya dönebilmek için yeterli kurumsal yapılanma da gereklidir. Devlet kurumlarında uygulamaya etki edebilen toplumsal cinsiyet uzmanları bulunmalıdır.

Kolombiya barış anlaşması güçlü bir toplumsal cinsiyet vurgusuna sahiptir. Ancak en önemli kaygı anlaşmada yazılı olan hususların uygulanması için yeterli mali kaynak ayrılmamasıdır. Ayrıca devlet kurumlarında yeterli sayıda toplumsal cinsiyet uzmanı bulunmamaktadır. Toplumsal cinsiyetle ilişkili kurumların kurumsal tasarımı da anlamlı bir etki yaratacak kadar güçlü değildir. Anlaşma hükümlerinin toplumsal cinsiyet yönü uygulama sırasında kaybolabilir.

15 Eski savaşçıların yeniden entegrasyonu: Türkiye’deki eski savaşçı kadınların özel ihtiyaçları ve karşılaştıkları zorluklar Silahsızlanma, Terhis ve Yeniden Entegrasyon programları tasarlanırken dikkate alınmalıdır. Eski savaşçı kadınlara yönelik ayrımcılık ve marjinalleştirmeye yol açan kalıp yargıları dönüştürmek için pedagojik araçlar geliştirilmelidir.

Kolombiya’da eski savaşçıların yeniden entegrasyonu uygulama sürecinin kritik boyutlarından biridir. Yeniden entegrasyon bağlamında toplumdaki mevcut basmakalıp yargılar, özellikle de eskiden savaşçı olan kadınlar için ciddi bir zorluk teşkil etmektedir. Bu, kadın örgütleri için önemli bir meseledir ve damgalama, ayrımcılık ve marjinalleştirmenin üstesinden gelmek için pedagojik faaliyetler yürütülmektedir.

16 Yapısal değişim: İktidar ilişkilerini dönüştürebilecek bir paradigma değişikliğine yol açmak için barış sürecindeki feminist yaklaşımlar aynı zamanda ırkçılığı, kapitalizmi ve yoksulluğu da hedef almalıdır. Türkiye’de toplumsal cinsiyet perspektifi ancak kadın ve LGBTQI+ örgütlerinin toplumdaki her tür hiyerarşiye meydan okumayı amaçlayan bütüncül bir yaklaşım benimsemesi ile mümkün olabilir. Yapısal baskıya karşı durmak ve ataerki ile mücadele için eşitlik ve denklik ölçütlerine daha kapsamlı bir perspektif eşlik etmelidir.

Kolombiya barış anlaşmasının kendisi toplumsal cinsiyet bakımından önemli bir kazanım olmakla birlikte dönüştürücü bir sonuç alınması için ataerki toplum yapısının da ele alınması halen önemli bir ihtiyaçtır. Kolombiya barış anlaşmasındaki toplumsal cinsiyet perspektifi ikili toplumsal cinsiyet rejiminin ötesine geçmemekte, eşitlik ve denklik ilkeleri ile sınırlı kalmaktadır.

kaynakça

Björkdahl, Annika ve Johanna Mannergren Selimovic, "Gendering agency in transitional justice", *Security Dialogue* 46, no. 2 (2015)

Bouvier, Virginia M. *Gender and the Role of Women in Colombia's Peace Process*. New York: UN Women, 2016

Buckley-Zistel, Susanne ve Ruth Stanley. "Introduction: Gender in Transitional Justice" in *Gender in Transitional Justice*. Der. Susanne Buckley-Zistel, Ruth Stanley. Hampshire: Palgrave Macmillan UK, 2012

Butler, Judith. *Gender Trouble. Feminism and the subversion of identity*. New York: Routledge, 1999.

Caribe Afirmativo, "Comienzan a formarse los consejos territoriales de paz", *Caribe Afirmativo* Son erişim tarihi 28 Mayıs, 2018: <http://caribeafirmativo.lgbt/2017/07/21/comienzan-formarse-los-consejos-territoriales-paz/>

Chalaby, Odette. "Colombia's peace agreement is the world's first to have gender at its core". *Apolitical*, 12 Ocak, 2018
https://apolitical.co/solution_article/colombias-peace-agreement-worlds-first-gender-core/

Cockburn, Cynthia. *From where we stand. War, women's activism and feminist analysis*. London: Zed Books, 2007

Colombia Report. "FARC". *Colombia Report*. Erişim tarihi 1 Mart, 2018:
<https://colombiareports.com/farc/>

Country Studies. "Political Dynamics." *Colombia: A Country Study*. Ed. Hanratty, Dennis M. and Sadra W. Meditz. Washington: GPO for the library of Congress, 1988. Erişim tarihi 3 Mayıs, 2018: <http://countrystudies.us/colombia/86.htm>

Crenshaw Williams, Kimberlé. "Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence Against Women of Color" in *The Public Nature of Private Violence*. Ed Martha Albertson Fineman, Rixanne Mykitiuk. New York: Routledge, 1994

CSIVI, "Comisión de Seguimiento, Impulso, Verificación a la Implementación, "CC/No.20 - Avances en la Instancia Especial de Género", *CSIVI* Son erişim tarihi 28 Mayıs, 2018:
<https://csivi.co/comunicados/ccno20-avances-en-la-instancia-especial-de-genero>

- De Rivaz, Charlie. "Uribe was 'the head of Colombia's paramilitaries': former AUC ringleader". *Colombia Reports*. 29 Ağustos, 2013.
<https://colombiareports.com/head-colombias-paramilitaries-former-auc-leader-ex-president-uribe/>
- Enloe, Cynthia. *Globalization and Militarism. Feminists make the link*. Lanham: Rowman and Littlefield, 2007
- Generación Paz. "Las mujeres en el proceso de paz". *Generación Paz*. Mart 2016.
<http://generacionpaz.co/content/las-mujeres-en-el-proceso-de-paz>
- González, Fernan E. "The Colombian conflict in historical perspective". *Conciliation Resources*. Accord 14. (2004): 10-15
- Haris, Ian M. "Peace education theory". *Journal of Peace Education*. Vol. 1, No. 1 (2004)
- Herbolzheimer, Kristian. *Innovations in the Colombian peace process*. Norwegian Peacebuilding Resource Centre, Haziran 2016
http://www.c-r.org/downloads/NOREF_CR_Report_Colombia%20Innovations_final.pdf
- hooks, belle. *Feminism is for everybody. Passionate politics*. Londra: Pluto Press, 2000
- International Center for Transitional Justice, ICTJ. *An Overview of Colombian Conflict*. Bogotá: ICTJ, 2009
<https://www.ictj.org/sites/default/files/ICTJ-Colombia-Conflict-Facts-2009-English.pdf>
- International Crisis Group. *Colombia's Armed Groups Battle for the Spoils of Peace*. Bogotá/Brüksel: ICG, 2011.
- International Crisis Group. *Colombia's Elusive Quest for Peace*. Bogotá/Brüksel: ICG, 2002
- International Crisis Group. *Cutting The Links Between Crime And Local Politics: Colombia's 2011 Elections*. Bogotá/Brüksel: ICG, 2011
- International Crisis Group. *Últimos pasos hacia el fin de la guerra en Colombia*. Bogotá and Brussels: ICG, Eylül 2016
- IOM Colombia. *Peace Education in Colombia*. Bogotá: IOM Colombia, Ekim 2014
http://www.oim.org.co/images/Reportes/Ni%C3%B1os/Spotlight_Educacion_para_la_Paz_Oct_2014.pdf
- Kolombiya Hükümeti ve FARC-EP. *Çatışmanın Sona Ermesi, İstikrarlı ve Kalıcı Barışın İnşa Edilmesi İçin Genel Anlaşma*. Bogotá: Presidencia del Gobierno de Colombia, 24 Kasım, 2016
- La Patria. "Santos incluyó a dos mujeres en su equipo para lograr la paz". *La Patria*. 27 Kasım, 2013.
<http://www.lapatria.com/nacional/santos-incluyo-dos-mujeres-en-su-equipo-para-lograr-la-paz-49364>
- Lewin, Juan Esteban, Tatiana Duque, Juanita Vélez and Daniel Morelo. "Estas son las circunscripciones especiales". *La silla vacía*. 26 Nisan, 2017
<http://lasillavacia.com/hagame-el-cruce/estas-son-las-circunscripciones-especiales-60690>
- Molinares, Viridiana. "La participación de las mujeres en los Acuerdos de La Habana". *El Heraldo*. 29 Eylül, 2016
<https://www.elferaldo.co/politica/la-participacion-de-las-mujeres-en-los-acuerdos-de-la-habana-288413>

Muñoz Pallares, Margarita y Claudia Cecilia Ramírez. *Cumbre Nacional de Mujeres y Paz*. Bogotá: Cumbre Nacional de Mujeres y Paz, Ocak 2014
<http://www.ceipaz.org/images/contenido/sistematizacioncumbrenacional.pdf>

National Center of Historical Memory CGMH. *BASTA YA! Colombia: Memory of War and Dignity*. Bogotá: CNMH, 2013.

Oficina del alto comisariado para la paz, *El Acuerdo Final de paz la oportunidad para construir paz* Bogotá: Oficina del alto comisariado para la paz, 2016
Son erişim tarihi 2 Şubat, 2018
http://www.altocomisionadoparalapaz.gov.co/herramientas/Documents/Nuevo_enterese_version_6_Sep_final_web.pdf

Olave, Giohanny. "El proceso de paz en Colombia según el Estado y las Farc-Ep". *Discurso y sociedad*, Vol. 7, 2 (2013): 338-363

ONIC, "The National Indigenous Organization of Colombia (ONIC)'s testimony presented at the US Congress's Tom Lantos Human Rights Commission Hearing on "The Rights of Indigenous Peoples: Latin America," *Washington Office of Latin America (WOLA)*, 29 Nisan, 2010.
<https://www.wola.org/2010/04/onic-testifies-before-the-tom-lantos-human-rights-commission/>

Otramérica Team. "Sexual violence against indigenous women as a weapon of war". *Otroamérica*. 4 Haziran, 2018
<http://otramerica.com/solo-texto/temas/sexual-violence-against-indigenous-women-as-a-weapon-of-war/2012>

¡Pacifista!. "La paz que firmaron cinco guerrillas colombianas en los 90". ¡Pacifista!. 26 Eylül, 2016

Parkin Daniels, Joe. "Colombian former rebels shunned as critics of peace deal dominate elections". *The Guardian*. 12 Mart, 2008. Erişim tarihi 20 Mayıs, 2018: <https://www.theguardian.com/world/2018/mar/12/farc-former-colombian-rebels-cast-votes-elections>

Ruta Pacífica de las Mujeres. "Versión resumida Comisión de la Verdad y Memoria de las Mujeres", *Ruta Pacífica de las Mujeres*
Son erişim tarihi 28 Mayıs, 2018: <http://www.rutapacifico.org.co/publicaciones/197-version-resumida-comision-de-la-verdad-y-memoria-de-las-mujeres>

Semana. "Ni Santos pudo salvar en el Congreso las 16 circunscripciones de paz: faltó un voto". *Semana*. 11 Ekim, 2017
<https://www.semana.com/nacion/articulo/por-falta-de-un-voto-se-hundieron-las-circunscripciones-especiales-de-paz/549043>

Swedish International Development Cooperation Agency SIDA. "Developments in Colombia". *SIDA*. Erişim tarihi 8 Nisan, 2018. <https://www.sida.se/English/where-we-work/Latin-America/Colombia/Developments-in-Colombia/>

Washington Office on Latin America (WOLA). "Last Week in Colombia's Peace Process: Week of May 6-12", *WOLA's Colombia Peace blog*. 15 Mayıs, 2018
<http://colombiapace.org/>

mülakatlar

AFRODES (Asociación de Afrocolombianos Desplazados). Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat. Bogotá, Kasım 2017.

CIASE (Corporación de Investigación y Acción Social y Económica). Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat. Bogotá, Kasım 2017.

Colombia Diversa. Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat. Bogotá, Kasım 2017.

Comunidad de Juristas Akubadaura. Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat. Bogotá, Kasım 2017.

CONAMIC (Consejo Nacional de Mujeres Indígenas de Colombia). Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat. Bogotá, Kasım 2017.

Corporación Humanas –Centro Regional de Derechos Humanos y Justicia de Género. Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat. Bogotá, Kasım 2017.

Dejusticia. Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat. Bogotá, Kasım 2017.

Dora Isabel Díaz Susa. Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat. Bogotá, Kasım 2017.

Elena Ambrosi. Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat. Bogotá, Kasım 2017.

ICTJ Colombia. Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat. Bogotá, Kasım 2017.

La Tremenda Revoltosa Batucada Feminista. Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat. Bogotá, Kasım 2017.

Madres de La Candelaria. Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat. Medellín, November 2017.

Marcha Patriótica. Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat. Bogotá, Kasım 2017.

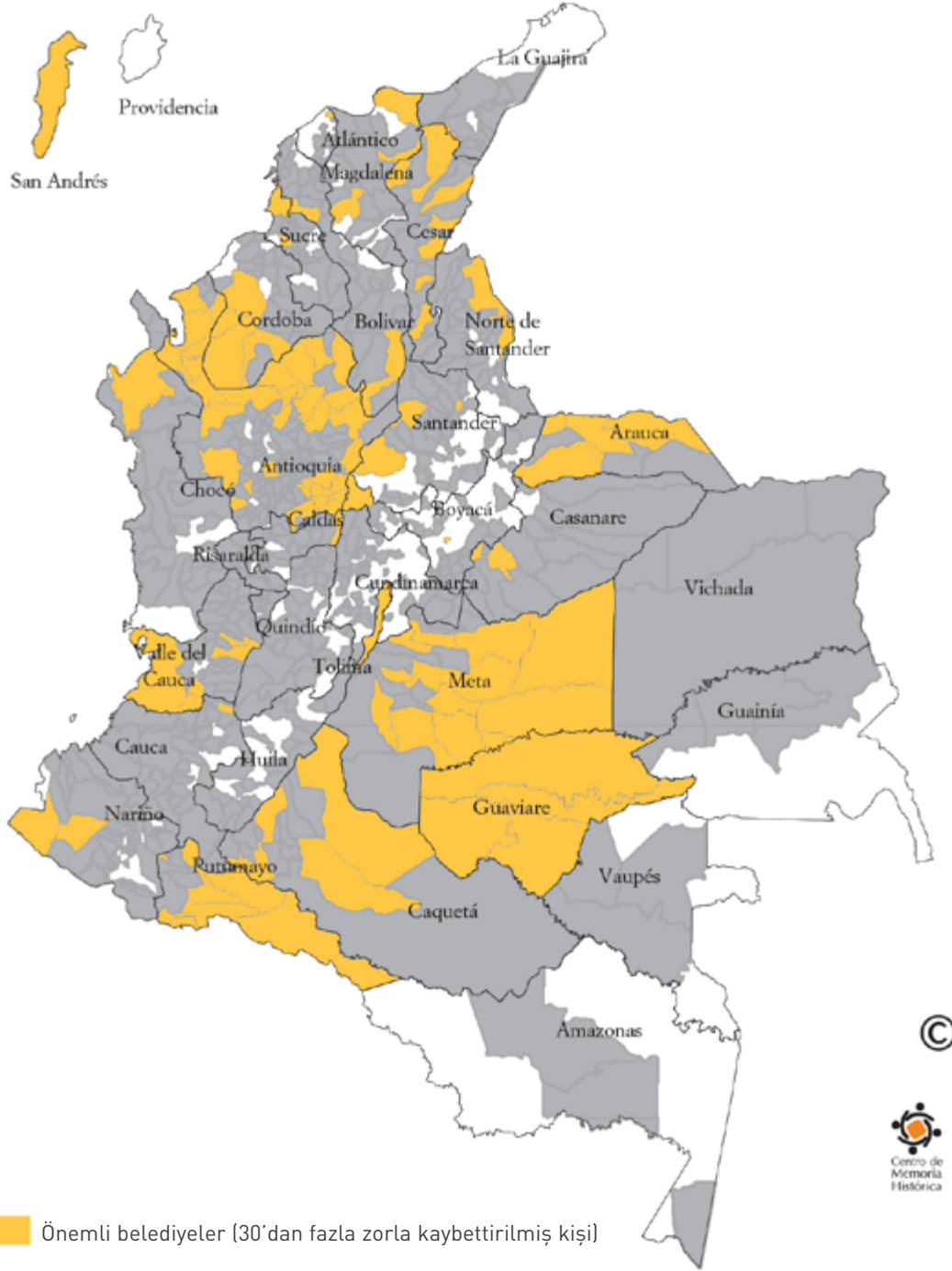
Maria Angélica Bueno Cipagauta. Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat. Bogotá, Kasım 2017.

Red Feminista Antimilitarista. Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat. Medellín, Kasım 2017.

Red Nacional de Mujeres Excombatientes de la Insurgencia. Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat. Bogotá, Kasım 2017.

Red Nacional de Mujeres. Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat. Bogotá, Kasım 2017.

Ruta Pacífica de las Mujeres. Nisan Alıcı, Güneş Daşlı ve Julia Poch tarafından gerçekleştirilen mülakat. Medellín, Kasım 2017.

Kaynak: Ulusal Tarihsel Hafıza Merkezi GMH, *Basta Ya! Colombia: Memory of War and Dignity* (Bogotá: CNMH, 2013).

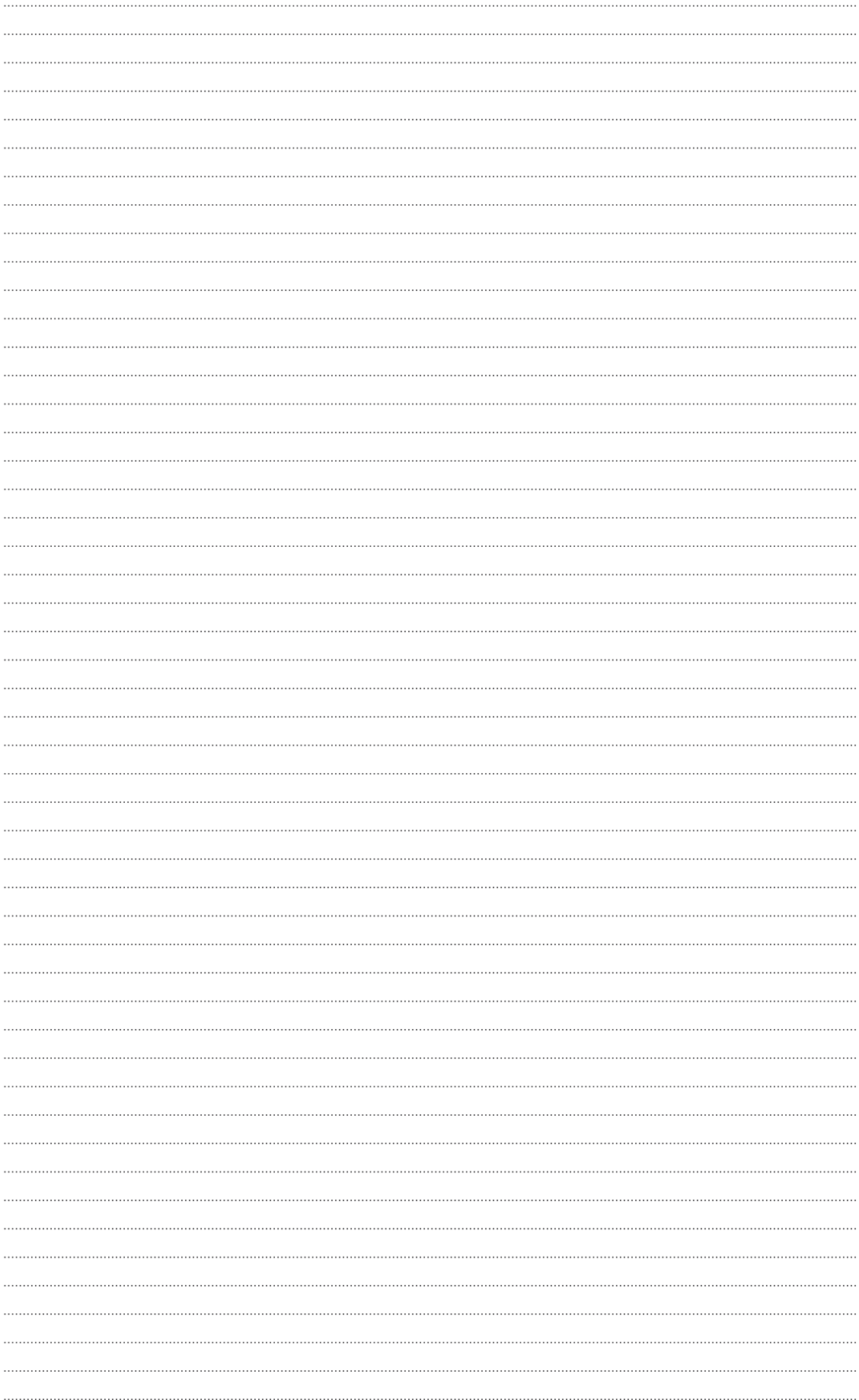

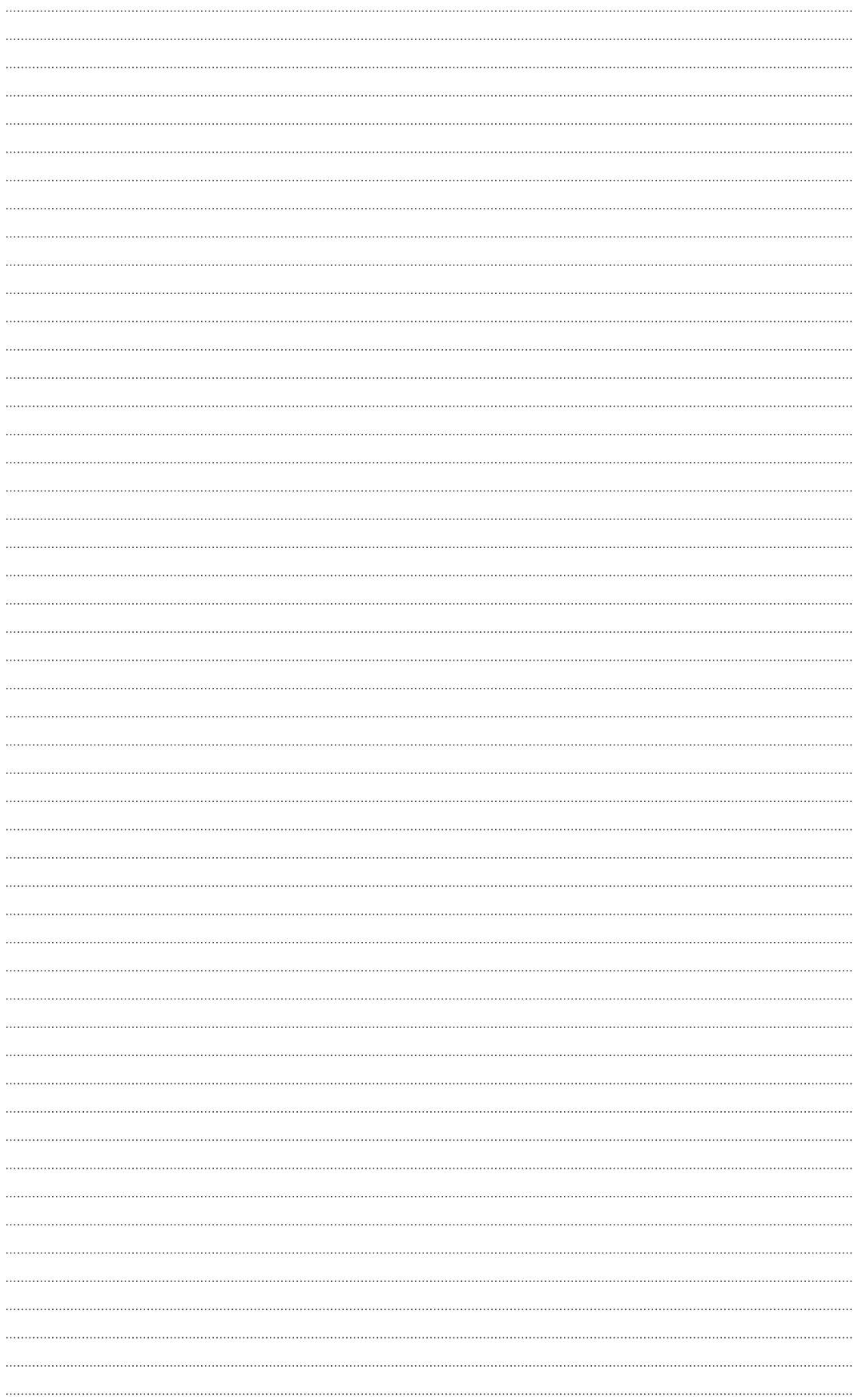
Önemli belediyeler (10.000'den fazla yerinden edilmiş nüfus)

Etkilenmiş belediyeler (10.000'den az yerinden edilmiş nüfus)

Kaynak: Ulusal Tarihsel Hafıza Merkezi GMH, *Basta Ya! Colombia: Memory of War and Dignity* (Bogotá: CNMH, 2013).

BARIŞ VE TOPLUMSAL CİNSİYET: **Kolombiya Barış Süreci**

Demokrasi Barış ve Alternatif Politikalar Araştırma Merkezi
Remzi Oğuz Arık Mahallesi Büklüm Sokağı
No: 44 06680 ankaya/Ankara +90 312 437 76 41
info@demos.org.tr www.demos.org.tr

BARIŞ VE TOPLUMSAL CİNSİYET: Kolombiya Barış Süreci

“Kolombiya barış süreci özellikle toplumsal cinsiyet perspektifinin dahil edilmesinden sorumlu mekanizmaların anlaşmada bulunması ve mağdur grupları, kadın örgütleri ile LGBTQİ+ örgütlerinin etkin katılımını sağlaması bakımından benzersizdir. Sivil toplum geleneksel olarak dışlanan grupları karar alma sürecine katmak için bu fırsattan faydalanmıştır. Barış anlaşmasındaki ilke ve önlemlerin ülkede toplumsal bir dönüşüme yol açıp açmayacağını görmek için uygulama aşamasına bakmak gerekecekse de kadın ve LGBTQİ+ örgütleri barış aktörleri olarak talep ve beklentilerini aktarmak için güçlü bir çerçeveye sahiptir.”